1 mayıs 2003 perşembe

kaçak yayın

Fiyatı: 2.000.000 TL. (K.D.V Dahil)

kacak@leman.com.tr

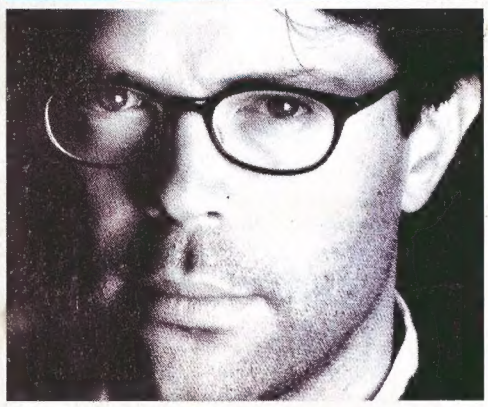

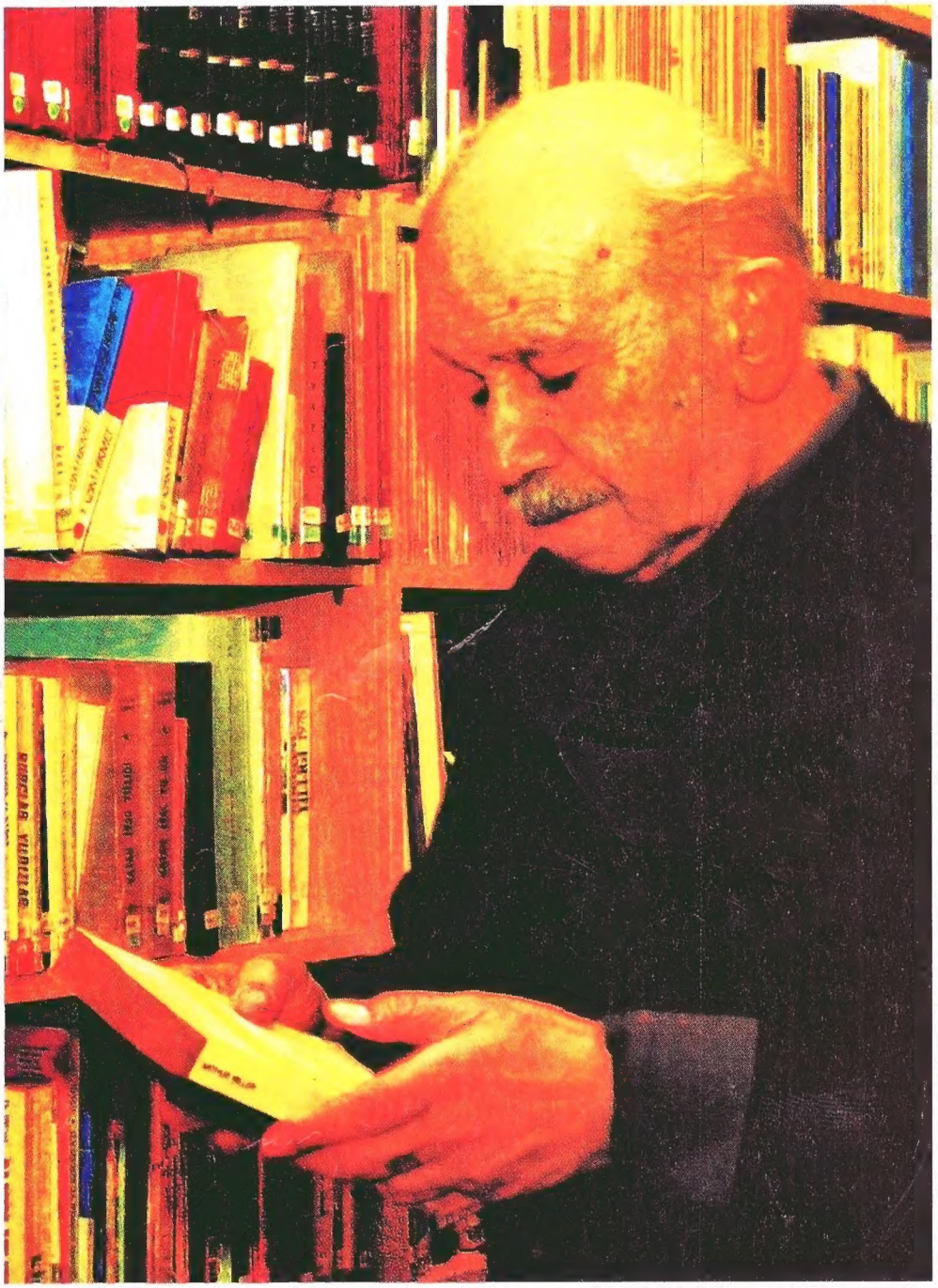

ISSN 1304-1037-0-1

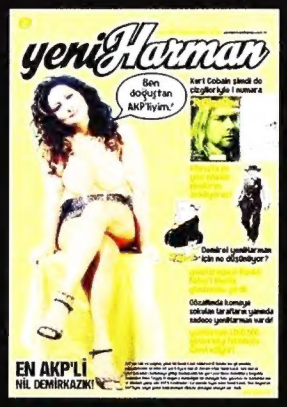

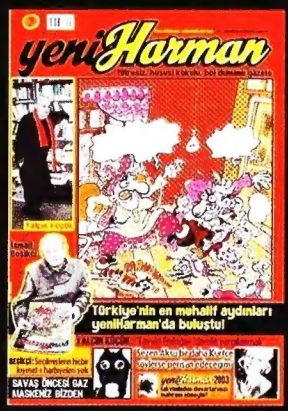

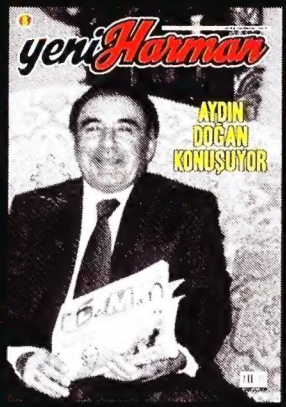

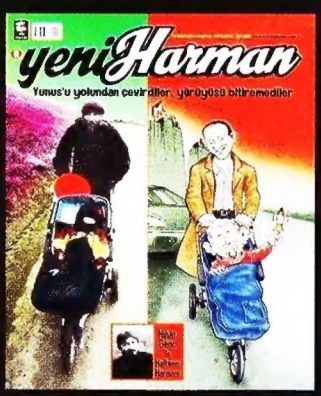

yeniHarman
filtresiz, hususi kokulu, bol dumanlı gazete

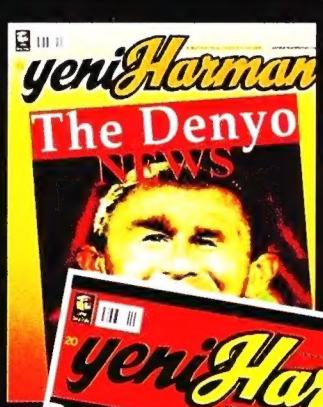

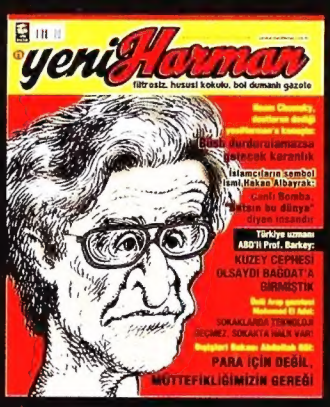

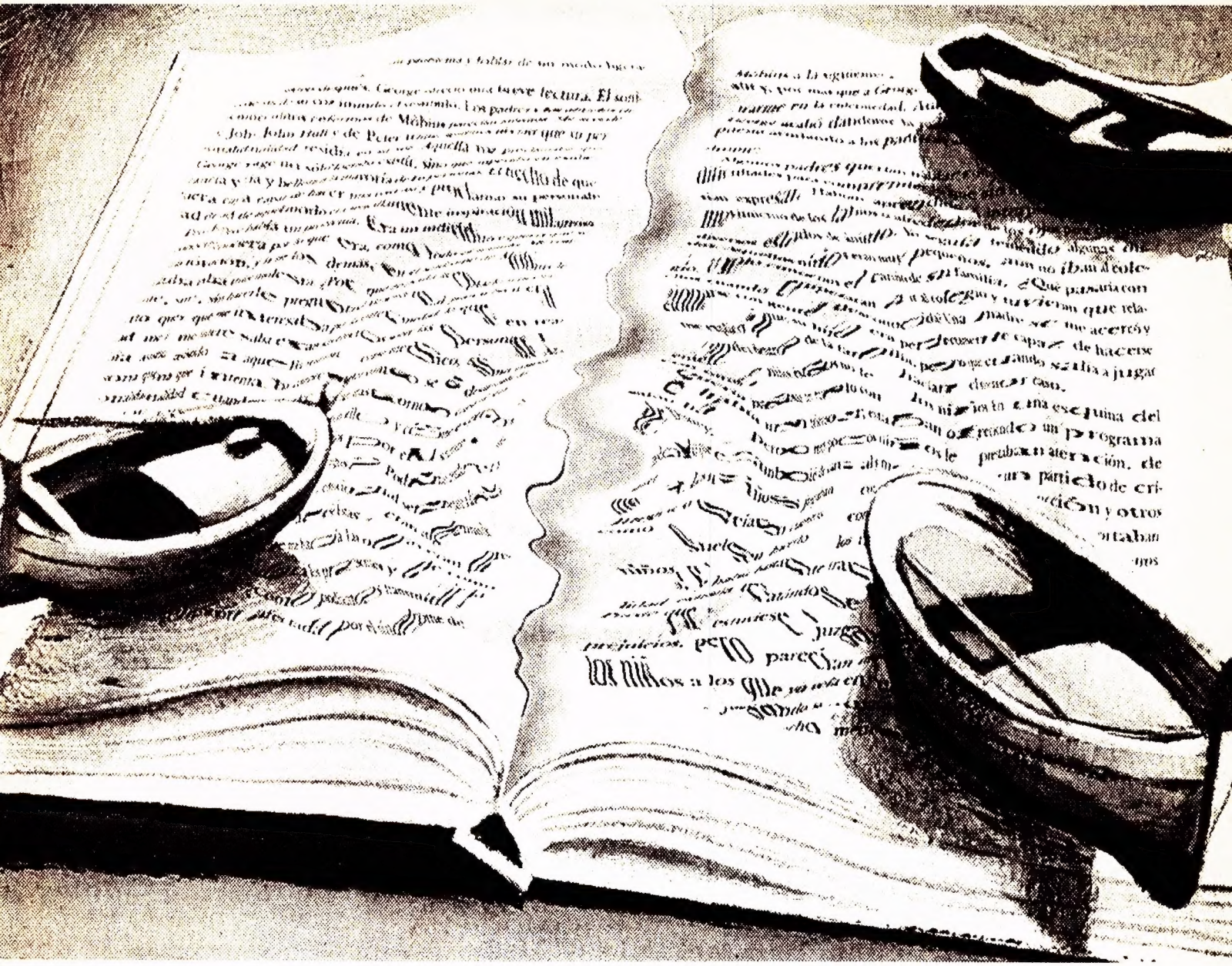

kaçak

Sayı: 1 - 1 Mayıs 2003
Ayda bir yayımlanır

Sahibi: LM Basın Yayın Ltd. Şti.
adına Tuncay AKGÜN

Yayın Yönetmeni
Tuncay AKGÜN
Yayın Danışmanı
Adnan ÖZER
Editör
Aslan ÖZDEMİR
Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan ERDOĞAN
Sanat Yönetmeni
Reyhan KARACADAĞ
Tasarım
Tanzer ERCANPOLAT
Fotoğraflar
Sinan GÖKSEL
Müessese Müdürü
Ali YAVUZ
Satış Müdürü
Cengiz KOCALI
Baskı Sorumlusu
Üzeyir ATMACA
Abone-Reklam
Sevinç SELVİ

Tel: 0212 - 292 95 69 - 292 95 65 (4 Hat)
Fax: 0212 - 245 38 06 - **Abonelik için Tel:**
0212 - 292 95 65 - **Adres:** İstiklal Cad. İmam Adnan Sok.
No: 20 80080 Beyoğlu / İstanbul
Baskı: LeMan Matbaası Tel: 0212 - 858 00 93 (Pbx)
Dağıtım: BBD Merkez

Yolculuk Duygu Çağı'na!...

İnsanın ilk eylemi dil'e güvenmek oldu. "Taş" sözcüğü "katılığı" ifade ediyordu artık... "Sokak" sözcüğünün yanına "güneş" sözcüğünü koyun siz de, ışık, sıcaklık, umut oradadır artık... Mayakovski "pantalonlu bulut" dedi, Necatigil "solgun bir gül oluyor dokununca" deyiverdi... İnsan bir imgeler ağacına dönüştü.

Motor çağı, elektronik yazının meleklerini kovmaya çalıştı. Ama o melekler korkunç ikna ediciydiler. Zamanı yumuşattıkları gibi tekniği de yumuşatmaya giriştiler. Endüstri çağının sonuna geldik, duygu çağının ilk ışıkları birazdan görünecek. Yolculuk "Duygu Çağı"na!

Kaçak bir yolcuydu edebiyat, ama ilk bileti o aldı. Bir bilet de siz alın.

kaçakyayın

Azmin, cesaretin ve güvenin adı.

Vedat Türkali'nin bir günü

Vedat Türkali deyince; son otuz yılın Türk romanındaki doruklarından biri gelir akla. Daha da önce düşünürseniz, **"Bir Gün Tek Başına"**yı anımsarsınız ve Kenan-Günsel aşkının arkasında 27 Mayıs 1960'a yaklaşmakta olan bir Türkiye gelir gözümüzün önüne... **"Mavi Karanlık"** romanı, onun edebiyat tarihine attığı bir başka düğümdür; benzeri kaotik ortamı anlatır. Tam 50 il biriktire biriktire 12 yılda yazdığı 5 kitaplık hacmiyle **"Güven"** romanı bir anıt eserdir.

Vedat Türkali deyince; 1970'li yılların Türk tiyatrosunda büyük ses getiren oyunlar ve 1960'lı yılların ortasından başlayarak nice önemli filmin senaryosu gelir akla.

Roman, tiyatro, sinema derken, **"Bekle bizi İstanbul"** şarkısı gelir akla. Biz de onun bu şiirinden bestelenen şarkıyı söyleyerek bir sabah çaldık kapısını. Evinden ayrıldığımızda vakit ikindiye geliyordu. Edebiyat, siyaset, ekonomi, teknoloji vs. neler konuştuk neler. Deryadan birkaç damlayı size aktarıyoruz. Gerisi bizim hafızalarımızda.

Hal hatır soruldu. Yerler beğenildi. (Bu arada 15 dakika geç kalındığı için ufak bir azar yenildi, Bir an suskunluk... Suat Özkan'ı engelleyemiyoruz, yazar söyleşilerinin tarihine girecek bir soru/saptama/izlenim/fikir kombinasyonuyla ile sohbeti başlatıyor.

Suat Özkan: Çok uzun süredir bu evde oturuyor gibisiniz.

Vedat Türkali: İki yılı geçiyor.

Suat Özkan aldı cevabı. Düşündü.

Aslan Özdemir *(Bilgisayara uzun uzun baktıktan sonra)*: **Bilgisayarla ne zamandan beri tanışıksınız?**

Çok eski değil. Şunu söyleyeyim; son romanım **Güven**'i aşağı yukarı 11-12 senede bitirebildim. O zamanlar bilgisayar alacak durumda olsaydım 7-8 senede biterdi sanıyorum. Yazarlar için bulunmaz bir aygıt. Ben bu teknik konularda yeteneksizimdir. Öğrenemem kolay kolay. Bu akşam bir arkadaş gelecek, bana e-mail'i öğretecek. Kaçıncı öğretiş bu! Unutuyorum hemen. Korkunç şey bu bilgisayar. Sanki yazarlar için icat edilmiş. Elim sakat gibidir; yazı yazmam bir sorun. İmza atmam bile bir sorun. Eskiden daktiloyla yazardım. Titrek elle düzeltmeler yapardım daktiloda. Çıkan yazıları görseniz... Osman Bey (Osman Necmi Karaca) benim copyright ajansımdı. Yaşlı bir hanım vardı onun tanıdığı; ancak o çıkabiliyordu içinden. Bilseniz nasıl karışık olurdu verdiğim kopyalar. O da öldü. Öyle sürüp gitseydi bugün ne yapardık kim bilir? Kırmızı kalemle titrek oklar çekilmiş, eciş bücüş yazılar, işaretler; tam bir rezalet...

Neyse ki danışman baba, ortamı rahatlatan bir soruyla nefes aldırıyor.

Adnan Özer: Yeni roman ne zaman bitiyor Vedat Amca?

Kayıp Romanlar, umuyorum ki seneye bugünler okumakta olursunuz.

Suat dörtlü kombinasyonu tekrarlayacak derken, içli bir soruyla hepimizin merakını dile getiriyor.

Suat Özkan: Kitap Fuar'ına yetişmeyecek mi?

Bilemiyorum ki; gönül istiyor ama... Eskiden yetiştiririm gibi geliyordu da... Adnan, şimdi bu bazı konular var ya... ben bir konuyu fazla sevdim mi de daha bir derinleşme gereği duyuyorum. Dibe çekiyor insanı. Bu da öyle. Altüst güreşip duruyoruz.

Adnan Özer: Vedat Amca bir gününüzü kısaca anlatır mısınız?

Anlatırım, niye anlatmayayım? Çalışma düzenine ihtiyacım olduğu zamanlarda, -düzensiz yaşamak da istiyor bazen insan- gerektiği zaman sekiz buçukta kalkarım en geç. O düzene uymak zorundayımdır; gereksinim vardır ona. Tam on iki yıl boyunca **Güven**'e çalıştım Londra'da. Çevremde görürlerdi, hiçbir bürokrat benden daha titiz davranmaz. Sabah saat dokuzu çeyrek geçe masamdayım ve akşam saat 12'ye kadar. Ama hep yazar mıyım? Hayır. Okurum, not alırım, düşünürüm. Çorbayı içmek istiyorsanız tekkeyi bekleyeceksiniz! Ha, çalışmadığım zamanlar ki, az oldu yaşamımda, daha başı boş davranmışımdır. Uykularım düzenli değildir benim. Eni konu sapıtır bazı. Gece sabaha kadar uyumadığım olur. O zaman kalkar gene masama gelirim. Bir şeyler okurum. Öyle sabahın dokuzunda masaya oturmam o zaman. Ona, on bucuğa kadar yatarım. Bir defa ben çok düzenli yaşamanın sağlıklı olmanın önemli koşulu olduğunu biliyorum. İkinci kırkı geçtik biliyorsunuz! Onun için dikkatli olmak zorundayım. Sabah saat 9'da mutlaka kahvaltı yaparım. Öğlen de saat 1-1,5 gibi yemeğimi yerim. Akşam pek az şey yerim. Sağlık için o da önemli koşul. Hani can boğazdan gelir derler. Bizim yaşta can boğazdan gider. Sabahları mutlaka gazetelerimi okurum. İngiltere'de de böyle oldu. İngiltere'de kaldım, ama orada, sağ olsun, gazeteci Mustafa K. Erdemol vardır; ne yapıp edip gazetesiz bırakmadı beni. Türkiye gazetelerini hep izledim. Türkiye'deymişim gibi yaşamaya çalıştım, kopmamak için. Çalışma düzenim bu. Yazık ki senelerden beri kendi zevkimce okumam kolay olmuyor pek. Daha çok, çalışmalarıma ışık tutacak, yardımcı olacak kitaplara, belgelere dalıyorum. Londra'da duruyor okuduğum kitaplar, 150-200 tane. 1938'de Türk-Alman ticaret anlaşmalarında bilmem ne banka sermayesinin bilmem nesi. Onu bilmem gerek çünkü. Bilmezseniz yazamazsınız o dönemi. Bütün kitabı okuyorum; aslında bana gerekli olan ya bir sayfalıktır ya yarım sayfa... Asistanım olsa! Tarih kitapları için sözgelimi... İçinden o döneme ait, diyelim İnönü dönemine ait bir bilgi gerekiyor. Hadi onu arayayım derken gidiyor yirmi günüm. Dediğim gibi on iki yılda yazdım **Güven**'i, ama bunun yarısına yakını hep bu çalışmalarla geçti. Saçma bir şey! Arada bir amatör öneriler olur. İşte, Vedat Bey ben size asistan olayım. Bu işe kızlar çok hevesli. İstemiyorum. Niye istemiyorum, çünkü gelecek olan profesyonel bir çalışmacı

> “Sabah saat 9’da mutlaka kahvaltı yaparım. Öğlen de saat 1-1,5 gibi yemeğimi yerim. Akşam pek az şey yerim. Hani can boğazdan gelir derler. Bizim yaşta can boğazdan gider”

değil ki. O şimdi hayal ediyor, Vedat Bey’in asistanı olacak... Zaten birkaç gün sonra bucak bucak kaçacak... Görecek ki, kafası kâğıtlara, kitaplara gömülmüş, tatsız tuzsuz bir herif... Ben öyle istemiyorum. Paramı vereyim, o da ekmeğini kazandığı bu işin sorumluğunu duysun, yükümlülüğünü taşısın. En iyi çalışma böyle olur... Amatörlük yürümez bu işte.

Adnan Özer: Doğrudur. Öğleden sonranızdan bahsetmediniz?

Yemekten sonra yarım saat-kırk beş dakika arası uyurum. Gece uyuyamamışsam bu süre uzayabilir... Saat iki buçukla dört arasında telefonun fişini çekerim genellikle. Kapıları da kapatırım. Uyurum, yahut istirahat ederim. Sabahleyin mutlaka beden hareketi yaparım 15-20 dakika. Belimde bir kayma var; bunu yapmazsam ağrılar artar. Yazları program değişir. Sabahları her gün mutlaka yüzerim. Bodrum’da kalırım ya... Her gün yarım saat. Sağlığımı biraz da ona borçluyum. Gövdene saygıyla özen göstermezsen o da bir biçimde çarpar suratına.

Aslan Özdemir: Vedat Amca, her gün yazmıyorum, ama her gün bu masada bekliyorum, diyorsunuz. Oturup yazmaya başladığınız zaman sizi ne kadarı tatmin ediyor, mesela kaç sayfa yazdığınızda...

Sayfa, ooo, sayfa! Kaç sayfası var mı? Benim hesabım satır satırdır. Ortalama haftada üç sayfayı ya bulur ya bulmaz sanıyorum. Çok şeyimdir, sinameki derler ya, beğenmem, yazarım, hoşuma gitmez tekrar bir daha alırım, yine bakarım. Ertesi gün gelip baştan aşağı değiştirdiğim olur. Yani çok ağır giderim. Yalnız şu vardır; bittiği anda yüzde doksan dokuz bitmiştir. Bırakırım, yirmi gün, bir ay sonra tamamını bir daha gözden geçiririm. Çok az şey değişir. Çok titizlenmişimdir çünkü baştan. Size şunu da söyleyeyim; Vedat Türkali’nin en sadık, en acımasız okuyucusu benimdir gene. Çünkü bütün o yazdıklarımı sık sık okurum. Ve sürekli sorarım, bugün yazsaydım bunu nasıl yazardım diye? Çok az şeyi değiştirme gereği duymuşumdur genellikle. Kolay bırakmamışımdır baştan yakasını çünkü! Titizlenerek son biçimin vermeye çalışmışımdır. Romanın yazımı bittikten sonra nüshaları arkadaşlarıma dağıtırım. Okurlar, bazıları söyleşerek, bazıları da yazılı olarak görüşlerini bildirir.

Adnan Özer: Bu arkadaşlarınızın arasında eleştirmenler var mı?

Eleştirmen arkadaşım yok benim Adnancığım. Kimdir onlar, onu da bilmem pek. Eleştirel bakmasını bilen zevk düzeyine saygı duyduğum dostlarım var.

Adnan Özer: İstesek bize de bir nüsha verir misiniz mesela?

Kuşkun olmasın. Ali’ye zorla okutuyordum. Ali vardı ya...

Adnan Özer: Cem Yayınları’ndaki mi?

Evet, o... Patronsun diye oku demiyorum, arkadaşımsın diye oku, derdim. Patronsun diye senin bana önerdiklerini hemen kabul mu edicem? Ha bir angajmanım da yok, yani. Mesela Haluk Gerger’le karısı, valla nereyse on beş sayfalık faks çektiler Almanya’dan. İş edinmişler uzun uzun, eleştirmişler; sağ olsunlar! Server Tanilli mektuplar yazar. Mutlaka onlara okuturum ben. Fakat geçen **Güven**’de bir eksiklik oldu. Mayısta bitirdim romanı. Türkiye’ye yolladım. Türkiye’de okundu... Yayınevi tutturdu, (Gendaş değil, başka bir yayınevi) ağustosa basacağım ben bunu... Ya oğlum, ağustosta kitap basılmaz. Vazgeçmediler, illa basacağız diye tutturmuşlar... Vedat Bey’i 75 yaşında yıldız yapacağım, demiş yayıncı muhterem! Allah razı olsun!... Ben, olmaz dedim. Çünkü, daha okuyanların yazıları geliyor bana. Ben bunu altı ay dinlendirmek istiyorum. Hadi bilemedin en az bir üç ay. O kadar üstelemişler ki... Oğlum Barış da, ya baba, ne olursun önleme, ben de güç durumda kaldım, dedi. Hadi, bassınlar dedik sonunda! Fakat, biliyorsun olayları; bana uçak biletleri gönderildi. Tanıtım partisi hazırlandı. Tam uçağa bineceğim günün akşamı oğlum telefon etti: Basmaktan vazgeçmişler. Niye? Üç gün sonra telefon etmişler; valla, demiş yayıncı, ben korktum. Mahkemelerde sürünmek istemiyorum. Yayınevimi de riske etmek istemiyorum. İyi, dedim, ne yapalım?

Adnan Özer: Bazı bölümleri okurken ben de terledim. Gerçekten de korkmuştur.

Şimdi bu yayıncı arkadaş, birtakım avukatlara vermiş. Avukatlara sormuşlar, bundan bir dava açılır mı bize? Avukatlar-

dan biri, garanti veremeyiz, açılabilir, demiş. Onlar da korkmuş. O avukat daha sonra Server Tanilli'nin gecesinde geldi beni buldu. Dedi ki; ya -basına aksetti bu- "ben" dedi, "böyle bir şey demedim. Yalnız bana şunu söylüyorlar; bir garanti verir misin? Nasıl garanti vereyim. Savcılık değilim." Avukat haklı. Hasan Öztoprak'ın o zaman bir tavrı vardır: "Biz bir yazarın kitabını, izin almak için bir avukata okutmayı zul sayarız" gibi bir laf etti. Ağzına sağlık!

Adnan Özer: Biz aslında röportaj değil de sizinle tanışmak, konuşmak, sizin bir gününüzü anlatmanızı istedik.

Peki çocuklar siz bu savaşa ne diyorsunuz?

Aslan Özdemir: Ne diyelim, savaş kötü. Hem bu devirde bunların olması...

Zaten bunlar bu devirde olur. Emperyalist çağda olur. Kahpece, alçakça, namussuzca...

Suat Özkan: Bir de televizyonlardan naklen seyrettiriyorlar bize o savaşı. En kötüsü de Amerikalılar evlerinde onları popcornla mopkornla, televizyonlarda, film seyreder gibi...

İngiltere'den bir misafirim var. Biraz evvel çıktı. Televizyon, savaş görüntülerini, kentin bombardımanını verirken "spektekular bir görüntü" diyormuş ballandırarak. Eğlenceli, muhteşem, diyor adam... Rezil bir dönem...

Suat Özkan: Amaç belli, her şey belli ve yalan o kadar ortada ki...

Çok. Halkın bir sözü vardır hani, çok azdı, bulacak belasını, derler.

Aslan Özdemir: Bundan sonra Amerika'ya rahat yok zaten...

Yani Amerika bu savaşı kazansa bile çok şey yitirdi. Çok şey yitirecek. Evet, öyle olacak ama çok da acı çektirecek. Zaten kendi iç sorunlarının yarattığı bir şey bu. Amerika ekonomisi çok kötü durumda. Çöküşteler.

Suat Özkan: Bir de, dünya silah üretiminin ciddi yüzdesine sahip Amerika, orada bilmem kaç silah var, diye saldırı düzenliyor.

Herkes biliyor. Afganistan'ın devamı bu. Büyük bir stratejinin, yer altında, yer üstünde dünya soygunu için egemenlik kurmanın aşamaları. Ve hiç şaşmayın çocuklar, sıra buraya da gelecek. Eğer böyle giderse... bizim başımızda da patlayabilir o bombalar. Emekçi yığınların soygununa dayalı bu çark döndüğü sürece, düzenin partilerince, kurumlarınca daha iyi olsun diye yapılacak, sözüm ona iyileştirmelerin hepsi işi daha kötüye götürmeye yazgılı diye düşünüyorum ben. Dünyayı belki çok ilerde güzel günler, ancak yakın dönemde acılar bekliyor. Bizi de...

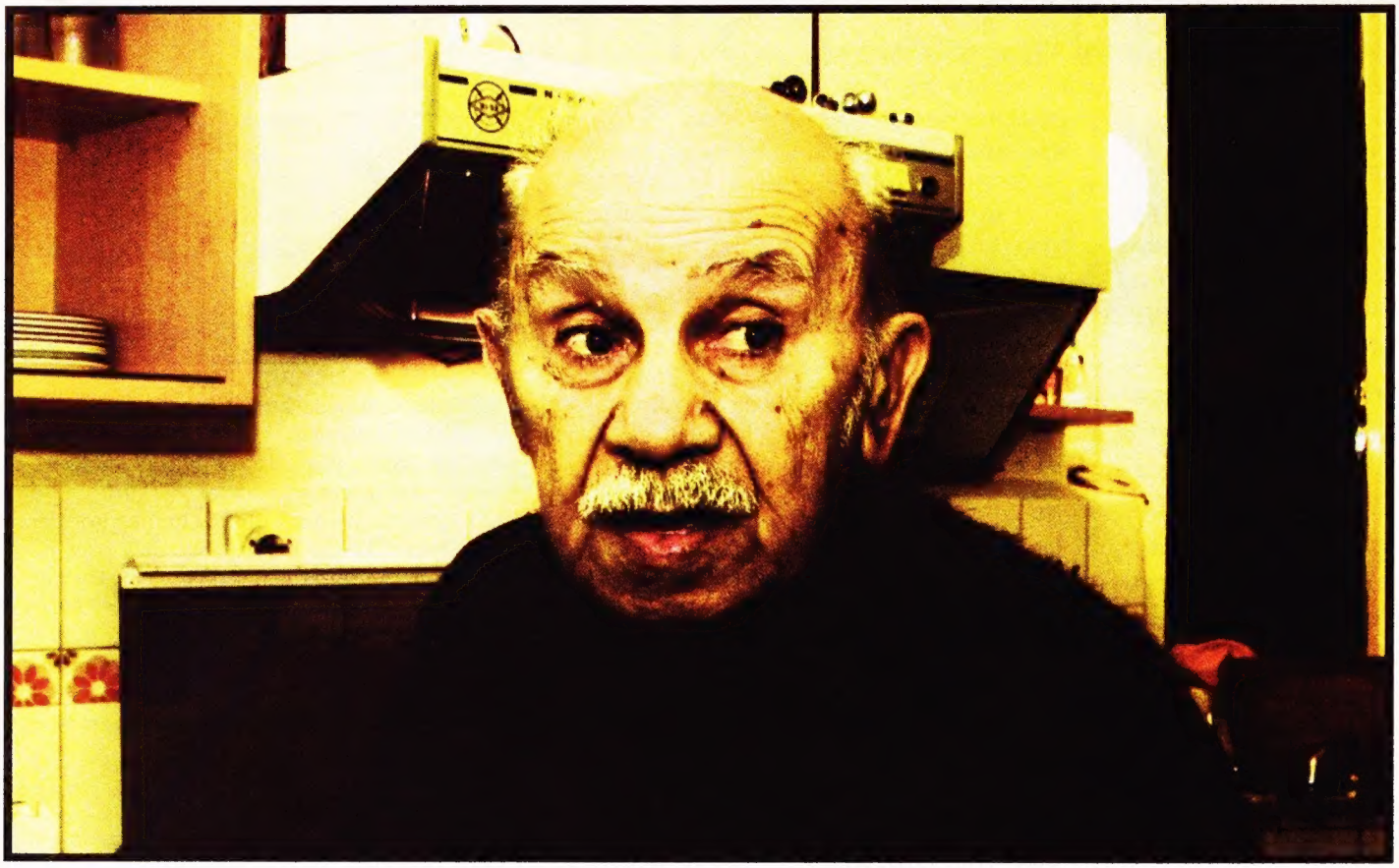

“Yıllarca edebiyatın, tiyatronun, sinemanın hizmetindeydi. Şimdi ona yakışanı biz söylüyoruz: Tüm bu sanatların efendisi. Duymamış gibi yapıyor. Bizi ağırlamaya çalışıyor. Koşup yardım ediyoruz...”

DELENDA EST BAGDADO

Eski hikâye anlatıcıları ve tarih yazıcıları nakleder-ler ki, Bağdat'ın son Abbasi halifesi Mu'tasım Billah (1242-1258) zamanında Tus kentinden Bağdat'a gelmiş Nâsır (üddin) adında bir bilgin bir kitap yazarak halifeye takdim etti. İlme yeteri kadar ilgi göstermeyen halife, o sırada Dicle kenarında oturmuş eğleniyordu. Kitabı aldı, içinden bir yaprak koparıp attı. Sonra da Nasır'a, - Bu sayfa kirlenmiş, yıkanması lazım. Hem sonra sen bana bunu getireceği ne, Tus'tan bir öküz getirseydin daha iyi ederdin, dedi. Daha sonra halife kitabın tümünü Dicle'ye fırlattı. Nasırüddin, yıllarca emek verip yazdığı kitabının bir anda yok olmasına üzülduyse de korkusundan bir şey söyleyemedi. Boynunu büküp huzurdan ayrılmak üzere kapıya yöneldi. Halife, - Molla nereye gidiyorsun? diye sordu. Tuslu Nasır'ın üzgün kalbinden diline ancak şu sözler yansıdı: - İstediğiniz öküzü getirmeye!

kaçakgündem

İskender Pala

Savaş ve Talan Arasında Bağdat

Savaşların kılıç ve kalkanla yapıldığı çağlarda zafer, galibin mağluba ait her şeyi yağmalaması anlamına geliyordu. İlkel kavimlerden kalan bu talan fikri, din savaşlarında bir parça hafiflemiş ve dini duyarlıkların elverdiği ölçülere çekilmişse de savaşın bir ganimet olması anlayışını değiştirmemiştir. Ancak çağlar ilerleyip de insanlık tecrübesi kültür adıyla biriktirilmeye ve medeniyet adıyla saklanmaya başlayınca talan ve yağmanın da ters orantılı olarak azaldığı görülmüştür. Sözgelimi Wikinglerin veya Vandalların çapullarından Büyük İskender'in yağmacıları; Haçlı Seferlerinin şövalyelerinden Osmanlı'nın Yeniçeri neferleri daha insaflı olmuşlar, din ve medeniyet faktörü onların zihinlerindeki zafer duygusunu kısmen de olsa yağmacılıktan ayırmaya başlamıştır.

Yağmacılığın bundan daha kötü olan boyutu, mağlubun da yağmaya eşlik etmesidir ki, bunu en modern çağda, bütün insanlığın gözleri önünde, Bağdat'ta, naklen izledik. Yağmayı yapan mı daha suçluydu, yaptıran mı; buna tarih karar verecektir şüphesiz. Biz tarihe dipnotu düşelim diye birkaç konuya dikkat çekmeyi istiyoruz:

Yıllardan 1258 idi. Hülagu Bağdat'a girmiş, insanlığın beşik edindiği ve o zamana kadar süzegeldiği tecrübesini harmanladığı topraklarda, dünyanın Nuh Tufan'ından sonra gördüğü en büyük yıkımı yapmıştı. Bu talan, o çağa göre dünyanın gözdesi olan bir medeniyet merkezinin yok edilmesi demekti ve Hülagu'nun askerleri, Bağdat'ın eşsiz koleksiyonlarıyla ünlü kütüphanelerindeki yüz bini aşkın elyazması kitabı Dicle'ye boşaltmış ve Dicle günlerce mürekkep renginde akmıştı. Eğer o zaman Bağdat kütüphanelerinin başına böyle bir talan gelmeseydi, belki de dünyanın daha sonraki yüzyılları çok farklı olur, Rönesans ve Reform hareketlerinin adresi değişir, modernleşmenin göstergeleri farklı boyutlarda ortaya çıkar, hatta Amerika, şimdiki Amerika olmayabilirdi.

Bağdat'ın üç yüz bu kadar yıllık yakın geçmişinde Türk damgası olduğu düşünülürse, orada göz göre yağmalanan kütüphanelerin, İslam medeniyeti kadar Türk kültürü için de bir mahzen olduğu hemen görülecektir. Oysa 1534'te Bağdat'ı ilk defa alan Kanuni, yahut 1638'de ikinci defa Türk topraklarına katan IV. Murat, bırakınız kütüphaneleri yağmalatmayı, oradan bir kitap çalanları bile -kültüre el uzattıkları için- ölümle cezalandıracak fermanlar çıkartmışlar, kütüphane binalarını yenileyip genişletme yolunda çalışmalar yapmışlardır.

Bağdat Hırsızı Kim Ola ki?

Dünya, geçtiğimiz günlerde televizyon ekranlarına yansıyan çapul görüntülerini hayretle izledi. İnsanlığın kılıç ve kalkanla savaşan ataları şöyle dursun, taş baltalarıyla dövüşen mağara adamlarını bile aratmayacak bir vahşet sahnelendi çünkü Bağdat'ta. Kente giren Amerikan ordusu sokaklarla birlikte sarayların, müzelerin, kütüphanelerin yağmalanmasına göz yummakla dünyaya vahşice meydan okudu. Müzelerin ve kütüphanelerin hiçbirine bir tek nöbetçi asker bile koymadığı için de insanlık suçu işledi. Hepimizin gözü önünde medeniyet birikimleri ve tarihler yağmalandı. Vahşeti gördüğümüz halde ses çıkarmayarak biz de bu zulme ortak olduk yazık ki!...

Oysa, modern dünyada olağanüstü hallerde ve savaş şartlarında arşivler, tarihi eserler, kütüphaneler ve taşınabilir kültür varlıkları muhafaza altına alınırdı.

Oysa I. ve II. Dünya Savaşlarında bu kurala uyulmuş, 1954 yılında da Lahey Konvansiyonu ile bu kural uluslararası yasalara bağlanmıştı.

Oysa Japonya'da, (Kyoto ve Nara), Krakow'da, Paris'te, Leningrad'da tarihi eserler ve kütüphaneler bombardımanlardan korunmuş, UNESCO gibi ilgili kuruluşlar da konunun takipçisi olmuştu. Irak coğrafyasında insanlık tarihine bomba yağdıran Amerika ve İngiltere de bunu biliyordu üstelik.

Peki o halde, neden Bağdat kütüphaneleri ve neden Bağdat müzeleri?! Müslüman olduğu için mi? Doğulu olduğu için mi? Tarihi ve arkeolojik mirası iştah kabarttığı için mi?

Bağdat Harab Edilmelidir

Harun Reşid Bağdat'ın efsane halifesiydi ve geleceği şekillendirmek isteyen bir vizyonu, Cafer Bermekî adında da bir bilge veziri vardı. Abbasi devletinin gücüne güç katmak için her ortamda bilim, sanat ve este-

tik bir ilerleme gerektiğinin altını çiziyorlardı. Önce Bağdat'a bilginleri davet ettiler. Orada her âlim istediği gibi özgürce bilim üretebilir, istediği laboratuvarları hazır bulur, kütüphanelerinden de istediği kitapları elde ederdi. Sonra sanatçılar akın akın geldi şehre. Çok geçmeden Bağdat sokaklarında irfan ve marifet satılmaya, her mahallede bir kütüphane ve okul kurulmaya başlandı. Kabanın yerini zarif, özensizin yerini rafine olan aldı. Estetik bakış açıları zihinlere ve gönüllere yansıyınca Bağdat birdenbire Batılıların hayallerinin bile erişemeyeceği bir kent oluverdi. Artık Dicle kıyılarında şairler söyleşiyor, sarayların bahçelerinde nedimeler şarkılar söylüyordu.

Harun Reşid'in attığı bilimsel ve kültürel temeller üzerinde yüzyıl içinde öylesine sağlam bir yapı yükseldi ki Bağdat'taki bilim adamları bütün Grek ilmine sahip ve hâkim, birinci sınıf bilginler; bütün kütüphaneler de herkesin gıpta ettiği koleksiyonlar oldu (Hülagu yağmalayasıya kadar). Müspet bilimlerde öyle zekâlar parlamaya başladı ki çoktan aştıkları Grek hocalar artık onların çömezleri bile olamazlardı. Sabırlı ve eleştirel araştırmaları sayesinde İslam bilimi Hıristiyan Batı'ya birkaç yüzyıl fark attı ve bilim Bağdat'ta yeniden harmanlanmaya başladı. Amerika henüz yokken ve İngiltere de ortaçağ karanlığında vahşi bir hayat yaşarken Bağdat medeniyet demekti.

Harun Reşid devrinde Bağdat uçan halıların masallar kentine dönüşmeye başladığında, halkın düşünce ve anlayışında da bir yükselme görülmüştü. Şehrin nüfusu iki milyona yaklaşmıştı. Bu, iki milyon insanın eliyle ve kafasıyla Bağdat'ı örnek bir şehir olarak dünya mirasına sunmak demekti. Yirmi beş yılda yirmi beş misli büyüyen bu şehir aynı zamanda yirmi beş bin yıllık bir mirasın da üstünde temellendirilmişti ve burçlarında Doğu uluslarının kimliği ve bir Müslüman sancağı dalgalanıyordu. Belki de bu yüzden Bağdat, Bush için Doğu'nun ve İslam'ın bir zafer sembolüdür ve harap edilmesi gerekir. Roma'nın bundan 2050 yıl önce Kartaca'ya ettiğini, şimdi New York, gözümüzün içine baka baka Bağdat'a reva görüyor. O zaman General Cato'nun "Delenda est Carthago (Kartaca yıkılmalıdır)" diye bağıran kışkırtıcı sözlerinin bahanesi bir incir olmuştu, şimdi "Delenda est Bagdado" diyen asker kaçağı Bush'un bahanesi, hiçbir zaman bulunamayan kimyasal silahlar(!) oldu.

Kütüphane: En Amansız Düşman(!)

Neler neler söylenebilir Bağdat'ta yağmalanan ve yakılan bir kütüphane için... Bilgeliğin sarayı (Dâru'l-Hikme) olan bir Milli Kütüphane... 500 bin ciltlik koleksiyon... Önemli bir kısmı elyazması... Üç yüzyıllık, beş yüzyıllık, yedi yüzyıllık is mürekkeplerinin izleri ve kumlu parşömenler. Kebikeçlerden kurtulabilmiş insanlığın hafızası... Binlerce, milyonlarca sayfa... Göznuru satırlar... Dahası Basra'da, Hille'de, Necef'te, Kerkük'te, Erbil'de, Kerbela'da... Üniversitelerde, araştırma merkezlerinde, tarihi mekânlarda... Yazının ilk bulunduğu o yerlerde zamanın ruhunu yaşatan cümlelerle, kelimelerle dolu ciltler... İslam medeniyetinin akıl birikimi, ruh atlası, gönül hazinesi... En eski Kur'an metinleri, en zarif Abbasi şiirleri, en orijinal tarih satırları... Binlerce gözün binlerce ömrü tüketen nurları... Elyazmaları... Bir dahası olmayan, bir daha yerine konulamayacak insanlık hafızası... Türkçe, Arapça, Keldani yahut Sümer dilinde olsa da... Bizim... İnsanlığın... Ve arkeoloji hazinesi müzeler... En son rakama göre 170 bin yağmalanmış eser... Gılgameş'in Engidu'ya seslenişinin hatıralarını taşıyan cümlelerden bu yana binlerce irili ufaklı âsâr-ı atîka ve talan edilen çağ çağ olmuş uzaklı yakınlı Doğu tarihi...

Rakip Takım'ın Gözde Oyuncusu

Amerika yarın buralarda başka bir medeniyet inşa etme emelindeyse eğer, önce yerli halkın tarihini yok etmekle, kültürünü baltalayıp onları kültürsüzleştirmekle işe başlayacaktı elbette. Çünkü o zaman, belki ölen babaların yerine çocukları geçecek ama kitapları bir daha yazılamayacak, kültürleri bir daha ayağa kalkamayacak, tarihi bir daha bilinemeyecektir... Hatta bu bir evrensel miras da olsa...

Sizce rakip iki takımdan birisi diğerinin en seçkin futbolcusunu sakatlarsa karşı takımı zayıflatmış olmaz mı? (Yanan kitapları düşünün). Ve eğer aynı futbolcuyu sakatlamak yerine transfer ederse, hem rakibi zayıflatmış hem kendi takımını kuvvetlendirmiş olmaz mı? (Yakında Metropolitan Museum veya British Museum'da ortaya çıkacak olan yağmalanmış ciltleri ve arkeolojik eserleri düşünün.)

Emin olabilirsiniz, bilinçlerin kurşunlandığı Bağdat'ta tarihe ait yanmayan ve kırılmayan ne varsa, bir gün gelecek, Doğu insanları, onları Batı kütüphanelerinde ve müzelerinde ücreti karşılığında ziyaret edecek veya araştırmaya çalışacaktır. Kendi kültürünü parayla satın almak bu demektir zaten. Nesillerini korumaya çalışan Iraklılar, o nesilleri bilinçle formatlayacak kültür varlıklarını koruyamadılar. Önümüzdeki günlerde Amerika, Bağdat'ta yağmalanmasına müsaade ettiği her şeyi satın alarak geri toplayacağına dair bir açıklama yaparsa şaşırmamalıyız. Bunun tercümesi şudur: İşe yarayanlar bizim eve, döküntüler sizde kalsın!..

Ismarladığın Öküzü Getirdim

Şimdi başa dönelim: Bağdat, Harun Reşid'den sonra çok değişti. Kaliteli yöneticiler nesli tükenince ister istemez anlayışlar da başkalaştı. Hülagu kente girdiğin-

de şehirde o eski anlayışlar zaten harap olmuş durumdaydı. Yoksa hak etmeyen yöneticilere başkasının musallat olması ne mümkündür? Bizce Bağdat, asıl halife Mu'tasım Billah, Tuslu Nasır'ın kitabını suya attığı zaman harap olmuştu. Hülagu yalnızca Allah'ın bir gazabı idi. Bugün dahi Bağdat'ın harabiyeti, Saddam'ın eline düşmek idi. Yoksa oranın halkı kendi şehrini ve kendi kültürünü yağmalar mıydı; yahut yağmalanmasına izin verir miydi?

Hikâyenin sonu şöyle: Tuslu Nasıruddin, Halife Musta'sım kendisini aşağılayınca Bağdat'tan ayrılıp Hülagu Han'ın yanına gitmişti. Hülagu, askerlik mesleği dışında cahil bir adamdı ama bu değerli bilgine büyük bir iltifat gösterdi. Onun bilgilerinden yararlandı, dediklerini yaptı. Birkaç yıl sonra Bağdat'ı alınca Abbasi halifesi yakalanıp Hülagu'nun huzuruna getirilmişti. Hülagu ve Tuslu Nasır yan yana, altın ve gümüş tahtlar üzerinde oturuyorlardı. Nasır, Halifeyi görünce şöyle dedi:

- Ismarladığın öküzü getirdim, beğendin mi?

Şimdi içimizden şunu demek geçiyor. Şair Veysî söylemiş vaktiyle:

Gider hâb-ı tegâfül
dîdelerden dûr olur bir gün
Bu meclis böyle kalmaz
mestler mahmûr olur bir gün

Şu demeye gelir: Bir gün olur, şu gaflet uykusu gözlerimizden uzaklara gider (ve uyanırız). Bu meclis böyle kalmaz, elbette mestler de ayılıp bir gün kendine gelirler...

Uyanacak gözler adına!

Arada Kalan Araplar

kaçakgündem

Halil Gökhan

2. Körfez Savaşı -aslında üçüncü, zira 1. Dünya Savaşı sırasında Arap ülkelerini cetvelle çizen İngilizler yine bu savaştaydılar- dünyanın gerçek günah keçilerini bir kez daha açığa çıkardı: Araplar. Üç dinin ve dünyayı asırlardır yöneten petrol vahasının üzerindeki Araplar. Daha 2. İntifada'nın cezası ödenmeden açığa çıkan yeni Körfez Savaşı, benzini bitince istasyona yanaşan bir otomobili andırıyor. Otomobilin frenleri tutmuyor ve istasyonun altı üstüne geliyor. Her yer ateş, alev, duman ve cesetler...

Avrupa'da yaşayan önemli sayıda Arap entelektüel ve yazarların bazılarından Irak Savaşı'nın hemen sonrasında görüşlerini almak istedik.

1976 yılından bu yana Fransa'da yaşayan şair ve yazar Tahar Bekri görüştümüz ilk kişi oldu. Irak'taki yeni gelişmeleri "şiddetin zaferi" olarak niteleyen Bekri şöyle dedi: "Irak savaşı entelektüel ve insani boyutta yaşadığımız yeni bir trajedidir. Kendimi yaralanmış ve öfkeli hissediyorum. Bu trajedi sadece Müslüman-Arap dünyasını ilgilendirmiyor, insanlığı da ilgilendiriyor. Bu savaş açık bir şekilde şiddetin, acımasızlığın zaferidir. Petrol ve silah şirketlerinin yararına olmak üzere yeryüzü zenginliklerinin paylaşılmasıdır. Bu paylaşımda barış, kardeşlik, diyaloglar ve insani alışverişler büyük zarar görmüştür. Hiç kuşkusuz Saddam Hüseyin halkını ezen ve demokrasiyle ilgisi olmayan bir zalimdi, fakat bu savaşın demokrasi ve ilerleme adına yapıldığına bizi kim inandırabilir? Amerikancılık yeni dünya düzeninin utanç verici ve dehşet verici yüzüdür. Ahlaksızlık, uluslararası hukukun ihlal edilmesi, en güçlü olanın yasasının hakim olması, gelişmekte olan ülkelerin bağımlı hale getirilmesi; ve onların basit tüketici pazarları olarak görülmesi... Filistinlilerden sonra Iraklılar. Sırada kimler var? Kimse Bağdat'ın yakılıp yıkılmasına sevinemez. İnsanlık düşmanı Neron'lar dışında. Bütün bu ölüler, yaralılar, bu kan, yıkımlar, binlerce bomba ve bu barbarlık bir avuç dolar için! Enkazlardan hâlâ dumanlar yükseliyor ve mezarlık ziyafeti için akbabalar şimdiden birbirlerine girdi bile. Parlak medeniyetlerden, binlerce yıllık kültür beşiklerinden, ortak insanlık mirasından söz eden kimseler yok!"

Lübnan doğumlu Vénus Khoury-Ghata da Paris'te oturuyor. Türkçe'de onu bazı romanları ve şiirlerinden tanıyoruz. Dünyada da çok tanınan Ghata'nın birisi Fransız vatandaşı üçü de Lübnanlı olmak üzere dört çocuğu var. Ghata şöyle dedi: "Mr. Bush'un sürdürdüğü savaş tam anlamıyla 19. yüzyıldan kalma barbar ve bir sömürgeci hareket. Geçen hafta New York'ta düzenlenen uluslararası bir şiir gününde birçok dünya şairiyle birlikte ben de bu gerçeği dünyaya haykırdım."

1946'da Tunus'ta doğan Abdelvahab Meddeb ile elektronik posta yoluyla görüştük. Suriye'de bulunan Meddeb ile görüşmeye karısı Amina aracılık etti. Meddeb, bize savaş boyunca yazdığı kronikleri gönderdi. Aslı yirmi sayfayı bulan bu kroniklerden bazı bölümler seçtik:

Abdelvahap Meddeb

Savaş Kronikleri

I- Paris, 21 Mart 2003

Irak'ta savaş var. Kant'ın ileri sürdüğü evrensel sonsuz barış anlayışı içinde 1. Körfez Savaşı hukuki ve ahlâki açıdan daha meşru görünüyor, çünkü Bağdat'taki diktatör sonsuz barışı ihlal etmişti Kuveyt'i işgal ederken. Peki bu savaşın gerekçesi, nedenleri nedir? ABD gücü Irak halkını özgürleştirilmesini ve zorba bir başkandan kurtarılmasını ileri sürerken, onun ortaya attığı gerekçeler kabul edilemez.

(...)

II - Paris, 27 Mart 2003

Hegel'in Avrupa'yı fethetmeyi hayal eden Napolyon için düşündüğü gibi ben de İslam ülkelerinin dış baskılarla ekonomide başarılı olamayacaklarına inanıyorum. İslam ülkelerini çağın gereklerine derinlemesine uyum sağlamaları ve reformlarını gerçekleştirmeleri çok sancılı ve savaşçı şekilde oluyor.

(...)

III - Şam, 3 Nisan 2003

Susan Sontag, son kitabında Mezopatamya'nın tarih içinde maruz kaldığı uygulama ve baskıları hatırlatıyor. Ona göre bu bölgede dikbaşlı ve hep tekrarlanan bir tarih egemen. Amerikalı yazara göre 1914'te ve 1991'de olduğu gibi Irak, 2003'te değişen silah teknolojilerinin atış ve deneme alanı olacak. Hava muharebelerinde kullanılan ilk bombalar da Irak'ta denenmiş vaktiyle. Irak'ta İngilizlerin ilk bomba denemesinde kullanılan uçağın pilotu otuz yıl kadar sonra Dresden'in hava bombardımanlarını planlayan general olmuş.

(...)

IV - Beyrut, 10 Nisan 2003

Bir diktatörün devirilişine sadece sevinebiliriz. Ama söz konusu diktatörün bu kadar kolay bir şekilde devrilmesinin ve sisteminin çabucak çökertilmesi şaşırtıcı değil mi? Saddam Hüseyin de Mussolini ve Çavuşesku gibi devrik diktatörler müzesinde yerini aldı.

(...)

GÜNÜN DELİLİĞİ

"Ne bilginim, ne bilmez. Zevkleri tanıdım. Bunu söylemek az gelir: Yaşıyorum, bu yaşam bana en büyük hazzı veriyor. Peki ölüm? Öldüğümde (belki de hemen), engin bir hazla tanışacağım."

Maurice Blanchot

Kürşad Oğuz

Bir ekoldü; etkilemediği yazar, el atmadığı düşünür yoktu... 95 yaşında öldü; kimsenin ruhu duymadı... Çünkü eser onun için önemliydi...

Hayır, Saatli Maarif Takvimi'nin sayfalarından bir bölüm değil bu. Dünya diktatörü **Bush**'un dizginleyemediği ihtirasları uğruna Ortadoğu'yu kan gölüne çevirmesinden de bahsetmeyeceğiz. '**Kerameti eserinden menkul**' bir fikir ve yazın adamı için bir tür geç kalmış anma yazısı diyelim hadi. Gerçi bize düşmez; netice itibariyle kendisi Fransız'dır ve aslında, yaşasa, hakkındaki bu nevi yazılara köpürecektir.

Öte dünyadan kulak kabartıp şu yaptığımızı duysa gerçekten de okkalı bir küfür savururdu: "Bre densizler, size defalarca söylemedim mi, yazan değil, yazılmış olan önemlidir diye. Hâlâ ne diye kurcalayıp durursunuz özel yaşamımı..."

Maurice Blanchot, 20 Şubat günü, 95 yaşında, **Fransızların** şaşkın bakışları arasında öldü. 1973'te yazdığı, 15 sayfalık metin "La Folie du Jour"da (Türkçe'ye 1996'da Levent Kavas tarafından çevrildi; Altıkırkbeş Yayınları "Günün Deliliği" adıyla yayımladı) bunu 30 yıl önceden görüyordu: "Ne bilginim, ne bilmez. Zevkleri tanıdım. Bunu söylemek az gelir: Yaşıyorum, bu yaşam bana en büyük hazzı veriyor. Peki ölüm? Öldüğümde (belki de hemen), engin bir hazla tanışacağım."O yavan, o çoğu kez tatsız tuzsuz ölüm önsezisinden söz etmiyorum. Acı çekmek alıklaştırır. Ama kuşku duymadığım önemli doğru şu: Yaşamaktan sınırsız bir haz duyuyorum, ölmekle de sınırsız bir doyuma ereceğim."

Blanchot'nun aramızdan ayrılışı, aramızda kaldığı günler kadar esrarengiz oldu. 20 Şubat perşembe günü "sınırsız doyuma ermesine" karşın Fransız basını ancak ve ancak 25 Şubat'ta haberdar oldu durumdan. "E, ne yapalım, ünsüz bir yazar olsa gerek" diyerek basiretinizi bağlamayın sakın. Biraz sonra detaylarıyla anlatacağımız bu şahıs ekol olmayı reddetmiş bir ekoldür. **Critique** dergisindeki çalışma arkadaşları Georges Bataille, Raymond Aron, Fernand Braudel, Rene Char, Michel Deguy, Michel Foucault sıradan isimler; hakkında incelemeler yayımladığı Melville, Kafka, Sade, Artaud, Proust, Musil, Nietzsche sıradan yazarlar, Mallarme, Char, Lautreamont, Rilke ve Hölderlin sıradan şairler değildir.

Ölümüne dönersek, önce Paris yakınlarındaki Loire'daki evinde onu her gün ziyaret eden bir öğrencisi haberdar oldu. Kapıyı tıklattı, ses çıkmayınca içeri girdi. İlk çelişki o zaman başladı; kime ve neden haber verecekti? Blanchot her zaman "Ben değil, eser önemlidir" demiyor muydu? Genç öğrenci, sonunda **France Culture** adlı derginin telesekreterine mesaj bırakmaya karar verdi. Birkaç gün sonra yakınları teyid etti ölümü. 25 Şubat'ta önce **Liberation** gazetesi yazdı, "Blanchot silindi" başlığıyla: "Uzunca bir süre, Blanchot'nun ağzı sıkılılığı nedeniyle ölümünün bile saklanacağından; kendi formülüyle, 'silinmeyi bile sileceğinden' endişe duyduk. Öyle oldu."

Blanchot bir önceki gün, Hermann Melville'in meşhur sivil itaatsiz kahramanı **Bartleby**'ye öykünerek "bir açıklama yapmamayı tercih eden" yakınlarının katılımıyla toprağa verilmişti bile.

“Sevdim, yitirdim sevdiklerimi. Bu darbeyi yiyince çıldırd ım, çünkü bu bir cehennem. Ama tanığı olmadı çılgınlığımın, şaşkınlığım görünmedi, ta içimdi çıldıran. Ara sıra öfkelendi m. Niye böyle sessizsin diyorlardı bana. Oysa tepeden tırnağa yanıyordum; geceleyin koşturuyordum sokaklarda, uluyordu m; gündüzleyin sessiz sessiz çalışıyordum”

Bibliyografiden ibaret

Kaynaklar, uzunca bir süre Blanchot'nun biyografisinin sadece bir "bibliyografi"den ibaret kaldığını gösteriyor. 1998 yılına gelindiğinde **Christophe Bident** adlı bir kendini bilmez, yazarımızın üstündeki sis perdesini bir miktar aralamaya kalkmış. Bazı tanıklıklar ve yakınlarının mektuplarından yola çıkan Bident, "Çok az yemek yer," "tüberkülozdan mustariptir," "daha çok mektuplarla yürüyen ilk ve tek ilişkisi Denise Rollin'ledir" gibi ıvır zıvır kabilinden anekdotlara kitabında yer vermeyi ihmal etmiyor. Ama kitap daha çok Blanchot'nun siyasi bağlantılarından ve eserlerinin muhteviyatından oluşuyor.

Tahmin edileceği üzere, Blanchot'nun sadece iki fotoğrafı var. Onlar da ona mı ait belli değil; çok uzaktan silueti görünüyor. İlki 1985'te bir paparazzi tarafından aylık **Lire** dergisi için çekildi; yaşlı bir adamı bir süpermarketin otoparkında, dört tekerli bir yük arabasının ve bir Renault 5'in yanında gösteriyor. İkincisi 1987 yılında François Poirie'nin **Emmanuel Levinas** kitabında yayınlanıyor: Blanchot bu resimde 22 yaşında. Ancak fotoğraf, kitabın 1992 baskısından çekiliyor.

Arkadaşları onu, "büyük, sarışın, sıska ve uysal" olarak tanımlıyor. Görünmeyi reddetmek, Blanchot'nun "yazarın metnin menfaatine ortadan kaybolması, yazıdan öznenin yok olması" teorileriyle uyumlu bir tavır. Ancak biyografisinde görmezden gelinemeyecek "defolar" da mevcut.

30'lu yıllarda aşırı sağla yaptığı işbirliği, hakkındaki pek çok metinde yer almasa da 1982'de, **Tel Quel** adlı dergide Jeffrey Mehlman'ın yazdığı yazıyla Blanchot'nun antisemitistliği konuşulmaya başlanıyor. Daha sonra bütün Blanchot eserleri "yabancıya yer olmayan" metinler olarak yorumlanıyor. Evet, Blanchot'da "Yahudi düşmanı" satırlara rastlanıyor. Ancak 1984 ile 1992'de yazdığı iki ayrı mektupta, "haklı olarak kendisine yapıştırılan metinler" hakkındaki pişmanlığını da dile getiriyor. Netice itibariyle Blanchot hiçbir zaman birini ihbar veya öldürmeye teşvik etmedi.

İlk ve son röportaj

1907'de Saône-et-Loire'de doğan Blanchot, Katolik bir aileden geliyor. Strasbourg'da Alman edebiyatı ve felsefe okuduktan sonra gazeteciliğe başlıyor, 1931'e kadar politika muhabirliği yapıyor. Aşırı sağın en önemli gazetesi "Journal"e hem tartışma editörü hem de yazar olarak imza atıyor. 1931 - 44 arasında "Revue," "Rempart," "Insurge" gibi başka dergilerde de çalışıyor. **Thierry Maulnier** tarafından kurulan "Combat" adlı derginin önemli isimlerinden biri oluyor zamanla; antinazi tavrına rağmen "makul bir Yahudi düşmanlığını" salık veren bir dergi bu...

Blanchot kendini "devrimci nasyonalist" ve "antikapitalist" olarak tanımlıyor. 1934 - 37 arasında "Aux" adlı haftalık dergide başredaktörlük yaptıktan sonra 1938'de politik makaleler yazmayı bırakarak kendini edebi eleştirilere veriyor. 1935 ve 1936'da ilk iki kısa metnini, dilin ve totalitarizmin figürlerinin birleştiği "Son Sözcük" ve "İdil"i yazıyor (Bu iki metin, 1999'da Serdar Rifat Kırkoğlu çevirisiyle Kabalcı Yayınları tarafından "Sonradan Sonsuz Yineleme" adıyla yayımlandı).

Bazı tanıklıklar, 1940 kışında aşırı sağı terk ettiğini gösteriyor bize. Aynı yıl, ikinci bir belirleyici karşılaşma var hayatında: Georges Bataille'la. "Gözün Öyküsü"nün, "Nietzsche Üzerine"nin, "İmkânsız"ın yazarı Bataille'la aynı dergide yıllarca çalışan Blanchot'yu en çok etkileyen isim sorulsa, onun ismi verilmeli.

Fransız solunun önemli ismi **Claude Roy**'a göre Blanchot, II. Dünya Savaşı'yla birlikte kendini PCF'ye (Fransız Komünist Partisi) yakın hissetmeye başlıyor. Direniş çevrelerinin önemli isimlerini (Antelme, Duras, Mascolo) sık sık ziyaret ediyor, bir yandan da Alman işbirlikçisi General Petain yanlısı gazetecilik faaliyetlerini sürdürüyor.

1940 ve 50'li yılları tamamen edebiyata, eleştiriye ayırıyor. 1955'te yayımlanan başyapıtı **"L'Espace Litteraire"**de ("Yazınsal Uzam" adıyla 1993'te Yapı Kredi yayınları tarafından yayımlandı) yalnızlığa ilk adımını atıyor: "Sanat üstüne bir şeyleri, yalnızlık sözcüğünün ne anlama geldiğini anladığımızda öğrenir gibiyiz. Bu sözcüğü çok fazla kullandık. Yine de 'yalnız olmak,' ne demektir bu? İnsan ne zaman yalnızdır? Bu soruyu sormak bizi yalnızca dokunaklı kanılara götürmemelidir. Dünya düzeyindeki yalnızlık burada üstünde uzun uzun konuşmaya gerek olmayan bir yaradır. Bundan fazla sanatçının yalnızlığını da amaçlamıyoruz, bu yalnızlık, genel olarak söylendiği gibi, sanatını uygulamak için ona gereklidir... Sanat yapıtı, yazınsal yapıt söz konusu olduğunda yapıtın yalnızlığı daha temel bir yalnızlık serer gözlerimizin önüne..."

1958'de tekrar politikada görüyoruz onu. Mascolo tarafından komünizme tekrar "itilen" Blanchot, ilk olarak, **General De Gaulle**'ün iktidara gelişine karşı çıktığını kamuoyu önünde açıklıyor. Aynı şekilde, 1960 yılında, "Cezayir Savaşı'nda askere gitmeme hakkı deklarasyonu"nu ("121'ler Manifestosu" adıyla bilinen) yazanlar arasına katılıyor. Blanchot, hayatı boyunca ilk ve tek röportajını da bu vesileyle veriyor.

Değermiş Doğrusu

Blanchot o ana kadarki en büyük sarsıntıyı 1962'de **Bataille**'ın ölümüyle yaşıyor. Yakın çevresine bakılırsa bu sıkıntıyı ancak 1967'den itibaren okumaya başladığı felsefeci **Jacques Derrida**'yı hayatına sokarak atlatabilmiş. Tekrar "canlandıktan" sonra '68 olaylarıyla karşı karşıya kalıyor ve bu dönemde bütün meclislerin ve gösterilerin içinde yer alıyor. **Mascolo**'yla birlikte "Yazar-Öğrenci Eylem Komitesi"ni kuruyor. 70'lerde siyaset sorununu "communaute" (topluluk) fikri etrafında şekillendiriyor. Bu fikre, hastalıklar peşini bırakmadığı için 1983'te dünyadan elini eteğini çekene kadar sahip çıkıyor. "La Communaute Inavouable"ı da o yıl yayımlıyor ("İtiraf Edilemeyen Cemaat" adıyla Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı).

"Kabul etmeliyim, çok kitap okudum. Ben yok olduğumda, bütün bu ciltler hiç belli olmadan değişecek, kenarlar daha geniş, düşünce daha gevşek. Evet, çok fazla kişiyle konuştum, bu bugün dank ediyor; her kişi bir topluluktu benim için. Bu kocaman başkası beni istemeyeceğim denli çok kendim yaptı. Şimdi varoluşum inanılmaz sağlamlıkta; ölümcül sayrılıklar bile direngenliğime boyun eğiyor. Bağışlasınlar ama kimilerini kendimden önce gömmem gerek" diyor **"Günün Deliliği"**nde Blanchot. Ancak hayatının münzevi günlerinde arkadaşlarının yokluğundan, onların ölümlerinden acı duyuyor. Bu kervana Paris'in banliyölerinde yaşayan kardeşi 1978'de katılıyor. Onun yokluğunda sarıldığı üvey kız kardeşi de 1997'de ölüyor.

Bu tarihlerde, yazmasa bile birkaç yeni baskıyla yaşam sinyalleri veriyor Blanchot. 1993'te yayımlanan bir makalesinde şöyle diyor: "Salman Rüşdi'yi evime davet ediyorum. **Humeyni**'nin öncülleri ve ardılları da gelsin. İkinizin arasında olacağım, Kuran da orada. Kendi kendini ifade edecektir, gelin."

Bu satırlar nedeniyle bunamış ve can çekişmekte olduğu sanılırken, son metnini veriyor: "L'Instant de ma Mort" (Ölüm Anım). 1944'te Quain'de Almanlar tarafından vurulmaktan nasıl kurtulduğunu anlatıyor. Nihayet, doğumgünü olan 22 Eylül 1994'te, bir daha tek kelime yayımlamamaya karar veriyor.

Zaten "Günün Deliliği"nde, çoktan karanlığa gömülmeyi arzulamaya başlamıştır: "Kimileyin kendi kendime 'Bu ölüm; her şeye karşın, değermiş doğrusu, ne etkileyici diyordum. Ama çoğun hiçbir şey demeden ölüyordum. Sonra sonra günün deliliğiyle yüz yüze geldiğime iyiden iyiye inandım; doğrusu buydu: Işık çıldırıyordu, aydınlık hepten sağduyuyu yitirmişti; ussuzca, başıbozuk, amaçsız saldırıyordu bana. Bu buluş yaşamıma boylu boyunca dişini geçirdi..."

NASIL YAZIYORDU?

Maurice Blanchot, Kafka'nın etkisiyle yazdığı birkaç romandan sonra ("Karanlık Thomas" gibi) metinlerinde giderek daha saf bir üslup tutturmaya, bütün tasvirlerden (psikolojik, ahlaki, sosyal, psişik, zamansal ve uzaysal) uzaklaşmaya başladı. Beklenti, yokluk, bozulma, unutma ve sessizliğe dayanan bir zaman ve mekân yarattı.

Roman, anlatı ve deneme arasındaki ayrımları ortadan kaldıran Blanchot'ya göre dil, dış dünyayı, gerçekliği yansıtmanın bir aracı değildi. Aksine, edebiyatın nesnesi olarak, gerçekliği yıkardı. Edebiyatın konusu da gerçekliğin yokluğuydu. Dolayısıyla yazma eylemi, kelimelerin içlerinde barındırdıkları ölüm vasıtasıyla yokluk ve hiçliğe varırdı. Tahsin Yücel'in son romanı "Yalan"daki, "yazının sözden önce geldiğini" savunan ve bunu ispatlamaya çalışan kahraman gibi Blanchot da yazının öncüllüğünü vurguluyordu.

Blanchot'nun kitaplarında okur, bir sonuca varmadan bir akış içinde kavranamaz olan gerçekliğin içine girdiği ve kendisini hiçbir zaman "ben" olarak duyumsayamadığı şematik bir yapıyla karşılaşır. Bizi egosuz kahramanlara davet eder Blanchot; onun bir metnine dalmak, tutkulu ve çetin bir deneyimdir. Okur, metne ciddi biçimde girmek için geleneksel referanslarından kurtulmalıdır.

Kelimelerinin arkasında hiç "ben" (hem yazar hem karakter olarak), entrika, gizli anlam (ya da ideoloji) yoktur. Şuuru öznesiz, arzuyu nesnesiz, olayları geçmişsiz ve geleceksiz verir Blanchot.

Çünkü kelimelerin dünyayı değiştirebileceğine inanmaz!

BİR "ESER" OLARAK TÜRKÇE'DE BLANCHOT

(Fransa'da yayımlanış sırasına göre)

Sonradan Sonsuz Yineleme -1936 (Kabalcı)
Karanlık Thomas -1941 (Metis)
Ölüm Hükmü -1948 (Kabalcı)
Yazınsal Uzam -1955 (YKY)
Günün Deliliği -1973 (Altıkırkbeş)
Öteye Adım Yok Ötesi -1973 (Ayrıntı)
İtiraf Edilemeyen Cemaat -1983 (Ayrıntı)

kaçakhaber

Pepe İstanbul'daydı...

Kitap-lık adlı aylık edebiyat dergisinin 58 no'lu Şubat 2003 sayısının **"profil"** bölümünde İspanyol şair **José Hierro** yer aldı. Dergide **Mukadder Yaycıoğlu** ve **Ayşe Nihal Akbulut**'un şair üzerine incelemenin sınırlarına varan iki tanıtıcı yazısını okuduk. Ayrıca yine Ayşe Nihal Akbulut tarafından hazırlanmış bir hayli geniş yaşam öyküsü notlarından şairin yaşam ve şiir serüvenini izledik. Şairden tadımlık **"Yaşam"** ve **"Ölü"** başlıklı iki şiir Türkçeye kazandırılmış (Çev: A.N.A)

Uzun süredir çektiği solunum yetersizliğinden yaşamını yitiren José Hierro toprağa verilişinin ardından Türkiye'de bir dergide konu ediliyordu. Dünya şiiri onu **21 Aralık 2003** günü saat 14:30'da yitirmişti. Avrupa'nın **Nobel**'den sonra en büyük ödülü olan **Cervantes** de dahil pekçok ödülün sahibi José Hierro böylece anılmış da oluyordu.

Kitap-lık'ın bu girişimi İspanyol edebiyatı ile özel olarak ilgilenenler başta olmak üzere pekçok edebiyat sever arasında bir gönül hoşluğu yarattı. José Hierro'yu şahsen tanıma şansı ve onuruna sahip olan biz **Kaçak Yayın** yazarları, Kitap-lık'a teşekkür ediyoruz.

Soldan sağa: Serda Çelik, José Hierro, Pedro Shimose (Bolivya), Adnan Özer, Metin Celal (Boğaz gezisinde)

Evet bizler José Hierro'yu, sevgili **Pepe**'yi şahsen tanıdık, hem de **İstanbul**'da. Ne zamandı derseniz **2000** yılının **28 Eylül-1 Ekim** günleri arasında.

Öykü biraz daha geriye dayanıyor: 1998 yılında **Barcelonalı** şark arkadaşımız, **Katalonya**'nın büyük fırlaması **Jordi Virallonga**'yı Türkiye'ye davet etmiştik. Yıllardır İspanya'da yaşayan arkadaşımız **Serdar Çelik** tarafından Türkçe'ye kazandırılan şiirlerinden oluşan bir kitap bu buluşmaya yetiştirilmişti. (Kitabın yayıncısı tabii ki **Adnan Özer**'di.) Beyoğlu Ocakbaşı'nda kebap yerken bizim Jordi'ye İspanya'dan bir telefon geldi. Arayan eşiydi; Cervantes ödülünün José Hierro'ya verildiğini bildiriyordu. Jordi öyle bir sevindirik oldu ki, haber üzerine 20 çöp şiş daha yedi. **"Yaşadık Cabrones!"** (Kabrones okunur. **"Lavuklar"** anlamına geliyor.) diyordu, **"Parayı birlikte yeriz"**. Sonra Pepe'nin (İspanyollar José'ye Pepe der) ne denli cömert biri olduğunu anlattı. İspanya'da edinilen bu parada gözümüz olamazdı, biz Pepe'yi tanımak istiyorduk. O zaman aklımıza koyduk bu büyük şairi İstanbul'da ağırlama projesini. (Bu arada Kaçak Yayın'ın temelleri de o günlerde atıldı.)

Pepe, Kral Juan Carlos ve küçük torunu, Cervantes ödülü töreninde

Gel zaman git zaman, dileğimiz gerçek oldu, bizim edebiyat akımının projesi olan **"Taşkent-Lima Şiir Hattı Şairler Buluşması"** İstanbul'da gerçekleştirildi. (Bu projedeki büyük katkıları için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş çalışanlarına ve onların yakışıklı müdürü **Cengiz Özdemir**'e bir daha teşekkür edelim.)

İşte Kitap-lık'ın atladığı bu olmuş, onlar sevgili Pepe'nin **Santander**'deki tornacılığına varıncaya araştırıp dergiye koymuşlar da, bir İstanbul'a gelişini haber etmemişler. Bilmiyorlar zahir diyeceğiz, ama bu etkinliği, özellikle de onun gelişini davul çaldıracak düzeyde tanıtmaya çalışmıştık. Gazeteler yazdı, TV kanalları söyleşi yaptı, ama heyhat burada da 'edebiyatçıların aşina olduklarının dışındaki alemlere sağır' kuralı işlemiş ne yazık ki olur işler.

Taşkent-Lima Şiir Hattı'na gelen bütün şairler Yerebatan Sarnıcın'daki şiir gecesinde.

Amacımız mal bulmuş mağribi gibi Kitap-lık'a, onun değerli yazarlarına yüklenmek değil. Bunlar yayıncılığın cilveleri, Sadece biraz dikkat diyoruz. Tekrar teşekkür Kitap-lık ve rahat uyu sevgili Pepe!

Cemal Süreyya diyor ki

Necati Güngör

"Darphane'den ayrılırken pantolonumun paçalarını silktim ki, üzerimde altın tozu kalmasın!"

Cemal abi meğer ne kadar yer etmiş bende.

Gönlünde herkese yer olan biriydi Cemal Süreya. Her anlamda bonkördü. Genlerinde ağalık vardı, doğru! Vermek'le elde edilen ağalık... Dikkat edin, henüz işinin başında olan birinin şiirini değerlendirirken bile cömerttir o, bonkörlüğü elden bırakmaz! Kırmadan, gücendirmeden, överek eleştirir...

Yetmişli yılların ortalarıydı sanırım, onunla tanışmak için Darphane binasına gittiğimizde. Çağrılı değildim giderken. O gün birlikte dolaştığımız şair Abdülkadir Bulut yanında götürmüştü beni. Koskoca Cemal Süreya, üstelik Darphane Müdürü... "Rahatsız etmiş olur muyuz acaba?" biçimindeki sorumu, rahmetli dostum ciddiye almamış; "Yok yahu! Cemal Süreya öyle biri değil..." demekle yetinmişti. Demek ki onun kişiliğini iyi kavramıştı sevgili Bulut.

Hangar gibi bir odada, upuzun bir masanın ardında hemen ayağa kalkarak ve içtenlikle elimizi sıkarak, hazırolda bekleyen odacıya çay ısmarlayarak karşılanışımızı dünmüş gibi anımsıyorum... Abdülkadir ile daha senlibenliydi kuşkusuz (laubali değil, hayır). Ben sanki yalnızca gözlem için ordaymışım gibi konuşmalarını dinliyordum onların. Ama Cemal abi, ya soru yöneltiyor, yahut doğrudan yüzüme bakarak anlatıyordu. Öylesine ciddiye alarak dinliyordum ki sözlerini, gırgır geçtiğini sonradan fark edecektim!

"Bir antoloji hazırlıyorum şimdi", diye ciddi bir havada anlatıyor, ben de pürdikkat dinliyorum. "Adı, Darphane Müdürü Şairler Antolojisi olacak." Hâlâ gırgırın farkında değilim. "İki şair olacak antolojide. Biri Nef'i, biri de ben!"

O gün anlattığı şeylerden biri de, Kapalıçarşı kuyumcularının kendisiyle ilişki kurmaya çalıştıkları, ama böyle bir şeye fırsat vermediğiydi. Eğer böyle bir kapı aralasaydı kuyum esnafına, bundan çok karlı çıkardı. Ama kâr peşinde değil, şiir peşinde bir adamdı; öyle olduğu için, öldüğü zaman kirasını ödemekte zorlandığı çok sade bir evde yaşıyordu!

Necati Güngör ve Cemal Süreyya (Sağda) böyle

Arası çok sürmedi, hükümet değişikliği oldu. Ecevit başbakanlıktan gitti; yerine Demirel geldi. Maliye Bakanı da Yılmaz Ergenekon. Devletin önemli her birimini ele geçirme savaşı içinde olan iktidar, Cemal Süreya'yı da oradan göndermeyi hedeflemişti. Maliye Bakanı bizzat teftişe gelmiş, defterleri incelemiş, ama hiçbir açığını ya da usulsüzlüğünü bulamamış. Ne önemi var, aklına koymuş bir kez Darphane Müdürü'nü göndermeyi, koca Bakan bir bahane icat eder, amacına ulaşır... İcat ettiği şey de şu: "Ziyaretim sırasında Darphane binasını kirli buldum!" der, Cemal Süreya'yı görevden alma gerekçesi olarak. Kuzuya, "suyumu bulandırıyorsun" diyen kurt misali!

Ne var ki koca şair de bir kuzu değil elbet... Kendini savunurken verdiği yanıt tükürük gibi Bakanın üzerine yapışıp kalır:

"Darphane, tarihi boyunca yalnızca iki saat kirliydi; Bakanın ziyareti nedeniyle!..."

Daha sonra Cemal Süreya, Darphane Müdürlüğü'nden ayrılışıyla ilgili olarak şu sözleri de göğsünü gererek söyleyecekti:

"Darphane'den ayrılırken pantolonumun paçalarını silktim ki, üzerimde altın tozu kalmasın!"

Modern bir edebiyat dili yaratma uğraşındaki adam

Mehmet Uzun

Romanın adı "Siya Evine" idi. Şaşırdık. Baktık, son satırına dek Kürtçe (Kurmanci) bir yapıt. Türkçe anlamı "Kader Kuyusu" imiş, sonra bu adla (tabii ki Türkçe) yayımlandı. Ne yapıyordu bu adam? Kürtçe roman yazıyordu; Kürtçede modern bir edebiyat dili oluşsun istiyordu, hâlâ Kürtçe diye bir dil olmadığı iddiasında bulunan birçoklarının olduğu bir ülkede.

Davalar açıldı, toplatmalar, baskılar... Ama romanlar birbirini izledi. Şimdi "Dicle'nin Sürgünleri", hem Kürtçesi hem Türkçesi kitapçılarda.

Modern Kürt romanının Türkiye'deki öncüsü Mehmet Uzun'u gördük; görüştük.

Fotoğraflar: Sinan Göksel

"Dicle'nin Yakarışı" ve "Dicle'nin Sürgünleri" romanlarındaki kültür mirası üzerine konuşalım önce.

Mezopotamya'ya, Anadolu'ya ait insanlar olarak, dünyanın en önemli kültür mirasına sahip insanları bizleriz. Fakat sanki bizden uzaklaştırılmış, sanki bizden gizlenmiş, bizden çalınmış bir miras durumu söz konusu. Bir yazar olarak ben bunu, bütün yazarlığımda vurgulamaya, öne çıkarmaya, bununla ilgili bir hafıza oluşturmaya, bir duygu vermeye çalışıyorum. "Dicle'nin Yakarışı"nda bununla övünüyorum, yani bu kaygıyla övünüyorum. "Dicle" romanları da bu kaygı ve çabanın ürünleri. Bu romanlarda insanlığın ilk uygarlıkları, ilk kültür miraslarıyla ilgili bir hafıza yaratma, bir duygu yaratma, onları günümüz insanına yakınlaştırabilme kaygısı söz konusu. Benim iki kahramanım var romanda; hem birinci ciltte, hem ikinci ciltte. Keldanili bir kız, Ester isimli. Ardından benim erkek kahramanım, onu Ster olarak isimlendiriyor, yani Yıldız. Bir de bütün roman boyunca bir anlatıcı var; Dengbej Biro. Roman Dengbej Biro'nun ağzıyla anlatılan bir öykü esasında. Dengbej Biro bir Yezidi. Ester, yani Ster ise bir Keldan-Nasturi kızı. Keldaniler, Yezidiler dünya uygarlık tarihinin en eski iki öğesi, Mezopotamya kültür mirasının en eski iki halkı elbette. Keldaniler daha sonra Nasturi, Asuri, Süryani, Yakubi gibi daha başka isimlerle adlandırıldılar. Çünkü Hıristiyanlığı devraldı bunlar ve Hıristiyanlıkta o mezheplerden dolayı çeşitli isimlerle anılır oldular. Ama Keldaniler ilk hallerdir. İnsanlığın ilk uygarlıklarını bunlar yarattı. Babil'i, Ninova'yı bunlar yarattı. Asur'u, Nemrud'u bunlar yarattı. Mezopotamya'da Dicle ve Fırat arasındaki bütün uygarlıkların ilk temel taşlarını bunlar attı. Yezidiler, tümüyle bölgeye ait bir düşünce mekanizmasını kabul etmiş, onu inanç haline getirmiş bir cemaat. Fakat şimdi kültür mirasından söz ederken sadece zenginlikten değil, aynı zamanda bir yığın haksızlıktan da söz etmek gerekiyor. Çünkü bizim kültür mirasımız bu haksızlıkları da içinde barındırıyor ne yazık ki! Yığınla katliam, cinayet söz konusu, mazlumun hakkını yiyenler ve mazlumun yok edilmesi söz konusu bu kültür mirasında. Dolayısıyla Dicle romanı, bir mekânın yakarışı, bir muhasebe romanı aynı zamanda.

Niye ben böyle bir romana gerek gördüm? İki gün önce Danimarka'daydım; orada bir romanım yayınlanmıştı. Gazeteciler, akademisyenler, yazar ve aydınlarla görüşmelerimde bana hep savaşı, bölgemizi ve zorbaları sordular. Ben de bölgemizin korkunç oranda karanlık olduğunu söyledim hep. Bizim bölgemiz, yani o *Orient* denilen bölge, yani Ortadoğu, dünyanın en karanlık bölgesi. Bölgemizi biz romantize etmeyelim bence. Bugün dünyanın en karanlık bölgesi Ortadoğu'dur. Askeri diktatörler, fanatik dinciler, para pul düşkünü sivil politikacılar, fanatik dinciler, totaliter düşünceler, saldırgan milliyetçilik, asimilasyon, baskı, zor, cinayet... say sayabildiğin kadar; bütün insani felaketler bu bölgede.

Bunlar tarih öncesi döneme kadar uzanıyor, bağlantıları var, değil mi? Boşuna değil, yani bugün icat olmadı...

Değil tabii. Bunun sebepleri var. Şimdi bu kadar karanlıksa bu bölge, insanlığın ilk uygarlıklarının olduğu bölge bu kadar karanlıksa sebepleri var.

Bu kadar kültürün yanında çeşitli barbarlıklar da olmuş.

Elbette. Kültür mirasında bunlar da var. Yazarlığımda bu düşünceler, kaygılar ve vicdani hesaplaşma çok önemli. İyi bir romanın, iyi bir yapıtın muhasebe yapması lazım. İdeolojilerle, rejimlerle, geçmişle, yapılan haksızlıklarla ilgili ciddi bir muhasebe romanı olmalı. İdeolojilere, siyasetlere göre değil, vicdana ve merhamete dayalı bir muhasebe. Bölgemiz devamlı katliamlarla kirlenmiş bir bölge. Bunu görmemiz lazım. Keldanileri devamlı yok ettiler. Yezidiler devamlı yok edildi. Herkes yok etti bunları. Kürtler dahil... Hem Yezidilere karşı, hem Keldanilere karşı Kürtlerin büyük katliamları oldu. Osmanlıların da oldu, Farslıların da oldu, Müslümanların oldu, başka aidiyetlerin oldu. Dolayısıyla Dicle romanları, hem bir kültür mirasıyla ilgili bana göre iyi bir panaroma, iyi bir sunuş, hem de son derece hüzünlü bir hesaplaşma, bir muhasebe romanı.

Tarihi roman yazarları ya da tarihi dokuyu kullanan yazarlar diyorlar ki, olayların doğru olması gerekmiyor, 'ben böyle kurguladım' diyorlar. Sizin kitabınız böyle değil. Çünkü olaylar doğru.

Olayların büyük bir bölümü doğru. Ben ne yapıyorum romanlarımda? Bence iyi bir romanda her şeyden önce bir samimiyet olmalı, bu çok önemli. Samimiyet ve sıcaklık. Günümüz romanı ne

"Bölgemizi bir romantize etmeyelim bence. Bugün dünyanın en karanlık bölgesi Ortadoğu'dur."

> “Ben Doğu’ya ait bir edebiyat yapmaya çalışıyorum. Batı’daki deneylerim, öğrendiklerimle birlikte Doğu’yla Batı’yı birleştirmeye çalışıyorum ve bunu yaparken de yazılmamış, Doğu’da umursanmamış öyküleri, insani kaderleri, ilişkileri, kültür mirasını anlatmaya çalışıyorum”

yazık ki bu iki konuda, samimiyet ve sıcaklık konusunda çok kötü bir hale geldi. Ben bunlara çok önem veriyorum romanlarımda. Özellikle **Dicle’nin Yakarışı** ve **Dicle’nin Sürgünleri**’nde buna çok önem verdim. Samimiyet ve insani sıcaklık. Bununla beraber tümüyle kurgu olan bir dünya yarattım, ama bu dünya gerçeklerin dünyasıyla çok yakından ilintili. Olayların tümü nerdeyse gerçek, tarihi olaylar. Fakat benim her iki kahramanım da kurgu eseridir. Onları ben yarattım. Yani ne Keldani Ester, Ster var ne de Yezidi Biro var. Ama onun yanında Osmanlı tarihi, Kürt tarihi, katliamların tarihi, o sosyal ilişkiler, o siyasi olaylar, tüm bunlar tarih olarak doğrudur.

O kişilerin değil, o benzer kişilerin yaşamış olması, aynı ilişkilerin yaşanmış olması çok mu muhtemel?

Elbette... Eğer o acıları yaşamış olan insanlar olmamış olsaydı büyük ihtimalle ben onları yazamayacaktım. Yani benim yarattığım o insanlar, o insanlara benzeyen gerçek insanların yaşadıklarını yaşıyorlar. Çünkü tarih o kadar acıklı, o kadar hüzünlü, o kadar kederli ki, mutlaka onlara benzer insanlar o olayları yaşamışlardır.

Ama ben roman yazıyorum. Romanda kurgu çok önemli. Kurgusu olmayan roman, roman olmaz. Tarih ve kurgu ilişkisi her zaman tehlikeli bir ilişkidir, tuzaklarla doludur, bu bir balans, bu bir denge sorunudur. O dengeyi iyi kurmak gerekir. Kurgu olmadan roman olmaz. Tarih kitabı olur, sosyolojik bir araştırma olur, arkeolojik bir araştırma olur, ne bileyim bir deneme kitabı olur, ama roman olmaz, edebiyat olmaz. Edebiyat olması için kurgunun çok güçlü olması lazım. Ama aynı zamanda benim edebiyatçılığımda, benim yazarlığımda bir de tarihi ders ve tecrübenin okuyucuya sunulması kaygısı var. Ben bunu yapmaya çalışıyorum. Bunu yapmaya çalışırken de o tarihe sadık olmaya çalışıyorum. Tarihi kendime göre, elbette, yorumluyorum. Çünkü tarih yorumlanabilen bir vakadır. Herkes kendisine göre yorumlar. Ben yorumlarken de ideolojilere, siyasetlere, günlük kaygılara, ekonomik menfaatlere göre yorumlamıyorum. Sadece insani vicdana göre yorumlamaya çalışıyorum. Böyle bir tarihi yorum sunmaya çalışıyorum. Bence günümüz okuyucusunun buna çok büyük ihtiyacı var.

İhtiyaçları, gereksinimleri konuşacak olursak; okuyucular, mesela “Dicle’nin Yakarışı”nı okuduklarında hem tarihi -hatta coğrafi- hem de kültürel olarak derinlemesine bilgiler, veriler elde ediyorlar. Böyle bir rehber özelliği de var sanki.

Romanların anlattığı bütün anlar, olaylar, ilişkiler, katliamlar, başkaldırılar, mekânlar, miras olmuş, yaşanmış ama bizden uzaklaştırılmış durumda. Şimdi yeniden bizden başlayarak insanımızı tarihe, kültür mirasına yaklaştırmak durumundayız. Tarihle, kültür mirasıyla günümüz insanını birleştirmek durumundayız. Dicle ve Fırat’ın sularında binlerce yıldan bu yana keleklerle yolculuk yapıldı. MÖ 400 yıllarında Ksenephon sallarla Dicle’yi dolaştı. Ondan önce, Gılgamış mesela, o kelekleri gördü, yaşadı. **Dicle** romanlarındaki bütün bölgeler, Gılgamış’ın bölgeleridir. Gılgamış, insanların yarattığı ilk edebi anlatıdır. Bize aittir. Biz dünya edebiyatının merkeziyiz. Dünya edebiyatının beşiğiyiz. Ama bugün dünya edebiyatında çok önemli bir yerimiz yok ne yazık ki. Bunları vurgulamamız lazım, sorgulamamız lazım. Romanın ilk cildinde Babil-Ninova gezisi vardır. O sebepsiz değildir. Ama bir seyyahın gözüyle değil, romanın akışı içinde bir anlatıcının ruh dünyasının duygularıyla seyehati anlatılıyor. Mutlaka çeşitli önemli sebeplerle o geziler oluyor. O seyahatlerin sonuçları da ikinci ciltte trajik olarak var. Ama o Ninova’yı, o Babil’i, o Laliş’i, Keldanileri, Yezidileri, kutsal yazılarını ve o tarihi okuyucuya iletmek durumundayız biz bugün. Okuyucu bundan uzaklaştırıldı. Edebiyat böyle İstanbul’da, Tahran’da, Bağdat’ta, Şam’da, Kahire’de başşehirlerde aydınların yaşadığı küçük mekânlara tıkıldı kaldı. Bizim edebiyatımız böyle olmamalı. Batı taklitçisi, Doğu’yu Doğu’dan uzaklaştıran bir edebiyat olmamalı bizim edebiyatımız. Evet, ben de çok uzun yıllardır Batı’da yaşıyorum ve Batı edebiyat tarihinin ve modern yazınının çok içindeyim. Edebiyat kültürünü modern anlamda ben Batı’dan aldım. Ama ben Doğu’ya ait bir edebiyat yapmaya çalışıyorum. Batı’daki deneylerim, öğrendiklerimle birlikte. Doğu’yla Batı’yı birleştirmeye çalışıyorum ve bunu yaparken de yazılmamış, Doğu’da umursanmamış öyküleri, insani kaderleri, ilişkileri, kültür mirasını anlatmaya çalışıyorum. Biz ancak böyle yer bulabiliriz dünya edebiyatında. Biz dünya

“Farklı bir yazarlık yaptığım için, farklı bir dille yazdığım için, Kürtçe yazdığım için bana karşı bir görmezlik, bir suskunluk söz konusu. Ama Türkiye bunu alışacak. Türkiye bu seslere, farklı yazarlıklara, farklı tekniklere, stillere, dillere alışacak, alışmak durumunda. Bu bir zenginliktir”

edebiyatının öteden beri uyguladığı metodları, stilleri, teknikleri, estetikleri, temaları yeniden yeniden pişirerek yüksek bir edebiyat yaratamayız, bu mümkün değil. Kendimize ait neyimiz var? Biz bunu nasıl sunabiliriz? Ama milliyetçilik yaparak, bölgesel düşünerek, yani bölgeci olarak değil, evrensel düşünerek. Evrensel düşünce, bir bölgenin iyi anlatımı için çok zorunlu, çok gerekli. Bunları yapmak gerekli. Dicle romanlarında bütün bu kaygılar var. Ben bunlara dikkat etmeye çalıştım. Ne kadar başarılı oldum bilmiyorum. Ama her satırımda bunlara dikkat ettim. Evrensel bir bakış açısıyla, evrensel bir ruh haliyle, evrensel bir kaygıyla bize ait, ama bizden uzaklaştırılmış bir kültür mirasını bugüne taşıyabilmek, bugüne ulaştırabilmek... Bunu yapmaya çalıştım.

Peki birinci kitap için gelen edebiyat eleştirisi için ne düşünüyorsunuz? İkinciden neler bekliyorsunuz?

Ben bu romanı esasında bir cilt olarak düşünmüştüm. Ama birkaç planı olan, paralel birkaç planın birlikte aktığı bir roman olduğu için uzadı. Romanı kurarken, yavaş yavaş akan ve sonra giderek hızlanan ve son derece hızlı bir finalle biten bir roman olarak düşündüm. İkinci ciltte olaylar son derece hızlanıyor. Büyük felaketler, insani felaketler vuku buluyor. İnsan çok büyük acılar çekiyor. Ama bir aşk olayı da var. Cinayet vakası var. Bir başkaldırı oluyor, sürgünler oluyor... Bunlar paralel gidiyor.

Şimdi birinci ciltte benim aldığım tepkiler sadece Türk, Kürt okuyucusuyla sınırlı. Çünkü henüz öteki dillere çevrilmiş değil bu roman. Ama Türk ve Kürt okuyucusundan aldığım tepkiler genellikle olumlu. Türkiye'de bana karşı bir sessizlik var. Onu görmek gerekli. Farklı bir yazarlık yaptığım için, farklı bir dille yazdığım için, Kürtçe yazdığım için bana karşı bir görmezlik, bir suskunluk söz konusu. Ama Türkiye buna alışacak. Türkiye bu seslere, farklı yazarlıklara, farklı tekniklere, stillere, dillere alışacak, alışmak durumunda. Bu bir zenginliktir. Bunu böyle görüyorum. Ben arzulardım ki bu romanla ilgili önemli tartışmalar olsun, konuşmalar olsun, analizler olsun. Çünkü bu romanda aynı zamanda zor durumda olan insanlar nasıl değerli bir anlatı yazabilir onun öyküsü de var. Çünkü benim anlatıcım çok zor durumda olan bir dengbej, bir katliamdan kurtulmuş bir Yezidi çocuktur. Bu da önemli bir durum. Zor karşısında söz ve anlatı. Bütün bunları yaşayan yazarları, aydınları anlatan bir durum. Yani biz kendimizi ifade etmekte çok büyük güçlük çekiyoruz. Zor şartlarda nasıl edebiyat yapabiliriz, zor şartlarda nasıl entelektüel yaratıcılık yapılabilir? **Dicle** romanı aynı zamanda onun da romanıdır. Bütün bunlar konuşulsun, tartışılsın özellikle Türkiye'de. Bunu arzuluyorum. Çünkü ben bölgeye ait de bir yazarım. Türkiyeliyim. Kürtçe yazıyorum. Bir Ortadoğu yazarıyım. Bir Mezopotamya yazarıyım.

Muhatabı siz değilsiniz belki ama, Latin Amerika'daki modern yazarların pek çoğu ülkelerindeki yerli halkların dillerini de biliyorlar. Niye bizim yazarlarımız Kürtçe öğrenmesin?

Bu çok büyük bir eksiklik bence. Ben Türkiye'ye her gelişimde çok üzülüyorum. Gördüğüm kadarıyla Türkiye'de müthiş bir snobizm, yani bir kendini beğenmişlik, kibirli bir hava var. Çok aptalca bu. Çünkü Türk edebiyatının dünyada çok önemli bir yeri yok. Şimdi Türkiye'nin Anglo-sakson edebiyatı gibi dünyayı idare eden, dünyayı yöneten bir edebiyatı olsa anlarız. Ama yakın dostlarım olan iki-üç yazarın dışında başka bir şey yok. Bu kadar kibirli olmaları korkunç kötü. Gerçekten traji-komik. Özellikle Türk aydınlarının, Türk yazarlarının Kürtçe bilmeleri gerekli, Rumca bilmeleri gerekli. Bir Yahudi kültür mirası var, onu bilmeleri gerekli. Asurlar, Keldaniler, Süryaniler, Yakubiler, Yezidiler bütün bunlar bu ülkenin kültür mirasının sahipleri ve bütün bunlar insanlığın din, kültür mirasını yaratan insanlar, gruplar. Bunların dillerini bilmek, yazarımızı çok geliştirecektir, ama yazarımız bunun farkında değil. İstanbul'un bu daracık sokaklarına sıkışmış kalmış, ve burada kendisine göre buraların meşgalesini, kaygılarını, lüks sayılan -gerçekten lüks sayılan- anlatan bir edebiyatın peşinde. Bu ülke üç tane korkunç cunta yaşadı, ölümler, idamlar, cinayetler, katliamlar yaşadı...

Mezopotamya bizde sadece arkeolojik olarak ele alınıyor. Yani edebiyat olarak ilk defa ele alınıyor. Bu yönüyle tartışılmalı.

Evet. Bence bizim bunu yapmamız gerekiyor. Yani dışarıdan bakıp yazan birçok Avrupalı var. Mezopotamya'yı Gılgamış'ı, Homeros'u yazmışlar... Binlerce, on binlerce kitap, roman, anlatı, araştırma-inceleme var. Ama bize ait, bizim yazdığımız neredeyse hiçbir şey yok. Niye peki yazmayalım? Bizim yazmamız lazım. Dışarıdan değil, içeriden duyarak. İçerdeki sesi yakalayarak. İçerdeki sesle yazmamız lazım. Bizim yazacağımız edebiyat dışarıdan yazılmış edebiyattan farklıdır. Farklı olacaktır. Bu kültür mirasının sesini en iyi biz verebiliriz. Çünkü biz bunu duyabiliriz. Eğer engelleri aşabilirsek -önümüzde bir yığın engel var- tabii. Bu romanda bunları yapmaya çalıştım. Yani Türkiye o kadar içine kapanık, o kadar

kapalı bir edebiyat yaratıyor, ki korkunç! Sanki bütün bu insani felaketler, bütün bu acılar, bütün bu hüzünler, bütün bu kötülükler Türkiye'de yaşanmamış gibi. Şimdi yeni savaş durumu... Yani bunu Mezopotamya'nın o eski kadim kötülüğüne yorabiliriz. Saddam kendisini Babil'in mirasçısı olarak gösterdi. Elbette Saddam oraların mirasçısı değil. Biz oraların mirasçılarıyız. O kültür miraslarının sahipleri bizleriz, diktatörler değil. Koalisyon güçleri de değil. Ama bizler sahip çıkmayınca diktatörler sahip çıkıyor. Açgözlü, şovenist, nasyonalist insanlar sahip çıkıyor. Emperyalistler sahip çıkıyor. Bütün bu kültür mirası mazlumlarla yaratıldı. Mazlumun çektiği acılar unutulacak mı? Herkes unutsa bile biz unutamayız. Bizim yaratacağımız edebiyat bir hafıza olmalı. Edebiyatımızla bir hafıza yaratmak durumundayız. Çünkü hafıza bizim geleceğimizdir. Biz bunu yapmak zorundayız. Dicle romanlarıyla bu kültür mirasını edebi kurgularla yeniden yaratmaya çalıştım.

Evrensel bir yazar olarak kitaplarınıza karşı, hem Türkiye'de hem yurtdışında ilgi nasıl ve yeni girişimler nasıl?

İlgi şimdi iyi. Ben 25 yıldan bu yana devamlı gece gündüz yazan bir yazarım. Yasaklanmış bir dille, bir modern roman sanatı yaratmaya çalışıyorum. Uzun yıllarım büyük bir sessizlik içinde geçti. Ben bu yazarlığı çok büyük acılarla yarattım. Yurtdışındaydım, sürgündeydim. Ülkeme gelemiyordum, dönemiyordum. Büyük bir özlem vardı. Hiç kimse bilmiyordu, tanımıyordu. Yakın çevrem dışında Mehmet Uzun'un kim olduğunu fazla kimse bilmiyordu. O şartlarda ben bu yazarlığı yarattım. Ama bugün artık dünyanın kabul ettiği, dünyanın bildiği, Türkiye'nin, bütün Ortadoğu'nun bildiği bir yazarlık haline geliyor, yavaş yavaş geliyor. Bunun çok büyük engelleri var. Çünkü kimse Ortadoğu'dan, özellikle Kürtlerden kaliteli, dünya çapında bir edebiyat beklemiyor. Yani Kürtlerin sorunları, o sorunlarla ilgili; bağırılıyor, çağrılıyor, sempati gösteriliyor ve eğer olacaksa edebiyat da o çerçevede değerlendiriliyor. Dünya çapında evrensel bir edebiyat ne yazık ki beklenmiyor. Şimdi bunu yapmaya çalışıyorum ben. Romanlarım, denemelerim artık birçok dile çevriliyor. Romanlar da Avrupa'nın birçok yerinde yayınlanmaya başlandı. Ortadoğu'da Arapça yayınlandı, Farsçaya çevriliyor, Türkçe olarak zaten geniş bir okuyucu kitlesine ulaştı. Çünkü o kadar zor şartlarda bu yazarlık yaratıldı ki, neredeyse mümkün değildi, ayakta kalmak bile mümkün değildi. Ama edebiyata ve anlatıya sadık kaldım. Edebiyata, anlatıya ve söze karşı hep samimi olmaya çalıştım. O sıcaklığı duymaya, dünyayla bütünleşmeye çalıştım. Ürünlerini şimdi alıyorum. 25 yıl sonra şimdi alıyorum.

Bu röportajı 25 yılın röportajı ilan edebilir miyiz?

Edebiliriz tabii, elbet edebiliriz. Bu son birkaç ay içinde olup bitenler, yani şimdi bunlar bile 10-15 yıl öncesinde büyük hayallerdi. Fakat oldu işte. Denemeler çevrilip yayınlanıyor. Bundan birkaç ay önce. "Yitik Bir Aşkın Gölgesinde" Hollandaca, "Kader Kuyusu" Yunanca yayınlandı iki ay önce. "Yitik Bir Aşkın Gölgesinde" şimdi Danimarka'da çıkıyor. "Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Karanlık" İsveççe yakında yayınlanıyor. Norveççesi, Dancası, Felemenkçesi, Fincesi yolda. Yunancaya çevrildi. Almancaya çevriliyor. Fransızcaya çevriliyor. İngilizceye çevriliyor. Bu büyük bir hayaldi.

Büyülenmeler

Gültekin Emre / Almanya

Berlin'e bahar geldi, haberin var mı sevdiğinden uzak asker?

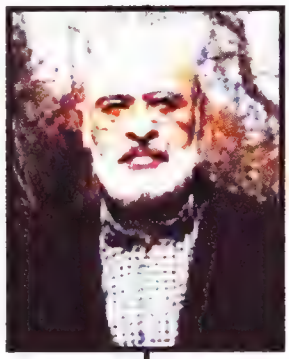

Ressam **Abuzer Güler** son dönem yaptığı resimlere "büyü" adını vermiş. Değişik bir baskı tekniğiyle oluşturduğu resimlerinde Abuzer Güler, muskalardan dini inançlara, çeşitli büyülerden, büyü çeşitlerinden resimsel bir dünya kurmuş. Büyü resimleri heyecanlandırdı beni. O resimlerin birini unutamıyorum: Parlak bir ışık zinciri, resme bakanın yüreğine, beynine saplanıp kalıyor. Büyülerdeki dünyaya, çizgilere, renklere, tekniğe büyülendim, evet büyülendim!

Dostoyevski "**Beyaz Geceler**" adlı romanını 1849'da okurla buluşturduğunda yer yerinden oynamadı elbette. Ama dünya, sıradan küçük insanların dünyasına sessizce sokuluverdi bu romanla. Aradan geçen sürede pek az baskısı yapılan, oyunlaştırılan "Beyaz Geceler", yakında, bir kez daha, üstelik açık bir provada halka gösterilecek: Genç Rus yönetmen **Yuriy Alşitz** Berlinlileri açık provaya davet ediyor. Düşle gerçekliğin iç içe işlendiği romanda savaş sahneleri yok, ama insanın sevgisine sahip çıkmasının savaşımı dingin bir biçimde ele alınıyor. **Uluslararası Tiyatro Merkezi**'nin programının açılışı önümüzdeki günlerde Beyaz Geceler'le olacak, kıştan yavaş yavaş kurtulan, geceleri kısalmaya başlayan Berlin'de.

Şu sıralar Berlin'i, daha doğrusu **Almanya'yı Irak'taki savaş kadar Uluslararası Frankfurt Kitap Fuarı**'nın geleceği de meşgul ediyor. Frankfurt'taki otel fiyatlarının aşırı pahalılığı dünyanın dört bir yanından gelen yayıncıların protestosuna neden oluyordu her yıl. Otel fiyatları konusunda fuar organizatörleriyle otel yöneticileri arasında sürdürülen görüşmeler henüz sonuçlanmadı. Fuarın **Münih**'e, **Köln**'e kaydırılabileceği konusundaki haberler basında sık sık yer alıyor. Kitap Fuarı'na talip olan bir başka kent de başkent Berlin. Kent aynı zamanda film, tiyatro, sergi, müzik, edebiyat etkinliklerinin de başkenti. Neden kitap başkenti de olmasın, deniyor. Berlinli yayıncılar, yazarlar Frankfurt Kitap Fuarı'nı Berlin'in severek üstleneceğini, kentin bu ağır yükün altından yüzünün akıyla kalkacağını söylüyorlar. Kentte ulaşımda, konaklamada hiçbir sorunun yaşanmayacağını, tersine her şeyin daha hızlı, daha ucuz gerçekleşeceğini söylüyor yetkililer. Berlin kitaba, yayıncılara kırmızı halı döşemeye hazır. Kitabı, yayıncıyı kazanma savaşımını hangi kentin kazanacağı sorusu yazarları, aydınları bir süre daha meşgul edecek gibi gözüküyor. Bu konuda son noktayı koyacak kenti merak etmemek ne mümkün! Böylece Nazilerin kitap yakma eyleminin yüz kızartıcı ayıbını da, yine kitaplarla tarihe iyice gömmek istiyor Berlin. Ha gayret, Berlin!

(Hangi kitap savaşı övebilir ki?) Hangi kitap savaşa karşı değildir ki? Dersimliler Derneği'nin düzenlediği şiir gecesine katılan **Ahmet Telli, Mehmet Çetin, Hüseyin Şahin** gibi şairler şiirleriyle, konuşmalarıyla yaklaşan savaşı lanetlediler geçtiğimiz günlerde. Sevgi, barış içeren şiirlerinden örnekler sundular müzik eşliğinde. Coşkulu bir gün yaşadık birlikte.)

İlk kez **1953**'te gösterilen **Matisse**'in kâğıt çalışmaları, **collage**'ları yıllar sonra ilk kez Berlin'de sergilenmeye başlandı. **Berggruen** koleksiyonunda yer alan kâğıt çalışmaların en uzunu sekiz metre. Matisse'in çalışmaları içinde ayrı bir önemi olan kâğıt çalışmalar "**papiers découpées**", collage'lar sergisi koleksiyoncu Berggruen'in sanat eleştirmeni oğlu tarafından gerçekleştirilmiş. "Japon Maskesi" (1950), "Bir Kitap Kapağı Taslağı", "İkarus Olayı" gibi tablolarıyla birlikte, sergide yer alan 70 çalışmayla Matisse makasla da olağanüstü etkileyici resim yapılabileceğini gösteriyor. Çoğu 2. Dünya Savaşı ortamında kotarılan kâğıt çalışmalar Matisse resmi üzerine bir dizi konferansı, televizyon programını, pek çok gazete yazısını da sıcak gündemin ortasına sürdü.

Bir dönemin jet pilotu şiir eleştirmeni **Mehmet H. Doğan**, yeni kitabı "**Alçak Uçuş**"da pilotluk anılarını tadına doyulmaz bir dille anlatıyor. Onun Almanya'da birkaç ay kaldığını, eğitim gördüğünü de öğrendim kitabı okurken; ister istemez. **Saint Exupéry**'i de düşündüm -yolları ayrı olsa da-, savaşı yaşamış, savaşta yitip gitmiş bir yazar olarak. Sonra Mehmet H. Doğan'ın sanatçı anılarından oluşan **Şimdi Uzaklardasın**'ı da (1998) yeniden aldım elime. Artık yaşamayan **Cemal Süreya, Edip Cansever, Aziz Nesin, Ruhi Su, Metin Eloğlu, Onat Kutlar, Halikarnas Balıkçısı,** Turgut Uyar, Suphi Aytimur, Suat Taşer gibi önemli edebiyat adamlarının ardından yazılmış, damıtılmış anılar demetini de yeniden okuyorum Alçak Uçuş'la birlikte, en önemli şiir eleştirmenimizi daha yakından tanımak için.

Irak'ta savaş oldu diye Berlin'deki sanatsal etkinliklerde bir azalma yok. Tersine sanki daha da yoğunlaşmış gibi sanatsal/kültürel etkinlikler. Mart-Mayıs ayları arasında "**DisORİENTations**" başlığıyla Arap ülkelerinin kültürü Berlinlilerin önüne çıkmaya hazırlanıyor. Ortadoğu'dan çağdaş Arap sanatçıların ürünleri, çalışmaları **Dünya Kültürleri Evi**'nde (Haus der Kulturen der Welt) gösterilecek. Mısırlı, Suriyeli, Lübnanlı, Filistinli, Iraklı, Ürdünlü... sanatçılar, savaşın eşiğindeki bir dünyaya karşı barışı, kardeşliği, dostluğu temsil edecek ürünleriyle. Sanatçılar tarihten mimariye, müzikten resme, edebiyattan sinemaya, tiyatrodan dansa uzanan geniş bir alanda açıkoturumlarla, konferanslarla, okumalarla, gösterilerle, sergilerle, oyunlarla, filmlerle... varlıklarını, kimliklerini, kültürlerini, dünyalarını, düşlerini Berlinlilerle paylaşacaklar. Mısır'ın en ünlü müzik starı **Mohemed Mounir**'den, Mısırlı sinemacı **Yousry Nasrallah**'a, **Arap Hiphop**'undan yeni Irak şarkılarının yaratıcısı **İlham Al-Madfai**'ye doğru geniş bir açı çiziyor Arap ülkelerinin kültür çıkarması. Ürdünlü yazar **Betool Khedairi**, İngiltere'de yaşayan ürdünlü **Amjad Nasser**, Filistinli **Zakaria Mohammed**, Mısırlı **Miral Al-Tahawi**, Filistinli **Najwa Barakat, Ghassan Saqtan**... gibi yazarlar da yapıtlarıyla Berlinlilerle birlikte olacak. Savaşın eşiğinde. Böylesi kapsamlı, anlamlı bir kültür harekâtı **Binbir Gece Masalları**'nın dünyasını bu kez farklı bir boyutta Almanlarla tanıştıracak, tartıştıracak. İslam ülkelerinin yaşam biçimi, kültürü, gelenekleri, inançları görücüye çıkıyor Berlin'de.

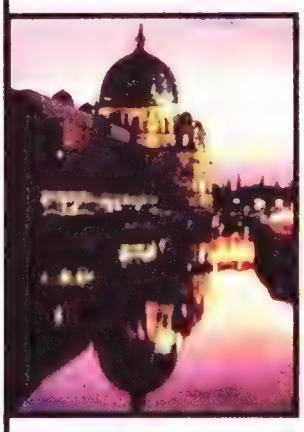

Berlin'e bahar geldi, haberin var mı sevdiğinden uzak asker?

SIEGFRIED UNSELD

Bir Efsanenin Ölümü

Ahmet Arpad

Siegfrid Unseld'in ölümüyle Almanya son elli yılda toplumu aydınlatma görevini yaparken düşüncelerinden ödün vermemiş en ünlü yayıncısını yitirdi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman edebiyat dünyasını onun kadar etkilemiş olan bir başka yayıncıya rastlanmaz. Suhrkamp yayınevinin yöneticisi Siegfried Unseld (1924-2002) atılganlığı, coşkusu, otoriterliği, dirençliği ve ödünsüz çıkışları ile Almanya'da yazarların belki de en çok sevdiği yayıncı idi. 26 Ekim 2002'deki ölümüyle ülkesinin yayın ve düşünce dünyasında büyük bir boşluk bıraktı.

Doğru bildiğinden şaşmayan bir kişiliği olan Unseld, kimileri için bir despottu, kimileri için ise benzeri olmayan bir efsane adamdı. Medya bağımlısı, giderek kafalarında satıştan ve tirajdan başka bir düşünce olmayan günümüz yayıncılar dünyasında Siegfried Unseld bir 'eski toprak' insandı. Onu sevmeyenlerin bile üzerinde tartışamayacağı biriydi. Arkalarını büyük medya holdinglerine dayamış Bertelsmann ya da Holtzbrink gibi dev kuruluşlara karşın Unseld'in 1959'dan ölümüne dek yönettiği Suhrkamp yayınevi Almanya'nın büyüklerindendi.

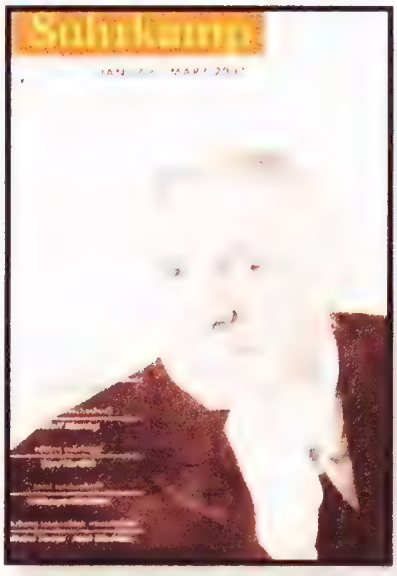

Başarısının gizeminin, tartışma ardaki çokseslilikte, coşkusunun sınırsızlığında, hep iyi niyetli oluşunda ve frenleyemediği atılganlığında olduğu söylenir. Kimi yayıncılar ve yazarların ölümünden sonra "O hep bir devrimciydi" dedikleri Siegfried Unseld, 1942'de liseyi bitirir bitirmez askere alınmış ve savaşın sonuna kadar deniz kuvvetlerinde telsizci olarak görev yapmıştı. Savaşın ardından Tübingen Üniversitesinde Alman edebiyatı, felsefe ve kütüphanecilik yüksek öğrenimi gören genç Unseld, 1952 yılında Suhrkamp yayınevinde çalışmaya başlar. Kısa sürede yükselir ve 1959'da Peter Suhrkamp'ın ölümünden sonra kuruluşun tüm sorumluluğunu sırtlanır ve 40 yıl boyunca da bu güç görevi kimseye bırakmaz. Onun yöneticiliğindeki Suhrkamp rakipsiz, ünü Almanya sınırları aşan büyük bir yayınevi olur.

'O bir efsane idi'

Atılgan ve coşku dolu bir insan olarak tanınan Siegfried Unseld medya ve televizyonun birey yaşamını çok etkilediği günümüz toplumunda gazeteciler, radyocular ve televizyon kameraları karşısına çıkmaktan, onlardan yararlanmaktan hiç hoşlanmazdı. TV kameraları karşısında konuşmak için ünlü, ünsüz bir sürü sanatçı ve yazarın can attığı günümüz dünyasında bu büyük yayıncı böyle şeyleri gereksiz bulurdu. Unseld'e gücünü kanıtlaması için kameralar ve mikrofonlar gerekli değildi. Kırk yılın başı bir açık oturuma katıldığında ise, bu büyük yayıncıya olan saygılarından çok onunla baş edemeyeceklerinin bilincinde olan diğer katılımcılar ağızlarını pek açamazdı. Konuşmasını çok seven, TV programlarında hiç kimseye söz hakkı tanımayan ünlü eleştirmen Marcel Reich-Ranicki bile elinden geldiğince susardı.

Ranicki ona olan saygısını? "Benim için Siegfried Unseld ve Samuel Fischer 20. yüzyıl Almanyası'nın en önemli iki yayıncısıdır," sözleri ile belirtmiştir. Ölümünün ardından yazar Enzensberger? "O yaşadığı yıllarda bir efsane idi," derken, Jürgen Habermas'ın? "Sevgili Siegfried, sen arkanda büyük bir boşluk bıraktın, çünkü yaşarken dünyada çok yer kaplamıştın," satırları Unseld gerçeğine dikkati çeker.

Yayıncılar dünyasındaki tüm gücüne karşın Siegfried Unseld yazarlarına çok saygı duyardı. İnandığı yolda ödünsüz yürüyen bu insan yazarlarını hep destekler, onları eleştirmenlere karşı korurdu. Yayınevinde eseri basılmış tüm yazarlar için Unseld güvenebilecekleri bir dost idi. Onun sözleri bu gerçeği yansıtır. Günümüz yayın dünyasında ender rastlanan bir yayıncı davranışı! Peter Weber? "O yazarlarına âşıktı!" derken haklıdır. Çünkü Unseld kendine özgü bir coşku ve karşı konamaz bir sevgi ile yazarlarına bağlanır, çoğu zaman inanılmaz bir hayranlık ile onların peşinden giderdi.

Aydınlatıcı görevinden ödün vermeyen aydın

Siegfried Unseld'in önderliğinde Suhrkamp yayınevi, programına Samuel Beckett'ten Bertolt Brecht'e, Max Frisch'den Hermann Hesse'ye, Thomas Bernhard'tan Martin Walser'e 20. yüzyıl edebiyat dünyasının en ünlülerini almıştır. Latin Amerika (Cortazar, Carpentier, Lezema Lima, Roa Bastos), Fransız (Proust, Barthes, Foucault) ve Doğu Avrupa, özellikle de Polonya edebiyatının Suhrkamp'ın yayın programında önemli bir yeri vardır.

Nasyonal sosyalizmin Almanya'dan yok ettiği, söndürdüğü, kovduğu Alman-Yahudi filozoflarının eleştirel-kuramsal düşünce biçimini Siegfried Unseld ülkesine geri getirmiştir. Suhrkamp yayınevi savaş sonrası Alman aydınlarının ruhsal beslenmelerini üstlenmiştir demek yerinde olur. Adorno ve Benjamin, Bloch ve Kracauer, Şolem ve Löwenthal ile sanatla felsefe, toplumsal eleştiri ile aydınlatıcı humanizm Almanya'ya geri dönmüştür. Ülkede aydın kesimin yeniden kişilik kazanmasında Suhrkamp Yayınevi ve Siegfried Unseld'in oynadığı rol tartışılmazdır. Çünkü Nazilerin 15 yıl boyunca üzerine ölü toprağı döktükleri bu düşünce biçiminin Almanya'ya dönmesi ülkenin yeniden kurulmasında çok önemli bir rolü oynamıştır.

Siegfied Unseld'in ölümüyle günümüz Alman edebiyatı en önemli yayıncısını yitirmiş, savaş sonrası Alman toplumundan, tüm yaşamı boyunca aydınlatıcı görevinden ödün vermemiş olan aydın bir 'yıldız kaymıştır'.

Amerika'nın Cesur Çocukları

Amerikan Edebiyatı'nın dünyada XXI. yüzyıl yazarları arasına girecek yazarları artık belirmeye başladı. Televizyonla büyüyen kuşak, edebiyat ile popüler kültürün karışmasına neden olurken, aynı zamanda ülkeler arasındaki sınırları da kaldırdı.

İki kadın ve bir polis, bir mezar taşının önünde karşılaşır, birbirlerine bakarlar. Polis, "Çok genç olmalılar," der ve şöyle devam eder: "Cesedi etrafta bir yerde bulabiliriz. Bir keresinde bir tanesini dudaklarında sigarayla bulmuştuk, kafasında bir Meksika şapkası vardı. Bugünün gençleri, bizimle karşılaştırıldığında çok daha fazla cesurlar. Ben gençken bir mezarı kazmak aklımdan bile geçmezdi. Bir mezara taş atabilir ya da bir kilise mezarlığını sprey boyayla boyayabilirdim. Ya da en fazla sarhoş birini itebilirdim".

Bu sözler George Saunders'in "Kırsalda" adlı kitabındaki öykülerden birinde yer alıyor. Ama bu polis memurunun sözleri, ünlü aile dizisi Simpson'daki -aynı zamanda dizinin de çekildiği Springfield'i devamlı dolaşıp duran- polisin konuşmalarına çok benziyor. Televizyon dizilerindeki karakterlerin benzerini yaratmaya dayalı yapıtlara Amerikalı yeni yazarlar arasında sıkça rastlanıyor. Amerikalı edebiyatçılar ve televizyon senaryo yazarları artık ortak bir edebi dünyayı paylaşıyor. Kendi kuşağı içerisinde belki de en iyi yazarlardan biri olan David Foster Wallace, denemelerinde bu konuya değinerek, postmodernin mirasını parçalara ayırıyor. Bunun sonucunda da ülkeler arası sınırların kalktığını ve edebiyat ile popüler kültürün birbirine karıştığını belirtiyor. Wallace, Amerikalı yazarların içinde bulundukları hareketli toplum yerine, televizyondaki durumu yansıttıkları tezini öne sürüyor. Yazarın öne sürdüğü görüş çok çelişkili gelse de, aslında son derece açık. Bu yapıtların bir kısmını zaten sıkça sinemadan izliyoruz.

Uzun yıllardan bu yana Amerikan edebiyatı çok büyük bir paradoksla karşı karşıya. Yazarlar genellikle New York, Chicago, Washington, Boston gibi önemli şehirlerdeki dünyayı anlatıyor. San Francisco gibi büyük bir şehre bile gittikçe daha az rastlanıyor. Konular çoğunlukla bu şehirlerdeki ticari başarıyı yakalamak ve endüstriyel kültürdeki sahtekârlıklar üzerine. Konuların aynı coğrafyalarda geçmesi de birbirine benzerliklerini artırmakta.

Edebiyat ortamındaki rekabet de son derece vahşi ve sert. Öyle ki artık bir çok yetenekli yazar, kitapları bitmeden kendilerine iyi bir yayınevi bulma telaşı içerisine düşmekte. Kitaplarının satışını ancak böyle garanti altına alabiliyorlar çünkü. Ajanslar da romanı okumak için yedi ayrı sinopsis istiyor. Bu bir yazarın 'tarzını' sağlamlaştırmasından daha çok, hayal gücünü kullanmasını gerektiriyor. Öte yandan prestijli edebiyat dergileri ve üniversite yayınları bir isme yer verdiklerinde, o isim bir anda başarıyı yakalayıp, popüler olabiliyor. Buna "Aşk Şöleni" adlı son romanı yayımlanan Charles Baxter'ı örnek verebiliriz. Baxter, uzun yıllardan bu yana Michigan'ın kasabalarından birinin sessizliğine sığınarak yaşayan bir yazar olmasına rağmen kitapları büyük bir başarı kazandı.

Yüzyılın değişimiyle 90'lı yıllarda yazmaya başlayan yazarlara artık kalıcı olacakları ve yapıtlarının yurtdışında ilgi göreceğine dair garanti veriliyor. Ayrıca eserleri filmlere konu oluyor ve görsel olarak da büyük bir başarı kazanma imkânına kavuşuyor. Robert Altman'ın "Short Cuts" adlı filminin senaryosu Raymond Carver'ın öykülerinden yola çıkılarak uyarlanmış. Buna verilebilecek başka örnekler arasında Todd Solonz'un "Mutluluk"u ile yeni yazarlardan Rick Moody'nin yapıtından yola çıkılarak uyarlanan, yönetmen Ang Lee'nin "Buz Fırtınası" bulunuyor.

Ancak eleştirmenlere bu isimlerin "kuşak" olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorulduğunda buna hayır cevabını veriyorlar. 2001 yılının Şubat ayında "The Atlantic" dergisinde Raymond Carver'in son kitabı üzerine bir eleştiri yayımlandı. Eleştirmen Sven Birkets, Carver'in eserini son derece şiirsel bulduğunu söylüyor. Öte yandan içerik olarak dökülüp saçılan fikirlerle dolu olduğuna değinerek, yeni yazarlardaki bu radikal değişimden dolayı çok üzüldüğünü belirtiyor. Bu yeni yazarlara dair şu listeyi veriyor; David Foster Wallace, Jonathan Franzen, Aleksandar Hemon, Rick Moddy, Jeffrey Eugenides, Richard Powers, Donald Antrim, Michael Chabon, Helen DeWitt, David Eggers ve Nicholsan Baker. Ve şöyle devam ediyor; "Bu yazarlar sadece değişim içerisindeki bir dünyayı anlatıyor. Evet, özellikle de 11 Eylül'den sonra yeni bir çağa, yeni bir değişime doğru yol alan bir dünya bu".

"The Atlantic" dergisindeki eleştiride yer alan yazarların hepsi başka dillere çevrildi. Şu anda tanımadığımız daha birçok Amerikan yazarı var, ancak Amerikan kültürü o kadar büyük ki, herkese yetecek kadar yer var. Steve Martin gibi bir aktör bile anılarını yazarak edebiyat dünyasına girebiliyor. Ancak Amerikan makinesi geleceğin yazarlarını şimdiden belirledi bile. Bunlar: David Schickler, Marisa Silver, David Knowles, Peter Orner, Sarah Vowell...

David Sedaris, Matthew Klam ya da Ethan Canin gibi isimler ise birkaç yıl içerisinde parlamaya aday.

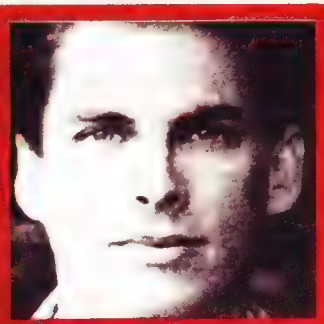

MICHAEL CHABON

DAVID FOSTER WALLACE

ETHAN CANIN

A. M. HOMES

JONATHAN FRANZEN

Son romanı "The Corrections" çok kısa bir süre içeresinde 1 milyona yakın satarak, eleştirmenlerden büyük övgüler aldı. Roman yarı Amerikan bir ailenin yılbaşı nedeniyle bir araya gelmesini, yıllar içerisinde üyeleri azalan ailedeki bozulmuş ilişkileri anlatıyor. Franzen, "Atalarımın tarihi beni yakından ilgilendiriyor," diyor. "Ama kitabımda zaferler ve Amerikan iyimserliğine karşı sabırsızlığını da fark edilir," diye de ekliyor.

Yazar postmodern bir tarz kullanarak yaralı bir toplumun eleştirisini yapıyor. İlham aldığı isimler arasında XIX. yüzyılın büyük Rus yazarları bulunuyor. "Onlar bizim dünyamızı bugünün ustalarından Kenzaburo Oe, Haldor Laxness ve Christina Stead gibi aydınlatıyor," diyor Franzen.

Chabon oldukça ilginç bir yazar. İlk romanı "Pittsburg'un Sırları", uzun yıllar önce İspanyolcaya çevrildi. Ancak pek ilgi görmedi. Yazarın yeni romanı "Kavalier ile Klay'ın Olağanüstü Serüvenleri" ise Pulitzer Ödülü'nü kazandı. Böylece Chabon'un kariyerinde yepyeni bir sayfa açıldı. Amerikan eleştirmenleri Chabon'u John Irvingle karşılaştırıyor. Onun da hikâyelerini Irving gibi yumuşak ve aynı zamanda eğlenceli bir biçimde anlattığına değiniliyor.

Altı yüz sayfalık uzun romanında, Kavalier adında Praglı bir Yahudi'nin Nazilerden kaçarak New York'a gitmesinin ve orada kuzeniyle buluşmasının öyküsünü anlatıyor.

Wallace'ın eserleri hem sersemletici hem de hayran bırakıcı bir etkiye sahip. Kendi kuşağındaki yazarlar içerisinde en nüktedanı olarak tanınıyor. Ancak çok ilgi çekmesine karşın yığınların tanıdığı bir yazar değil. Romanlarında postmodernizmle ilgisini hiçbir zaman tam olarak kesmiyor.

Wallace'ın "Sonsuz Şaka" adlı romanıyla, "Tuhaf Saçlı Kız" adlı bir öykü kitabı bulunuyor. Uzun soluklu bir yazar olan Wallace, denemeleriyle de dikkat çekiyor. Denemelerinde düşünce biçimiyle, kavrayışı çok açık bir biçimde ortaya çıkıyor.

Canin, San Fransisco'da, Costa Oeste'de kariyerini oluşturmaya çalışan, kendini soyutlamış bir yazar. Canin çok sade ancak hiç de basit olmayan bir dilde yazıyor. Kitaplarından "Mavi Nehir" adlı romanında 70'li yıllardaki Amerika'yı anlatıyor. Canin'in yazıları 11 Eylül'den sonra değişmedi. Ancak yine de bu olaydan sonra, önceki gibi yazmadığı söyleniyor. Etkilendiği yazarlar arasında Saul Bellow, Scott Fitzgerald, John Cheever, Peter Taylor ve daha birçok isim var.

Homes'un kitapları Amerika'daki günlük yaşamın gariplikleriyle acımasızlıkları üzerine. Yazar özellikle bahçeli evlerde son derece güzel yaşamlar süren ailelerin iç yaşamındaki çatışmalara yer veriyor. Bu ailelerdeki kapalı kapılar ardında kalan psikolojik bozuklukları, asi çocukları, sert yaşanan cinselliği anlatıyor. Homes, ABD'de bir hayli polemik yaratan bir yazar. Çünkü yazılarıyla ürkek toplumu sarsmaktan hoşlanıyor. Üslubu da son derece samimi, "The New Yorker" dergisi onu diğer yazarlara göre daha fazla övüyor. Yazar tüm konularını Amerikan toplumundan alıyor; özellikle de II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan toplumunun rüyalarını gerçekleştirmeye koyulması üzerine yoğunlaşıyor. Ama aradan geçen süre içerisinde "rüya" kelimesinin unutulduğuna çekiyor dikkatleri. Esinlendiği yazarlar ve kişiler arasında, Mark Rothko, Francis Bacon, Jimi Hendrix, Lou Reed, Richard Yates ve Flannery O'Conner bulunuyor. İlk öykülerinden oluşan bir öykü kitabı ile ilk romanı "Alice'nin Akibeti" ve sonra ikinci kitabı "Yanık Kalplere Müzik" yayımlandı.

CHUCK PAHLANIUK

Pahlaniuk'un romanları şiddet içermesine karşın son derece eğlenceli. İlk kitabı "Dövüş Kulübü" içerdiği şiddet nedeniyle büyük tepki topladı. Bilindiği üzere aynı zamanda sinemaya da uyarlanan bu yapıt büyük başarı kazandı. Yazar, Batı dünyasında son derece hijyenik bir yaşam sürüldüğünü söylüyor. "Örneğin, yaşarken bir ölü görme şansımız bile çok az. Yemek için öldürmüyoruz. Şiddet içeren her tür davranıştan kaçınıyoruz. Belki de edebiyat, şiddet içeren oyunlar ve sinema aracılığıyla bu tür deneyimlerin de var olduğunu hatırlatıyor," diyor. Yazar kendi genç kuşağından sadece Michael Chabon ile David Foster Wallace'ı okuduğunu söylüyor.

JONATHAN LETHEM

En etkilendiği isimler arasında Don deLillo ile Philip K. Dick bulunuyor. Kitapları büyük bir yelpaze içerisinde bilimkurgu ile western arasında gidip geliyor. İlk kitabı "Kimsesizler", New York'un çeşitli yüzlerini anlatan bir dedektif öyküsü. Kafka, Greene, Kobo Abe, Hitchock, Highsmith'ten etkilendiğini söylüyor.

MICHAEL KNIGHT

Knight "Bilicinin Değneği" adlı romanı ve "Döğüşköpeği ve Öbür Öyküler" adlı kitaplarıyla ünlü. Öyküleri kitaplaştırılmadan önce birçok dergide yayımlandı. Şu anda Tennessee'de bir üniversitede yaratıcı yazarlık dersleri veriyor. Bazı öyküleri John Cheever'ınkilere benzetiliyor. Knight; "Yazmaya başlamam Scott Fitzgerald sayesinde olmuştur. Son olarak Carver beni buna inandırdı. Ama Rick Bass, Martin Amis, Nabokov, Çehov, Flannery O'Connor ve Peter Taylor da etkilendiğim isimler arasında," diyor.

GEORGE SAUNDERS

Amerikan edebiyatının en özgün isimlerinden biri olan Saunders'ın iki romanının yanı sıra, bir de çocuk yazdığı bulunuyor. "Kırsalda" adlı kitabındaki altı öykü şimdiki felaketlere bakarak, gelecekte dünyanın içine düşeceği daha büyük felaketleri anlatıyor. Saunders'ın postmodern kalıplara uygun bir tarzı var. Olaylara bakışıysa son derece katı ve ironik.

Kitaplarındaki dünya insana ilk bakışta gerçek gelmiyor, anlatıcının çok abarttığı hissine kapılmamak zor, ancak derinine inildiğinde büyük Amerikan kâbusunu çok iyi anlattığı görülüyor.
Etkilendiği ustalar arasında: Kurt Vonnegut, Barthelme, Carver gibi yazarlarla, Monthy Python, Steve Martin ve Groucho Marx gibi aktörler de yer alıyor.

MATTHEW KLAM

Öykülerinde mizahi bir bakışla Amerikan toplumunun sefaletini anlatıyor. Klam'ın anlattığı günlük tarih ile kullandığı dil son derece popüler. "The New Yorker" tarafından seçilen isimler arasına girmesi büyük bir şaşkınlıkla karşılandı. Klam'ın okur kitlesinin çoğunluğu gençlerden oluşuyor. Alice Munro'dan, Tom Jones'dan, en çok da John Cheever'dan etkileniyor.
Klam, "Benim öykülerim hep aynı sorulara yanıt arıyor" diyor: "Aşk insana zarar verir mi? Âşık olduğunuz insanı tanıyabilir misiniz? Dostunuza güvenebilir misiniz? Başarıyı nasıl karşılarsınız? Babam kötü biri mi?"

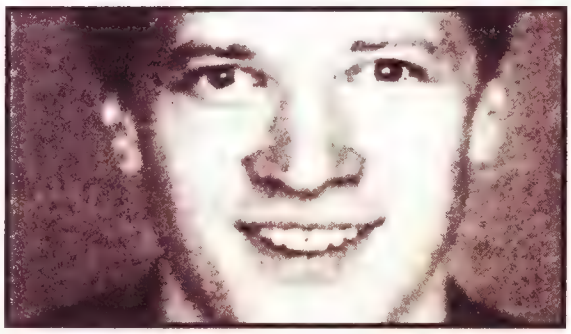

kilitli kimlik müsameresi

küçük iskender

Unuttum sana yazdığım mektubun altına adımı yazmayı: Belki hatırlarsın beni, senin çok eski bir dudağınım öptüğün.

Damlayan bir musluğum geceye: Şıp şıp şıp! Belki hatırlarsın beni, hani gücün yetiyorsa kendini hüzne alıştırıp, şu an okuduğun bu sayfaya o hiçbir şeye yaramayan yüreğinle göğüs gerip, içini çeke çeke, hatta biraz da umursamamaya çalışarak, hadi canım sen de, geçmişte kalan bir sevgiye insan zulüm diyebilir mi, en kötü ihtimal beni öldürmeye hazırdır ya da intikamla kıskançlık kenetlenmiştir ve zamanını aldattığım bir puştun artık edası da kalmamıştır bahanesiyle, yüzüme baka baka ters ilişkiye girdiğin muhakeme kabiliyetinle, kenarından özenle yırtıp açtığın zarftaki olası gönderen adresine yönelip beni tanımaya başlarsın. Bir mektup, hafızayı tahakküm altına alamaz ki; bir mektup, serzenişten öte bir şey değilse gerçekte: Yırtılmalıdır. Yırtılamazsa buruşturulmalıdır. Buruşturulamazsa yakılmalıdır. Yakılamazsa atılmalıdır. Mektup, lüzumsuzdur çünkü. Sözün, yolun, silahın olduğu yerde mektup yazmak, günahtır. Mektup yazmak, ilahi ahengi bozan ferdi ahenktir. Seni özlemek büyük külfet piç kurusu! Kes çükünü ve masanın üstüne koy! Otur karşısına ve düşün: Artık neyim ben; neyim kaldı beni ben yapan?! Sen baştanaşağı bir kamışsın sadece. BİR KAMIŞ! Sende zerre kadar hayat kalmamış!

Unuttum sana yazdığım mektubun altına adımı yazmayı: Belki hatırlarsın beni, senin çok eski bir casusunum aldattığın.

Kaçan bir elektriğim; haylaz, inatçı bir âşık. Belki hatırlarsın beni, hani saklıyorsan hâlâ resimleri; cismim yetiyorsa kanıtlamaya kusuru, aklım şaşırtıyorsa bedeninin azametini, teklifim geçerliyse ve romantizm lök gibi oturmuşsa gündemine, hangi varlığımı yok sayabilirsin ki?! Katoliksin sen. Bütün eşrafınla katolik ve müptela. Eziyet müptelası, hürriyet düşmanı ve karanfilsin. Sen baştanşağı bir kamışsın sadece. BİR KAMIŞ! Sende zerre kadar hata kalmamış!

Unuttum sana yazdığım mektubun altına adımı yazmayı: Belki hatırlarsın beni, senin çok eski bir çocuk hastalığınım kırk derece ateşle yattığın.

Sağlıksız aşk koşullarında bir tavsiyeyim: Benimle sevişebilmek için yeşil reçeten olmalı. Çünkü her temasım yasadışı, çünkü her fantezim septik. Losers kuşağında çıkmış bir WW3, **Dark Side of The Moon** albümünde atlanmış bir şarkıyım. Siyah beyaz çekilen filmlerde bordo çıkmayı ilke edinmiş, sistemin sunduğu nimetlerden yalnızca fastfood dükkânlarının tuvaletlerini kullanma hakkını değerlendiren yüzünü batıya, kıçını doğuya dönmüş bir ejderhayım topu topu.

İsteksizim; yeteneklerim doğrultusunda zararlı, zaaflarım çerçevesinde inisiyatif sahibi ve muktedir olduğum kudret açısından kötüyüm. Hepsi bu! Senin yalnızca KAMIŞ olmana karşılık gelen bir GARİP ÇUKUR'um: Karanlığı vazife edinmiş, uzun ve ıssız bir çukur. Larvalarla donatılmış, içine akan suların kokusunu arşivleyen bir çukur.

Sonra salyaları dilenen, akvaryumunda spermler biriktiren, burjuvazi bozması sırtlanlara dönüşmüşüz: Öyle diyorlar. Derinliğini yitiren bir mağaradayım. Karanlığını, ilkelliğini vahşice kaybeden bir mağarada tek başınayım. Sualsiz çıkmayı planlarken prensesin önüne, önümü bir prens kesiyor ve diyor ki, sen total anestezi uzmanıydın hani?! Herkesi uyuşturan bir yanın olacaktı ve uyuşturduğunla sağladığın uyum, gerçek kesirleri, doğru açıları, denklemin iki değil üç yanı olduğunu gösterecekti?! Spekülasyona uyum sağladın, ortamdaki altkültür emüsyon hacmini büyüttün?! Boşversene sen, ben sadece yürüdüm ve bir bar buldum yine içecek. Tuvaletlerinde tuvalet kâğıdı yerine çaldıkları bayrakları kullanan insanların arasında bir nebze olsun akıllı davranmaya çalıştım. KAMIŞ olmayı ihanet saydım kısaca. KAMIŞlarıyla çoğalan ideolojileri şırıngayla damarlarına, radarlarına vuran nesli eğitmeye, onları belli bir maarife oturtmaya çabaladım. Gerisi mefisto!

Sen git bana şurdan biraz petrol çıkart! Jack London çıkart! Se7en'e eklenecek taptaze bir 8 gibi!

İlkel koşullarda üretilmiş bir maşuksun topu topu; **Dark City**'ye doğmayı planlayan bir güneş olsan da benzin kaçıran ve havaya uçmasına az bir zaman kalmış bisikletsin. Tek tekerlekli bir bisiklet. Bir KAMIŞ! Alelade bir serzenişsin bu âlemde: Avazın çıktığı kadar yalnızsın aslında. Avazın çıktığı kadar alkole batır, esrara batır, kokaine, eroine batır gövdeni; yine de kurtulamazsın temennimden: Sen benim kucağımda vereceksin son nefesini ve ben alıp o son nefesi bir kavanoza koyacağım; nesiller boyu sergileyeceğim o aşksızlık, ihanet, vicdansızlık kokan nefesini.

Sen küfürsün. Ben bu küfrü etmeyi reddetmiyorum. Seni sana ediyorum. Seni sana bir hançer gibi tam da adresinde, o dolaylarda saplarken parmakizim kalsın istiyorum. Yüzünde parmakizim kalsın.

İster bir gözyaşı olarak taşı onu, ister müstehzi bir ifade diye. Kalsın. Yüzünde parmakizim kalsın.

Bu izle git bana şurdan biraz mazi çıkart! Kulvar çıkart! Cobain çıkart! Se7en'a eklenecek taptaze bir 8 gibi!

herşeye yeniden başlamak istiyorum
dedi güneş
hüzünle dayarken başını
avlunun dizlerine

elma ağaçları çok güldü buna
üstlerindeki elmalar surat yaparken

bir karınca yuvasında sevişiyorlardı
o sıra iki pirinç tanesi
ve ikindinin beraberindeki rüzgâr
avluda
birazdan gelecek eşi akşam için
taze fasulye pişiriyordu

o gece aldım veda mektubunu

AYAKÜSTÜ UZUN UZUN / ASLAN ÖZDEMİR

Cem Yılmaz

Bu işin Dravı da var Dramı da...

LeMan dergisi koridorlarında enerji yayan bir genç olarak tanıdık fenomen arkadaşımızı. Sıcak tavrı, pozitif gülüşüyle hemen kaynaşmayı bilen genç çizerlerdendi. Kaynaştık... Dergi sabahlamalarında, yeni katılan diğer genç çizer arkadaşların aksine, karikatüre dönüşmeyen esprileri anlatmada ona da roller düştü. Velhasıl, sevilen biri oldu dergi ortamında. Edebiyata bulaşmışlığı da yok değil, benim LeMan'da yayınladığım şiirlere, hikâyelere vinyetler çiziyordu. Derken LeMan Kültür'de bir şeyler yapmaya başladı. Bir şeyler diyorum, çünkü yaptığını isimlendiremiyorduk. Salonlara sığmaz oldu güldürdükleri. Bambaşka bir tarz getirdi mizah dünyasına. O sanki bütün bunlara hazırlıklıymış gibi, sağlam temellere oturttu yaptığı işi, çok ünlü oldu, çok sevildi. Kendisi değişti mi? Hayır!.. Aynı espriler, aynı kahkaha, aynı Cem Yılmaz.

Fotoğraflar: Sinan GÖKSEL

“Çünkü ben bazen Ferrari’yle de gezince çok enteresan olmuyor değil. Ama bu da yarın öbür gün bir figür olarak kalacak, hatta şu anda da kaldı. Benim tarihe şöyle bir kıtır atmak hoşuma gidiyor”

Cem Yılmaz: Neden Kaçak Yayın koydunuz?

Aslan: Bir dakka... Dur bir dakka...

Cem Yılmaz: Ne dur bir dakka. Zaman sizler için çok mu önemli?

Aslan: Yoo, sigara yakmak için uzandım... Çakmağa yetişemedim, uzatabilir misin?.

Cem Yılmaz: Anladım. Bir yayın serüveni tekrar başlıyor ha!

Aslan: Baba güzel bir dergi yapma gayretindeyiz, farklı, keyif veren, okuru sıkmayan bir edebiyat dergisi. Türkiye’nin herhangi bir yerinde yapılan edebiyat konuşmaları, söyleşileri, fanzin edebiyat dergileri ve adı sanı duyulmayan birçok kitabı oradaki gönüllü temsilcilerimiz bize ulaştıracak, biz de dergide bunlara yer vereceğiz, yerli edebiyatı yansıtacağız yani. Dünya edebiyatını çeşitli ülkelerde bulunan arkadaşlarımız sayesinde sıcağı sıcağına takip edebileceğiz. Yeni akımlar, son tarzlar, Nobel’e oynayanlar falan filan..

Cem Yılmaz: Ne güzel.

Aslan: Evet ne güzel.

Cem Yılmaz: Hayatım boyunca o heyecanı yaşayamadım, diyorsun yani. Benim de bir dergi geçmişim var hayali yapayım mı?

Aslan: Yap bir dergi... Nasıl bir dergi bu?

Cem Yılmaz: Benim mi?

Aslan: Evet

Cem Yılmaz: Benim dergi geçmişimi bilmiyor musun sen (gülüyor)? Dergi geçmişim olaylıdır benim. Bak, elişi defteriyle gittim dergiye. Böyle karikatürler çizmişim, ama duygu da şu: Bunları ben de çizerim.

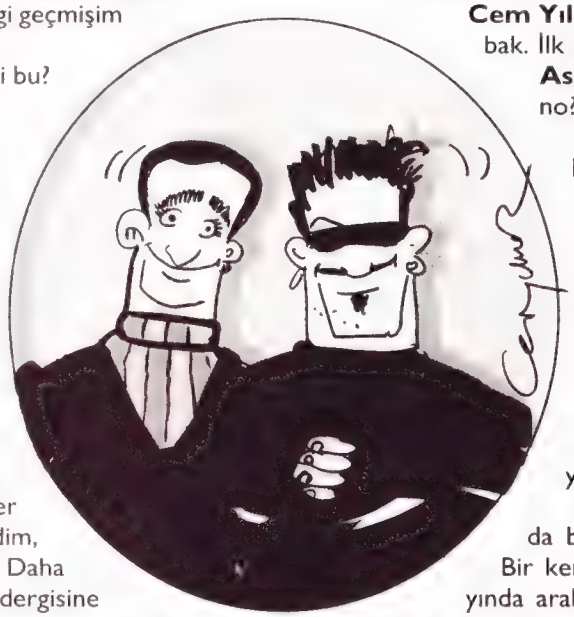

Aslan: Nerdesin? “Limon” mu burası?

Cem Yılmaz: Yok “Limon” değil. “Leman”a gidişim şöyle oldu. Gittim, in cin top oynuyor ve dünyanın en acayip yeri. Herhalde beni burada keserler deyip kaçtım. Kimse yoktu içeride. Girdim, kat kat, küçük küçük... Lise sondaydım. Daha önce, daha acıklı bir şeyim var, “Deli” dergisine telefon açtım. Onu biliyor musun sen?

Aslan: Bir kere anlatmıştın, anımsar gibiyim. Kemal Kenan’la mı konuşmuştun?

Cem Yılmaz: Yok Kemal Kenan’la değil, Tan Cemal’le konuştum. Telefon açtım. O beni bilmiyor tabii ismen, yani ismimi vermedim. Dergide çalışmak istiyorum, dedim. Tamam, hafta sonları stadyumlarda dağıtırsın dergiyi dedi. Göte minder dağıtılıyor ya... (gülüyor) Valla, gerçekten. Ama ben orada da kaldım zaten. Şimdi de mesela sizin dergiye -hafta sonları tabii iade olmaz da- (gülüyor) başlasam aynen oradan başlarım. Dergide ilerleyemedik be Asi (Aslan) valla.

Aslan: Sen Leman’a geldin ama...

Cem Yılmaz: Leman Beyoğlu’ndayken geldim. Babam Çağçağ’ı (Mehmet) görmüş galiba. Çağçağ Abi’ye demiş ki, bizim oğlan da çiziyor. Artık Çağçağ’ın kaçıncı duyuşuysa bu? Bizim oğlan da çiziyor ama sadece kafa çiziyor, demiş.

Aslan: Peki, Boğaziçi Üniversitesi’nde gördüğün Suat Özkan macerası... Sanırım ilk öyle bulaşıyorsun mizah âlemine.

Cem Yılmaz: O macera bambaşkadır (gülüyor).

Aslan: O çok komik geliyor bana. Eğlendirici bir hikâyesi var... Anlatsana onu!

Cem Yılmaz: Suat Özkan fotoroman yapmış o hafta. Sen de oynuyorsun hatta. Ama fotoromanda ne giydiyse aynısını giyerek üniversiteye gelmiş. Yani bağırıyor böyle.

Aslan: Çekimden çıkıp oraya gelmiştir, elbisesini çıkartma fırsatı olmamış olabilir, desek yalan söylemiş oluruz değil mi?

Cem Yılmaz: (Kahkaha atıyor) Şöyle bir durum olmuş galiba -şimdi yakın zamanda sordum, on seneyi geçkin bir hikâyededi ki, aa çok rastlantı yaa! Ama tıpkı dergideki gibi giyinmişti. O, bankta oturuyor. Ben de yanına gittim. Meraklıyım. Abi bir çay ısmarlayabilir miyim? Tabii, ne demek, dedi. O gün bugün işte devamlı ısmarlıyorum... Ondan sonra geldim, Ahmet Yılmaz ilgilendi. Ben de öyle başladım dergiye. İlk para da şudur; amatör karikatür 30 bin liraydı. Dokuz tane filan yayınlandı: 270 bin lira.

Aslan: Ne yaptın o parayı?

Cem Yılmaz: Lee’den kot (gülüyor). Gerçekten bak. İlk karikatür 270 bin. Lee’den kot.

Aslan: Bekleyip toptan mı aldın parayı Cano?

Cem Yılmaz: Öyle denk geldi. Oğlum, 270’i Suat Özkan verdi. Bu da şaşırtıcı geliyor bana (gülüyor).

Aslan: Tekrar Suat Abi çıkıyor karşımıza burada da...

Cem Yılmaz: Araba kullanıyordum. Arabam vardı. Bolluğa bak. 270 bin, araban var (gülüyor). Sus, çaktırma, babamın arabası, Şahin.

Aslan: O da senle birlikte başladı dergiye yani.. Dergiye onunla mı geliyorsun?

Cem Yılmaz: Onunla geliyorum. Arada bir abilerimi filan evlerine bırakıyorum. Bir kere de derginin matbaaya yetişmesi olayında arabam başrol oynadı. Ondan sonra, Suat abi ehliyet alacaktı. Ben de araba kullanmak istiyorum gibilerden. Birkaç kişi ezdi mezdi falan bir şeyler. Tabii mecazi anlamda. (Gülüyorlar)

Aslan: Hatta bir keresinde Çağçağ Abi’nin işi vardı, arabasının da başka yere park edilmesi gerekiyor. Suat Abi de ehliyet alıyor o aralar, tabii o günlerde bu işlere çok heyecanlı. Çağçağ Abi’ye dedi ki, ben park ederim. Beni de çağırdı, indik aşağıya, bu, arabayı park edecek, ama araba hareket etmeden stop ediyor. Suat Abi sürekli arabayı park ederken stop ettiriyor. Otoparkçı en sonunda kızıp, iner misiniz aşağıya, dedi. Sonra da kendisi park etti.

Cem Yılmaz: Her zaman, her zaman arabayı çok iyi kullandığını iddia etmiştir. Ben son durumunu bilmiyorum tabii de. Allah kazasız belasız günler versin. Ayakkabıları ters çevirerek bana gaz, fren onları sorardı. Onları gösterdim ilk. Benim karikatür dünyasına ilk faydam budur. Ondan sonra hâlâ da sopa gibi çiziyoruz. İlk sigaraya dergide başladım. Çünkü, yani sen o za-

man içiyor muydun bilmiyorum, şöyle bir durum oluyordu: "Sigaran var mı genç?"... (sesini inceltterek)

Aslan: Üniversiteden sonra yüksek yapıyormuş gibi mi oldu senin için LeMan?

Cem Yılmaz: Ha tabii, üniversiteden sonra değil ama, üniversitenin yanı sıra geldim. Üniversiteden çok sıkılmıştım. Aynı zamanda okula devam ediyordum. Ama şey oldu tabii, okuldan koptuk. Hayat üniversitesi oldu. Neşeli oldu, güzel oldu. Ama zorlu tabii. Çünkü çok az kişi var aslında bu işle uğraşan. Çok ciddi bir kalabalığı etkiliyorlar farkında olmadan. Genç yaşta orada bulunmak çok iyi oldu. Orada bir laf duyuyorsun, bir laf öğreniyorsun ya da orada o lafın üretildiği âna denk geliyorsun, yıllar sonra, mesela on sene sonra bütün gençlerin o şekilde konuştuğunu görüyorsun falan, onun için bizim durumumuz şeydi yani, açıkçası ben başarılı bir karikatürist olamayacağımı anlayınca sahneye iyi ki fırlamışım diyorum.

Aslan: Hatırladığım kadarıyla ikisi birlikte patladı. Hem bilek açıldı, hem de sahne hayatı.

Cem Yılmaz: Ahmet Yılmaz'ın askere gitmiş olmasının çok faydası var (gülüyor). Yok ama karikatür çok zor be baba.

Aslan: Çinileme işinde güzel yol almıştın, tevazu gösterme.

Cem Yılmaz: Yok, yok, bilakis bilek ister. Baktık olmayacak gibi... Ama LeMan dergisinin verdiği o şans çok önemli. İlla on numara çizeceksin diye bir durum yoktu duygu olarak. Birazcık duyguya ağırlık veren bir dergiydi her zaman... Duygu yani (gülüyor).

Aslan: Duygu, biraz duygu, bütün istediğin buydu, öyle mi? Ne yapıyorsun, nasıl geçiyor günler?

Cem Yılmaz: Valla aynı be moruk. Ne olsun, biraz zor. Önceden kalabalıktık ya, abiler vardı, muhabbetler filan, şimdi böyle birazcık yalnız oldu tabii işler. Bayaa da uzun zaman geçmiş. Sekiz sene olmuş tek başına çalışalı. Tek başına derken, çıkıyoruz sahneye -gördün yakın zamanda da- anlatıyoruz, iniyoruz. Dedikodusu bol falan, yani simanın tanınmasından doğan dezavantajlar, gereğinden fazla, böyle önemliymiş gibi haller falan. Aynı komikliği yapıyorsun, başka bir şey yaptığın yok. Ama işte babalar bilmediği için mevzuyu, bizim milletimiz sağ olsun hem bilmiyor hem herkes biliyor ya işi... Karikatüre ya da mizahi yazıya bakarsan, ne olacak ben de yazarım, duygusu var ya, işte aynısı sahnede yaptığın için de geçerli. Ne olacak, ben de çıkarım anasını satayım... Bunda çok ciddi mücadele var. Öyle çok pis, serseri olamıyorsun. Yani fiziken tanındığın için o kadar serseri olamıyorsun. Aslında karikatür çizerken serseriliğini de yapabilirsin ya, bunun birazcık olumsuz tarafı, evcilleşmek zorunda değilsin ama, inceden de bunlara bir cevap vermek zorunda kalıyorsun. Yani sabır taşı olsa çatlar anasını satayım. Klasikleri biliyorsun zaten, a baba böyle oldu, şöyle oldu. Yıllardır görüşürüz, derler ki hep; LeMancılarla aran nasıl falan... Yani sen ben biliyoruz nasıl olduğunu başka kimse bilmiyor.

Aslan: Ya tabii, anladım. İster istemez biraz terbiye etmek zorundasın adımlarını, konuşmalarını. Hem star olacaksın hem de televolelere düşmeyeceksin... Zor valla... kısıtlı da olsa hayatı kapalı yaşamak nasıl? Gerçi bildiğim kadarıyla gecede, karanlıkta değilsin, ortadasın.

Cem Yılmaz: Üniversite filan dedin ya, eğitim süreci gibi, biz şimdi durup dururken başka yerde mastır yapıyormuşuz gibi olduk. Çünkü modan geçer, yün olur, kıl olur... Kimsin ki, kıl olur, yün olur diyebilirsin. Çıktın mesela sahneye -başından beri biliyorum- sonra da inersin yani, artık sonra da sana gülmez olurlar. Zaten anlık bir şey oldu. Benim kontrolümde olan bir şey değildi. Babalar da çık, devam et dediler. İkinci gün bir baktım ki gelen giden adam var. Gelen giden adam olduğu sürece de yapıyoruz yani. Sonra birazcık tabii o şöhretin şeyinden terbiyeli bir şekilde faydalandım ben. Çok görgüsüzlük yapmadım. Meşhur oldum, hemen acayip dizilerde oynayayım, yarışmalar sunayım falan, pop starım olsun değil, onlar böyle hep, reklam filmi yaptığın zaman bile senaryosunu kendin yazmak, efendim, işte ne bileyim, bir film yapacağın zaman senaryosuna bulaşmak gibi, hep böyle *creatif* bölümünde çalışmak nasip oldu bana. Yoksa ben, işte kafa dazlak, bıyık da var, üçgen, çok acayibim, çekin fotoğrafları. Bunları bile paraya çevirebiliriz. Hadi arkadaşlar, falan gibi tuhaf bir kurumsallaş-

ma. Kurumsallaşma değil tabii ki. Ama onların işte bitiren şeyler olduğunu biliyorum, bir de bunları yapmamış olmak, farklı olmak...

Aslan: Ama sen o heyecanı zaten tattın karikatüre bulaşarak, işin mutfağını biliyorsun... Seni sevenlerle aranda, böyle bir star adam, hayran ilişkisi yok... Çok samimisin...

Cem Yılmaz: O neden biliyor musun, dergide şimdi biz 18-19 yaşında hasbel kader millete imza dağıtıyor hale gelmiştik ya, o imza dağıtmayı da hep kendimizden uzaklaştırmışız, ya baba ne imzası, biz burada arkadaşız, okuyucuyla hiçbir mesafe yapmadığımız için... Üniversiteye gidiyorsun, belki de kendi okulunla söyleşiye; yaşıtların adamlar seni tüketen, okuyan adamlar. E, şimdi aramızda böyle bir şey olmadığı için, şimdi bile, mesela, yanınızda fotoğraf var mı abi, dediklerinde, Burak Kut'la karıştırdın galiba diyorum, espriyle... Yani hâlâ o klasik şöhret, imza dağıtan adam falan tribinin, yani artık bilmem, onun zevk alınacak bir yanı olmadığını, gerçek olmadığını biliyorum.

Aslan: Ondan zevk alanlar var. Kasılmalı, vücut yapanlar bile var bu sayede.

Cem Yılmaz: Var tabii. Onlar bizim tecrübe ettiğimiz şeyi etmiyorlar. Yani sen yalnızca bir şeyi yapmış olmaktan dolayı... Ha, ya adam seni alkışlar o iş sırasında ya da... Şimdi burada, bizim memlekette yani, sevilmek de, sevilmemek de, hepsi böyle deklare ediliyor, adamın yüzüne karşı söyleniyor. Halbuki görmezden gelmek diye de bir şey var. Adam sanki benim bir zararımı tespit etmiş gibi, olumsuz tarafımı da söylüyor. Yani ben açıkçası, yaptığım iş neticesinde kimseye bir zararım dokunmadı diye düşünürüm. Yalnızca bir iki stand-up sevdalısı gence birazcık zararım dokunmuştur (gülüyor).

Aslan: Ben de anlamıyorum aslında, iyinin, her ne kadar da iyi de olsa kopyası olmaktansa, niye kendi tarzlarını yapmaya çalışmıyorlar ki... Ya, hatırlıyor musun, İzmir'de yemek yiyorduk, bir anne baba çocuklarını getirmişler lokantaya, çocuk en fazla dört yaşındaydı... Kafası kel ve aynen senin gibi makyaj yapmışlardı çocuğa, keçeli kalemle, senin bıyıktan ve altdudak sakalından yapmışlardı. Çok korkunçtu. Kâbus gibi. Neyse...

Cem Yılmaz: (Gülüyor) Valla zor yani, çünkü hiç de öyle durmuyor ki dışardan... Dün onu konuşuyorduk arkadaşlarla. Benim bu sahnede yaptığım iş başka bir şey istiyor. Yani hem o dergideki serseri olacaksın, canının istediğini yapacaksın, hem de, o kadar başka bir saha olduğu için, başka bir kontrol de olacak, iki buçuk saat konuşmak gibi, çok böyle fiziki, ruhani şartlar giriyor işin içine. Mesela iki buçuk saat konuşabilmen gerekir. Yani o espriyi kâğıda çizmekten ziyade, öyle bir kabiliyet de gerekiyor. İşte bizde de onlar varmış. Onunla ilerledik işte. Çok da büyütülecek bir olay değil. Çok mutluluk verdiği kadar dramı da var işin. Bak yanlış anlama, dravı var ama dramı da var - Aaa yazının başlığını da verdim. Eşeklerin dramı da var, dravı da var (gülüyor). Öyle yani. Tek başına ilerlemek zor be. Onun için arada bir özlüyorum tabii dergiye gelip gitmeyi, şöyle de bir durum var; korkutuyorlar insanı, hassaslaşıyorsun, başkalarının ne düşündüğü umrunda oluyor. Sen şimdi arkadaşlarını biliyorsun. Orada kafası çalışmadığını düşündüğün hiç kimse yok, herkesin olaylara göre çözümleme kabiliyetine güveniyorsun, en rahat ettiğin yer orası olmuş yani, böyle ilk kafan açıldığı dönemde... Ben isterdim ki, dergideki arkadaşlarımla, mesela film yapıyorsun, onlarla beraber yapmayı, bir şey yapıyorsam beraber yapmayı isterdim. Geçmişte kalmış bir durum değil, hâlâ da isterim. Zaten bilirsin, devamlı, hadi babalar bir şey yapalım diye... Çünkü oradan çıkacak şey çok sağlam olacak, o belli. Atıyorum, diyelim başlığımız komiklik olsun, komiklikte de zirvededir yani LeMan dergisi, bana sorarsan.

Aslan: Çok sevdiğin insanlar var zaten orada, bir sürü şey paylaştığın...

“Karikatüre ya da mizahi yazıya bakarsan, ne olacak ben de yazarım, duygusu var ya, işte aynısı sahnede yaptığın için de geçerli. Ne olacak, ben de çıkarım anasını satayım... Bunda çok ciddi mücadele var. Öyle çok pis, serseri olamıyorsun.”

> “Şöhret meselesi başka bir şey ya, o pis bir sıfat ya! Yani, ‘vaayy şöhretli gençler’, hepimizin dalga geçtiği bir şey”

Cem Yılmaz: Hem öyle, hem de başka kiminle yapacaksın ki. Çok fazla adam yok.

Aslan: Uzak dursan da gönlünde LeMan olduğunu biliyorum. Daha doğrusu ordaki arkadaşlarla birlikte ortak bir şeyler yapmayı arzuluyorsun, buna ihtiyacın olduğu için değil tabii...

Cem Yılmaz: Tabii ki de öyle. Oradan film de çıkmalıydı, Leman Kültür'de bir sürü adam sahneye çıkmalıydı, ben ona çok üzüldüm, çıkmadı, anladın mı? Bir hadise çıkmadı. Ben çıktım, anlattım. Başka birileri de çıkıp anlatsaydı, o zaman tek bir kişi göğüslemek zorunda kalmayacaktı. Hani, ‘biz burada böyleyiz, çıkar komik hikâyeler anlatırız’a gelecekti iş. Karikatürümüzü de çizeriz, filmimizi de yaparız, bilmem neyimizi de yaparız, böyle bir durum olacaktı. *Comedy Central* olacaktı. Ama gel gelelim, çıkmadı işte. Neden bilmiyorum.

Aslan: Sence yoruldu mu arkadaşlarımız yoksa başka bir nedeni mi var?

Cem Yılmaz: Yo, yorulmaktan değil, şöhret meselesi başka bir şey ya, o pis bir sıfat ya! Yani, ‘vaayy şöhretli gençler’, hepimizin dalga geçtiği bir şey. 25-30 senedir şöhret olanlar var orada. Ama yani bu tarz bir şöhret değil. Belki de onu istemeyenler olmuştur. Gelgelelim, gençler için aynı şey değil.

Aslan: Sen çıkmasını istiyor musun?

Cem Yılmaz: İstemez miyim? Çıkıp sahnede anlatmak isteyen gençler de olabilir, yalnızca LeMan'da aktif karikatür çizip yazı yazan adamlar değil. Leman okuyucusu, dedim ya, yakın ya üretenle, tüketen alanda onlardan bir sürü gençler de çıkabilirdi.

Aslan: Çok güzel, kafası açık, bir şeylere uyanan genç bir okur profili var halbuki derginin.

Cem Yılmaz: Aynen öyle, ama bir iki tane. Yıllardır yaralı olduğumuz şey de var; öyle bir paylaşımda bazı yanlış anlamalar oluyor. O yanlış anlayan kitle ne kadar bilmiyorum ama, yani hâlâ, baba bayrak sizin elinizde, koşun, sanatçı toplumun bir adım önündedir, siz bizi aydınlığa götüreceksiniz, falan gibi, vazifeleri yanlış paylaştıran insanlar var.

Aslan: Yanlış anlayan da var...

Cem Yılmaz: Tabii, yani sen yalnızca orada bazı konularla ilgili yazıp çiziyorsun diye ateşe senin atlaman gerekiyormuş gibi düşünen arkadaşlar da yok değil. Halbuki, gelin hep beraber atlayalım gibi bir durum var.

Aslan: Ya da ille belediye otobüsüyle gitmek zorundaymışsın gibi hissettiriyorlar. Bin belediye otobüsüne, ‘piüüy, şuna bak o kadar para kazanıyor hâlâ belediye otobüsüne biniyor, o para bende olacaktı bak nasıl harcanacağını gösterirdim sana’ da diyebiliyorlar..

Cem Yılmaz: Evet. Öyle geliyor, evet. Ama bunlar bizim memleketimiz gibi ekonomik sorunları derin olan bir yerde kaçınılmaz bir durum, ama senin neye ne kadar hassasiyet gösterdiğini ölçen şeyler bunlar değil ki? Bak otobüsle gidiyor, çok kral adammış. Ama bunu engelleyemiyoruz. Kendimiz de yapıyoruz. Kendimiz de bir arkadaşımızın kredi kartı ekstresini görsek, ‘vay Yargıcı'dan kazak almışsın baba’ yapmıyor muyuz, yapıyoruz yani. Bu bizim engellenemez bir şeyimiz. Ama bu şakada kalırsa ne âlâ. Benim pozisyonumda bu şakada kalmıyor. Çünkü ben bazen Ferrari'yle de gezince çok enteresan olmuyor değil. Ama bu da yarın öbür gün bir figür olarak kalacak, hatta şu anda da kaldı. Benim tarihe şöyle bir kıtır atmak hoşuma gidiyor. Çıktı adam, komiklik yaptı, Ferrari aldı. Bu konu da kapandı, anladın mı. Yani mesela, ‘sahneye çıktığım zaman ben onun gibi Ferrari almıyacam’ diyebiliyor çocuk.

Aslan: Aslında pek bi değişiklik de yok, yani daha önce Şahin'le geliyordun. Şimdi mesela Porsche veya Ferrari'yle geliyorsun... Araba markaları değişti, model yükseltin, he mi!

Cem Yılmaz: Hayır araba yarın öbür gün gidecek belki de...

Aslan: Bakıma gidebilir.

Cem Yılmaz: (Gülüyor) Ya, komple ben bakıma gidebilirim. Yani anladım mı, bu zor sınav yani. Yani bunları söyleyenler, yapanlar, bizim kalabalığımız neyle ilgileniyor, memleketimiz ne durumda, o önemli. Ben onun sahnede şakasını yaptım. Şimdi adam diyor ki, aa araba almış diyor. Halbuki ben taşıt vergisi ödemişim, taşıt pulu, ek vergiler, egzoz, bilmem ne vergisi filan, ama aynı adam elli saat arabaya dokunuyor, araba kazanmak istiyor. Yani yarışmada... Ya da telefonla kazanmak istiyor.

Aslan: Hırsla... Halbuki o enerjiyi başka bir yere verse, o arada başka işlerle uğraşsa arabayı alacak alnının teriyle..

Cem Yılmaz: Yani arabanın araba olduğunu idrak etmesi için daha o merhalelere gelmesi lazım. Şuradan söylüyorum: Bu işi başarılı yaparsan para kazanabilirsin. Bu para da senin kazandığın paradır, yani herhangi bir kimsenin hakkını gasp ederek kazandığın para değildir. Sonra o parayla Ferrari mi alırsın, on bin tane adama paylaştırır mısın ya da kıvırıp kıçına mı sokarsın, o artık senin tasarrufun. Yani adamın bireysel olarak şımarıklık yapma hakkını da elinden alıyorlar. Halbuki sen o şımarıklığın yanı sıra illa ki

bir vefa borcu falan filan yapmak zorunda değilsin. Ayrıca para da tek başına yenmez. Birileriyle beraber yiyorsun, değil mi Aslancığım? (Gülüyor) Ama ben, mesela dergide karikatür çizerken de yaşıtlarıma göre çok iyi para kazanıyordum. Dergide bir köşen olduktan sonra senin yaşıtın bir üniversiteli çocuktan daha fazla para kazanıyorsun.

Aslan: Kitap okuyabiliyor musun, mesela ilk okuduğun eser falan var mı?

Cem Yılmaz: Harbi, ben okuma yazmayı, geçen gün onu düşündüm. Hasan Kaçan ne kadar zamandır çiziyordur? 78'ten beri desek. Hasan Kaçan çizmeye başladığında ben de okumaya başlamışım; "Gırgır" okurdum çocukken. Oradan okuma yazmayı öğrendim. Ama şimdi o adamların hâlâ varolması, senin de bu işlerin içinde olman mutluluk verici, aynı adamlarla.

Aslan: İlk keşfettiğin yazar...

Cem Yılmaz: Şaka gibi geldi ama, "Gırgır" okuyordum abi ben. En Kahraman Rıdvan, onu okurdum, ondan sonra Buluş Bill, onları okurdum, kitap okuma alışkanlığını çok sonra edindim açıkçası. Çünkü şeyi hissediyordum ben, yani orada işin süzmesi var, mizah dergilerinde, orada çizen abiler, ben onları okumuş, yalamış yutmuş, bitirmiş, damıtmış, tak orada duruyor gibi algılıyordum. Yani o zamanki kafamda o vardı. Halbuki sonradan sonraya öğrendim, hakikaten orada yazıp çizenlerin birçoğu da tahminimizden daha genç insanlarmış. 14 15 yaşında, 16 20 yaşında adamlarmış. Birçoğu değil de, önemli bir kısmı öyleymiş. Neyse, o zaman onlar bize çok konsantre bilgiler veriyordu. Onun için kitap okuma alışkanlığı bende birazcık tırtladı yirmili yaşlara kadar. Çünkü hep mizah dergisinden hadiseyi takip ediyordum. Bir de, çizgiye meraklı olduğum için hep böyle onları taklit etmeler... 80 senesinde, lan ne olacak, ben de aynısını yaparım. Bunu dediğim adam Bülent Arabacıoğlu (gülüyorlar). Kitap mitap çok sonra edindim. O da eksik bir şeydir, ama kitap en iyi dosttur durumu var ya, çok sonradan edindim kitap okuma alışkanlığını. Ama okurum yani, severim. Çok böyle roman sevmiyorum açıkçası. Niye bilmiyorum, ama roman çok zor geliyor. Deneme, tarihi bilgi seviyorum: Kılıç Yarası Gibi..

Aslan: Değil gibi...

Cem Yılmaz: (Gülüyor) Değil gibi. Kılıç Yarası'nı tercih ederim. "Kılıç Yarası Gibi" ters geliyor yani (gülüyor). Edebiyata bakış açım odur. **Kılıç Yarası Gibi**, ama değil gibi... Harbi Kılıç Yarası olsa okurum (gülüyor).

Aslan: Kılıç yarası gibi, değil gibi. E ne peki. De diyeceğini işte... Yarım bırakma sesi... Kılıç yarası geçer, ama dil yarası geçmez. Allah kimsenin diline düşürmesin valla.

Cem Yılmaz: Roman okuyamıyorum abi, bilmiyorum neden. Roman okuyan da pek arkadaşım yok aslında. Sen okuyor musun roman, okuyor musun?

Aslan: Okumam mı?

Cem Yılmaz: Seni terbiyesiz seni (gülüyor).

Aslan: Şiir için ne diyorsun yiğit?

Cem Yılmaz: Valla şiir çok zor be.

Aslan: Hiç bulaştın mı? Askerde herkes şairdir mesela...

Cem Yılmaz: Yok, hiç bulaşmadım. Bazen işte, böyle aklımı kaybettiğim zaman bir dörtlük geliyor, hemen de gidiyor, kâğıda dökülmeden uzaklaşıyor. Şiir çok zor bir sanat açıkçası. Galiba bir de tarz oluşturmak meselesi. Tarz oluşturmak için çok ciddi vakit vermek gerekiyor belki. Çünkü birazcık, hani çok böyle içinden geldiği gibi yazmanın ehemmiyeti yok aslında, değil mi? Vurgu murgu, numaralar dönmesi gerekiyor. Çünkü şöyle bir şey var; mesele yalnızca duygunun anlatılması olsa, o zaman her üç kişiden bir kişi şairdire tekabül ediyor. Herkes şair, herkes akrostiş! Öyle bir durum var. Seviyorum. Şimdi aslında, hani mizahçı hep mazlumun yanında olur ya, o döktürmüş adamı da hırpalamak istemiyorum açıkçası...

Aslan: Seviyoruz, saygılıyız yani.

Cem Yılmaz: Tabii o adamı da seviyoruz. Kesinlikle, ama o başka bir şey tabii ki de. Yani bazılarına şiir demeye dilim varmıyor açıkçası. Şiiri ben çok da takım elbiseli görmüyorum. Yani lezzeti alıyorsan, biraz tüketicisiyle hayat bulan bir şey ya şiir. Ya, baba ne kadar dese ki, ben çok acayip şairim, senin damak zevkine hitap edebilmeli. Baba süper bir şarap var, açayım mı, falan dersin, şarap sevmiyorum, der herif, noktayı koyar. Şiir zor, zor, zor bir sanat yani. Bir de eleştirmeniyle hayat bulan bir şey ya şiir hesapta. Hesapta diyeyim ona.

Aslan: Bize Saddam'ın profilini çizebilir misin?

Cem Yılmaz: Saddam profilini şöyle çizeyim ben sana, dünya karışmış baba. Yani Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı vardı hani, bütün dünya kardeştir falan... Dünya var, böyle etrafında çocuklar el ele, Halit Kıvanç... Öyle değilmiş meğerse. Biz ona çok geç uyandık galiba, yaş kırk oldu. Meğerse öyle değilmiş. Zaten medyadan takip ettiğimiz şeylerin hiçbirinin doğru olmadığını artık idrak ettim. Basit bir iki cinayet haberinin dışında okuduğum hiçbir şeye artık inanmamaya başladım. Kaldı ki buna cinayet haberi de dahil. Halasına ters ilişki teklif etti diye öldürüldü falan diye yazmış, halbuki bambaşka bir şeydir, artık kabul ettim. O nedenle işin çapı George Bush'a, Koffi Annan'a geldiği zaman, artık dedikodunun, yalanın boyutunu sen düşün. O nedenle hakikaten insanın çok eli kolu bağlı oluyor. Aylardır, mesela bir şey takip ediyorsa bir gündem, gerçek nedeninin ne olduğunu hiç bilmediğin bir durum var açıkçası. Mesela Timur'u bir gün çocuğuyla yürürken görüyorsun, Ankara'ya, sonra birden, çocuğuna kötü davranan baba pozisyonuna düşüyor. Yani savaşa karşı yürürken. Her şey anlamını yitiriyor. Baba oğul işte. George Bush ve George W. Bush. Babayla oğula karşı baba ile oğul yaptı Timur Danış.

Aslan: Baba oğluyla paylaşmak istiyor... Bush'lar paylaşınca oluyor ya, babadan oğula geçen savaşlar tarihinde yerini alacak bir olay ya..

Cem Yılmaz: Evet. Yani şöyle bir durum var işte; düşünün, iki kişinin olaya bakışı bile ne kadar farklı. 6 milyar insan dünyayla ilgili konuşuyor be abi. Yani piuuy... Yani en basiti şudur söylenecek; savaşa karşıyız. Bakın savaşa karşıyız oldu, gene olmadı. Mardin'de patriot falan oldu ve bazı şeylerde hadiseye vâkıf olanlar sana doğruyu söyleyemiyorlar. Hadiseyi bilenler diyoruz, ya ulan bari biz... Ben yıllardır diyorum ya, politikayla ilgili, bırak bir şey bilmiyoruz bari konuşmayalım tavrını tercih ettim. Bilenin de konuşmayacağıyla ilgili bazı durumlar varmış, hani güvenlik nedeniyle biz bunu size açıklayamayız diyorlarmış. Dolayısıyla biz, yani şu anda ne pozisyondaysak böyle kalıyoruz işte. Canlı kalkan

olarak gidip orada havluyu beğenmeyenler de olmuş mesela. Sonra, canlı kalkan olmak istiyoruz diye benden para isteyenler de oldu biz canlı kalkan olarak gideceğiz, bize üç beş çıkar mısın diye... Ulvi bir görev gibi görünen bir şey meğerse bir denyoluk çıkıyor, meğerse dolandırıcıymış, meğerse yalancıymış. Bir de her şey aleyhine dönebiliyor ya, bunu bildikten sonra elinin kolunun çok bağlı olduğunu görüyorsun. Yani sonuçta, 'savaşa hayır desen ne olur demesen ne olur'a gelmiş iş. Yani hayır derken birden vatan haini olabiliyorsun, evet derken de vatan haini olabiliyorsun. Karıştı ortalık! Ama genel olarak da şöyle bir kanı vardır ki, Amerika iğrençtir. Yani bunun yanında olmak zorundasın. Halbuki Amerikan vatandaşları da, anasını satayım, savaşa hayır diyenler var, çok ciddi bir kitle. Batı'nın güzel olan şeylerini alalım, güzel olmayanlarını almayalım

Aslan: Peki. Eee..

Cem Yılmaz: Ne peki? Koffi Annan mıyım ben? Koffi Annan seni niçin doğurdu, canım, hamurunu... (şarkı olarak söylüyor).

Aslan: O değil de, geçenlerde kar yağdı. Güzel bir kardan adam yaptın mı?

Cem Yılmaz: Kardan adamı askerde yapmıştık halaoğlu, 5 metre boyunda. Peki askerde yapılan kardanadama hemen göğüs yapılması (gülüyor), soğuk da olsa hemen göğüs yapılması...

Aslan: Çok soğuk bir kadın olmuştur.

Cem Yılmaz: (Gülüyor) Valla askerlik de önemli bir hadiseydi. Gittik, o da çok ciddi bir sınavdı. Anlat anlat heyecanlı oluyor diyor insan askerden sonra, dönünce. Bambaşka bir şeyi görüyorsun yani. Orada çok ciddi bir kalabalık var. Bir yanda bizim, senin, benim, onun fikirleri memleket meselelerinde marjinal fikirler olarak eriyip gidiyor. Öyle bir şey yok. Kitleleri etkileyecek bir pozisyonumuz var, ama yani ben, açıkçası bunu bir komedyenin yapmasını istemem. İnsan onu düşünüyor.

Aslan: Yonca kirpikli halkımız; biraz daha bilinçlense, güzelim coğrafyayı coşturacağız, şenlendireceğiz ama...

Cem Yılmaz: Çok severiz yani hepsini. Memleketimizi seviyoruz da, kıymetini bilmiyoruz. Hollandalıların elinde olacaktı bu Boğaz, neler olurdu? Çok kalabalığız baba, ondan oluyor.

Aslan: Yani başka eve çıksın bazıları, ev dar geliyor...

Cem Yılmaz: Almanya'dan oğlum geldi oldu yani. Hem kalabalık, hem de sinirli bir milletiz. Nasıl sinirli olmasın ayrıca?

Aslan: Elektrikli bir toprakta yaşıyoruz. Bu coğrafyada geçmişte yaşanılanlar, günümüzde olup bitenler..

Cem Yılmaz: Sen ne diyorsun abi, zaten baksana durumlara... Anadolu, Kıbrıs mıbrıs ayağına, yani benim korkum o... ortaokulda ders kitaplarında okuduğumuz olayların içine düştük, Doğu'da bilmem ne, Batı ise İngilizler falan oldu, yani inceden öyle bir durum var. Şöyle bir haber geçmesinden korkuyorum: İşgal Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Franks Laila'da eğlendi. Oraya gelmesin iş! Öyle işte. Memleketimiz budur. Buradayız, sonsuza kadar mücadelemizi vereceğiz işte; bireysel, cümlesel...

Aslan: Şu anki üniversite gençliği için neler düşünüyorsun?

Cem Yılmaz: Diyeceğim şudur; sinirli olmayalım, bilginin ışığıyla ilerleyelim, niye bunu söyledim biliyor musun, şimdi bizi okuyan, takip eden çocuklar genç, dinamik çocuklar ya, bir sürüsü başka başka sahalarda bir karikatüristten, bir mizah yazarından daha bilgili olabiliyor. Çocuk 22 yaşında, canavar gibi. Ama işte bu enerjisini, yani klişe bilgilerle falan harcamasın, birazcık böyle geniş baksınlar hadiseye. Yalnızca bilgili olmak yetmiyor. Bir sürü bir sürü alanlar var. Yani bazen, böyle politik molitik girince aklıma geldi; üniversitelerde söyleşi olur, siyasi bir kimlik gelir oraya, hop falan filan girişirler ya üniversiteliler, yani klasik sloganlarla. "Hop, Kemal Derviş, Allah belanı versin!" Öyle olmasın yani. Birazcık çok yönlü baksınlar.

Aslan: Komedyen olmak isteyen gençlere bir önerin var mı?

Cem Yılmaz: Bu güzel sorun için teşekkür ederim. Gençlere tavsiyem, komedi momedi bıraksınlar bu işleri; atom, fizik, bunlar gibi bir sürü saha var. Hiç böyle kafayı karıştırmasınlar. Bu iş çok zorlu bir iş. Hüzünlüdür. Çok gözyaşı vardır arkasında, samimi söylüyorum. Komedyenlik, bir kere ciddiye alınmamayı alnına yazacaksın, böyle, beni ciddiye almayın diye.

Aslan: Cem Bey teşekkürler.

Cem Yılmaz: Aa rica ederim.

"Şöyle bir haber geçmesinden korkuyorum: İşgal kuvvetleri komutanı Orgeneral Franks Laila'da eğlendi. Oraya gelmesin iş!"

Kürt Şiiri ve Sıradışı Şairler

Metin Aksoy

*Bir düşünürün söylediği gibi, "Sokaklar, ne kadar dar ve ne kadar karanlık olursa olsun, el yordamıyla da olsa, birileri düşe kalka yolunu bulur." Tarihin tozlu sayfaları arasında kaybolmaya terk edilen Kürt şiiri yıllar süren amansız bir mücadele sonucunda, büyük acılar yaşayarak nihayet yolunu buldu. Ve Kürt şiirinin bu tozlu sayfalar arasından dirilme çabası, sadece egemenliği altında bulunduğu devletin yasaklarıyla karşı karşıya kalmadı, aynı zamanda kendi legal-illegal örgüt, kurum ve kuruluşları tarafından da baskı altına alındı, çeşitli engellerle karşı karşıya bırakıldı yıllarca. Ülke özgürlüğü, iç çatışmalar, hak ihlalleri bir yana, sosyal, siyasal ve ekonomik düzensizlikler Kürt edebiyatının temel kaynağını oluşturan etkenlerin başında yer aldı. 1900'lü yıllara kadar klasik bir tarzda, yerel ve çeşitli edebiyatların etkisi altındayken, Osmanlı devletinin parçalanmasıyla önplana çıkan milliyetçilik duygusu Kürt edebiyatının şekillenmesinde rol oynadı. Türkiye'de tamamen yasaklanan Kürtçe, Irak'ta 1930'larda şair **Ebdullah Goran ve Şeh Nûrî** önderliğinde başlayan modernleşmeyle birlikte 1960-70'li yıllarda ileriye yönelik önemli bir aşama kayıt etti. Ardından gelen şairler ve edebiyatçılar her türlü zorluğa rağmen Kürt edebiyatını hak ettiği yere taşımak için büyük çaba sarf ettiler. Bu çabalarının karşılığında kimi zaman cezaevlerinde yattılar, kimi zaman sürgüne gönderildiler, kimi zaman da kendi istekleriyle yapılan uygulamaları, haksızlıkları, iç savaşı protesto ederek yaşadıkları toprakları terk ettiler. Yetmiş yıldan fazla süren özgürlük savaşı, ardından gelen iç savaş, yoksulluk, sefalet, eğitimsizlik, işsizlik gibi insanlık tarihinde veba olarak nitelendirilen ağır sorunların arasında, en doğal hakkı olan kimlik arayışını sürdüren Kürt şairleri ve yazarları, etkisi altında kaldıkları sorunları işleyerek hem Kürt gerçekliğini hem de yaşanan acıları sanatla bütünleştirme çabası içine girdiler. Bu çaba aynı zamanda Kürt edebiyatının modernleşme ve yasaklara karşı ayakta kalma çabasıydı. Öte yandan güncel sorunlara değinme, boyunduruğu altında oldukları devlete, kendi yerel yönetimlerine, kurum ve kuruluşlarına eleştiriler yöneltmeleri, halkın yanında yer almaları Kürt edebiyatçılarını ikinci bir cephede daha savaşmak zorunda bırakmıştır.*

EVDILA PEŞÊW

Bu anlamsız döngü içinde, parçalanmayı, toplumdan kaçışı, duyarsız yönetimleri, iç savaşı, haksızlıkları protesto edip, kendi kendisini sürgüne gönderen şairler de oldu. Zamanında Peşmerge olmasına karşın keskin bir muhalif ve modern Kürt şairlerinden biri olan ***Evdila Peşêw***, belki de dünyada kendisini sürgüne gönderen ilk şairlerden biridir. 1963 yılı sonlarında Peşmergelere katılan Peşêw, uzun bir süre savaştıktan sonra Güney Kürdistan'ı terk eder. Terk etmesinin sebebi ise açıktır: iç çatışmalar, uygulamalar, yasaklar, Hakka ve halka saygısızlık. Uzun yıllar Moskova'da kalan Peşêw, 1990'larda federe devletin oluşması ve Kürdistan Parlamentosu'nun kurulmasıyla büyük bir umutla yeniden Güney Kürdistan'a döner. Özgür, bağımsız, iç savaşın olmadığı bir ülke düşlerken, tam tersiyle karşılaşınca en sert eleştirilerini şiirinde dile getirir. Bunun da yetmeyeceğini düşünerek, şiirinde söz konusu insanların sanatsal eleştiriden anlamadığını anımsatarak artık düzyazıyla hitap edeceğini de açıklar. Kılıçtan keskin eleştiriler yapan Peşêw, Kürt yöneticilerin düşünce tarzını kendi yırtık, ucuz, kirli, hafif ve haram pabucuna benzetir. Mazeret dinlemez, Kürtün Kürtü öldürmesine öylesine şiddetle karşı çıkar ki, şiirinde küfrün en ağırını kullanır. ***"Kürt olup da Kürtü öldüren / Piçtir, terestir, gavattır"*** der.

Aslında o ruhunda şiirin isyanını taşıyan, parçalanmışlığı, yozlaşmayı, masalsı gerçekleri kabul etmeyen bir karakter. Kendisine, modern büyük kentlerin ilk şairleri olan ***Edgar Allan Poe*** ve ***Baudelaire***'in düş güçleri çerçevesinde parçalanmış gerçekleri birbirine uydurma yolunu da seçmiyor, aksine parçalanmış bir dünyayı, bir bütün olarak görmenin hayalini şiirlerine yansıtmaktadır. Dolayısıyla şiirinin temasını, mayasını; ulusallık, birlik ve yaşanan dramatik sonuçlar üzerine inşa eder. Ekmek için değil, önce özgürlük için şair olunması kanısındadır. Şiirle savaşmak silahla savaşmak kadar etkilidir, kendi kendisini vurmak ise yoz, niteliksiz insanların işidir onun şiir dünyasında. Kürt şiirinin modernleşmesi için attığı adımlar ise onun Moskova'daki ülke özlemini yaşadığı düşlerinden kopmaktadır. Aşkı yazmak bile onun şiirinin ruhunda ülkeye uzanan özgürlük sevgisidir. Moskova sokaklarındaki 'yalnızlığını' avını bekleyen bir ceylanın tedirginliğine benzetir ***"Name"*** (Mektup) adlı şiirinde. Fakat tüm Moskovalılar onun yanında yürüyor, sanki insani bir vazife üstlenmişler gibi. Gerçekte ise yalnız değil, yabancılaşmış bir dünyada insanın en güçsüz, en aşağılık nesneler arasında gösterilmesine kesinlikle karşıdır. Dahası, birçok eleştirmenin modern lirik şiirin başlıca özelliklerinden saydığı kişisizleştirmeye cevap olarak da kendisini şiirinin öznesi yapar. Klasik Kürt şiirini modernleştirirken de yozlaşmaya ve insansızlaştır-

EVDILA PEŞÊW'İN ŞİİRLERİ

maya karşı savaş açar. Bu onun, devrimci duruşu ve keskin muhalifliğinden öte şiirin gücüyle savaşma ustalığıdır. İsyan bayrağını en önde taşımaya meraklıdır. Acıların, ölümün, sefaletin, kanın, gözyaşının yıllarca hüküm sürdüğü topraklarda. "Azizim, elinde olan şiirden önce tavırdır. Bu şiirler mikrofon için yazılmamıştır, sessizce okumak için de değil. Çığlıktır, fısıltı değil, ayağa kalkmaktır, oturmak değil, koşmaktır, yürüyüş değil. Çığlıktır, hıçkırık değil. Kardeş kavgasının kirletmediği bir yer var mı acaba?" diye sorar. "Gördüm..." der, "Gözlerimle gördüm. Damlara çıkıp bu halkın çocuklarını, malını kendisine siper edenleri gördüm. Top gürültüleri, dokça, RPG roketlerinin **Hewlêr** sokaklarındaki sesleri halen kulağımda yankılanıyor. Öldürülen, cesedi toprağa düşen fakir Kürt gençleri, yıkılan, kapısı kırılan, talan edilen evler, evini terk edip giden Kürt gençleri, yerlerde sürünen namus, kurşun yağmuruyla eleğe dönüşmüş, roketlere teslim olmuş evler; Uyanan Kürdistan'ım uyanıyor/ Tarih! Yaz sessiz kalmadım / Şiir! Afet seni çok yordum / Düzyazı! Teşekkürler imdadıma yetiştin." Bu onun son konuşması ve şiiri oldu. Hewler'de binlerce kişiye. Ve ardından kendisini tekrar sürgüne göndererek halkının acılarıyla cezalandırmaya bir kez daha karar verdi. Güney Kürdistan'ı terk etti...

PABUÇ

Ayaklarımda bir çift siyah pabuç
Yamalı, ucuz, kirli, hafif ve haram
Bu ayak o ayak bin defa değişti
Ne zaman baksam onlara
Elimde değil
Pabuç'un ucu
Bazı Kürt liderlerin burnunu bana hatırlatıyor

I

Bugün şiir günü değil
Bundan dolayı sizlere konuşuyorum
Gayet sade bir dille
Derim ki size
Kürt olup da Kürtü öldüren
Piçtir, terestir, gavattır

II

Yapışmış yakamıza musibet
Bu tarafta hortum, sıcağın tokadı
Öbür tarafta dolu ve şimşek, kar ve yağmur
Bazen karayel ve zemheri
Bazen de deryadaki fırtına
Uyuşmuşuz ta kalbimize dek
Biz ki dağdaki kayadan daha çıplak
Birbirimizin kanını içiyoruz
Kuyruk kılının uzun ve kısalığı üzerine

MEKTUP

Gece
Yağmur çiseliyor
Yalnızım
Hayır yalnız değilim
Tüm Moskovalılar yanımda yürüyor
Yalnızlık bir ceylandı
Ona nişan aldı avcı
Adımlarım yetişmedi

Gecedir
Yağmur çiseliyor
Yalnızım
Hayır yalnız değilim
Gidiyorum
Dolu cadde ayaklarımı bağlıyor
Gidiyorum
Cebimde
Bir mektup kırmızı zarflı
İkinci kalbimdir çarpıyor

TOKAT

- Siz aydınlık diyorsunuz?
Aydınlık tanyeri kafesinde
Hançerle yarın
Aydınlık doğsun
- Siz kayıp çehremiz diyorsunuz?
Çehrenizi
Bir halife mabedin ilk taşı yaptı
Gidin mabedi yıkın
- Siz ne istiyorsunuz, özgürlük mü?
Özgürlüğünüz bin yıldır
Genç bir kız yanınızda uyuyor
Nerede, nerede sizdeki erkeklik!

JANA SEYDA

İlk Kürt şairlerinden kabul edilen ***Baba Tahirê Uryani***'den günümüze nerdeyse bin yıl geçti ve yüz binlerce şiir, binlerce şair çıktı. Bu şairler arasında bazı Kürt kadın şairlerden de söz edilir. Bu şairler arasından sıyrılan isimlerini duyuran biri ***Meha Şerif***, diğeri ***Jana Seyda***'dır. İran'da doğan Meha Şerif'in şiirleri çeşitli dergilerde çıkmasına karşın, bugüne kadar her hangi bir şiir kitabı yayınlanmış değil. Meha Şerif'ten sonra Jana Seyda ismini Kürt şiiri tarihine yazdı. 1976 **Amûd**'de doğan Jana Seyda, Halep Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'ni bitirdi. 1990'dan bu yana şiir yazıyor. Şiirleri Arapça, Kürtçe gazete ve dergilerde yayınlandı. İlk şiir kitabı Türkiye'de ***Şeva Dawî*** (Son Gece) (Avesta Yay.) adıyla yayınlandı. Jana Seyda modern Kürt şiirinin kadın şairi olmakla birlikte çivilenmiş bir toplumun katı gelenek görenekleri arasından sıyrılan bir kadın şair. Amûd şehrinin tozlu sokakları ve kırık aşk hikayeleri, bir genç kızın düşlerinde bütünleşince, şiirinde umudu arayan Jana Seyda modern görünümüyle karşımıza dikiliyor...

JAYNA SEYDA'NIN ŞİİRLERİ

HÜZÜN DENİZİ

Günlerin atına
Bindim
Acılarımla beraber yolcuyum

Aşk rüzgârı
Kalbimin tellerine
Vurunca
Istıraplar yağdı
Tıpkı demlerini yaşayan
Sonbahar gibi

Sıcaklığı bulutlardan
İstiyorum
Ve yıldızlarla tutuşuyorum

Ben ve acılarım
Yolcuyuz
Uzaklaşıyoruz
Ve hüzün denizinde
Yüzüyoruz

YALNIZLIK

Yürüyorum
Gözlerim taş be taş
Ölçüyor yeri

Boynu bükük
Yetim bir çocuk
Sessiz sokaklarda
Soluğunu arıyorum annemin

Kimse yok
Hiçbir ses yok
Kalbimin sesinden
Başka
Uykusuzluğun karanlığında
Renkli rüyaların mutluluğunu
Benden çalıyor
Sıcaklığı arıyorum
Ama her dem
Soğuğa bulanıyorum
Harfler kaçıyor benden
Ve perişanlığım elinden
Günlerim
Toza dönüşüyor

SON GECE

Her iki gözündü
Hüzünlü olan
Menekşelerin rüyasından
Çalıyordu

Her iki dudağındı
Kiraz bahçesinden
Çalıyordu
Soğuk gecede
Karlı gecede
Aşk
Katar katar kalbimizden
Göç ediyordu
Yürüdük
Soluklarımız karla
Öpüştü
Terlemiş ellerimiz
Vedalaştı

O sessiz gecede
Hiçbir şey yolda
Kalmamıştı
Sadece
Kayıp bir aşkın izi

ROJEN BARNAS

Türkiye'deki Kürt şiirini ve ***Rojen Barnas***'ı tarif edersek eğer ***Michel Foucault***'dan bir örnek vermemiz gerekir. Michel Foucault, **"Büyük Kapatılma"** adlı kitabında XVII. yüzyıldan itibaren tüm Avrupa'yı etkisi altına alan büyük bir değişimin nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koyuyor. Foucault'ya göre bu süreç, kapitalizmin iktisadi işleyişinin doğrudan bir sonucudur. Gün ışığı altında yaşamak isteyen, işsiz, yersiz ve yurtsuz bir kalabalık, bu dönemde, Paris'te kurulan Hospital General adlı bir mekâna kapatıldı. Hastalar, sakatlar, akıl hastaları, suçlular, ahlaksızlar, eşcinseller, kadın-erkek ayrımı yapılmadan aynı yere konuldu. Bu süreç, XIX. yüzyılın başında modern hastane, akıl hastanesi, hapishane, okul gibi bir dizi kurumun ortaya çıkmasıyla sonuçlandı. İşte bu örnek XIX. yüzyılın ilk yarısında Türkiye'deki Kürt şiirinin en mükemmel tarifidir. Yasaklar, baskılar, kapatılmalar bugün Kürt şiirinde önemli bir aşama oldu. Modern Kürt şairlerden biri olan Barnas bugün Avrupa'da yaşayan, ama vaktiyle Türkiye'deki her türlü şeyden nasibini alan bir şair. O halkı ve toplumsal sorunları şiirlerine konu edinmeyi kendisine ilke edinmiştir adeta...

KÜRT ŞAİR: Rojen Barnas'ın şahsı hakkında bu güne kadar her hangi bir gazete, dergi ve kitapta yazı ve röportaj çıkmamıştır. Avrupa'da yaşıyor, şiir kitapları Avrupa'da yayınlandı. ***Fırat Cewheri***'nin yayınevi ***Nudem***'den ***'Milkê Evînê'*** adında bir şiir kitabı çıktı. Maalesef fotoğrafı da yok!

ROJEN BARNAS'IN ŞİİRLERİ

TERS DÜŞÜNMEK

Bağlamasalardı
Eşekleri eşeklerin yanına
Ve köpekleri bekçi yapmasaydılar
Köpekler ahırı korumasaydı
Ve salınsaydı eşekler dışarı
O zaman kurtların keyfine diyecek yoktu

Bağlamasaydılar
Eşekleri eşeklerin yanına
Allah-âlem
Ne çifte atmasını öğrenirlerdi
Ne de birbirlerine alışırlardı
Ne de eşekliğe
Kim bilir belki de birazcık
İnsanlığı öğrenirlerdi

ABDÜLCABBAR

Tanrı büyüktür, Abdülcabbar!
Haline üzülme
Yalnızlık Tanrı'ya mahsustur,
Sen yine de yalnızlığına şükret.

Hele bir yaz gelsin, Abdülcabbar!
Ekinini bir araya toparla
Dövenle döv, babacığım!
Kızılan buğdayı samandan ayır
Elbette ki imam seni hatırlayacaktır
Şeyh irşadı için izniAllah
Ağanın şanı seni unutmayacak
Ha! Sakın unutma
On başının payını ayır, Abdülcabbar!
İster istemez yılda bir defa
Karakola davet edileceksin

Tanrı büyüktür Abdülcabbar!
Deme "kimsesiz ve yalnızım"
Sakın yalnızlığından şikâyet etme.

Kürtçe'den çeviren: Metin Aksoy

Zigguratın Gizemi

Kaan Polatlar

Knossos Sarayı

Yaşlı kadın eşeğine binerek çocuğuyla birlikte tepeler aştı ve dev Knossos Sarayı'nın önüne geldi. Bu saray o kadar büyük bir yapıydı ki, yüzlerce odası ve sayısız avlusuyla adeta bir labirentten farksızdı. Girit gibi küçük bir adada, çevresindeki uçsuz bucaksız toprakların sahibi ülkelerde bile eşine rastlanmayan bu devasa sarayın böylesine geniş bir alana yayılabilmesi, akıl almaz bir gerçek olarak karşısında duruyordu. Bütün insanlar gibi, kendi yaşam tarzının gereği kısıtlılıklarla yaşamış ve hayatın yalınlığına karşın, ta çocukluğundan beri duyduğu masalların dışında gerçek bir hayal gücü ve zenginlikle karşılaşmamış her insan gibi, kendi boyunu, düşünce ufkunu ve emeğinin gücünü aşan bir üretim karşısında düştüğü o onulmaz aşağılık duygusu, korku ve hayranlıkla birlikte o yaşlı kadın da, bu dev sarayın kapısında bu tür duyguları yaşamış, biraz sonra gireceği bu saraydan şimdiden korkar olmuştu. Ama çocuğunun, kendisi gibi yamaçlardaki bir avuç toprağı ekip biçerek ve zeytinliklerde ömür tüketerek yaşlanmasını istemiyordu. Çocuğu bu saraya girip rahat yaşasın ve kendisini de yaşlılık günlerinde biraz rahat ettirsin istiyordu. Çevre köylülerin, çoktandır bu saraya çocuklarını vermek niyetinde olmadıklarını bilirdi, ama yine de onların fikrine hiç aldırış etmedi. Bu saraya girenin bir daha çıkamayacağına dair garip bir yargıları vardı köylülerin. Haksız da değillerdi hani! Çünkü sarayın yüzlerce odasında o kadar çok iş ve eğlence vardı ki, buraya bir giren, bir daha bu faaliyetlerden gözünü alamıyor ve doğup büyüdükleri köye bir daha dönmek istemiyordu. Ara sıra geldikleri köylere, ana babalarına, mektup ve gümüş gönderdikleri de oluyordu, ama yine de köylerine, küçük zeytinliklerine asla bir daha geri dönmüyorlardı.

Kadın, çocuğundan elbette ki böyle bir nankörlük beklemiyordu. O, kendisini asla unutmayacak duygulu ve sevecen bir çocuktu. Söylenenler her ne ise, böyle bir saray her zaman gelenlere kapılarını açmış ve çalışmak isteyenleri bünyesine basmıştı. Yaşlı kadını ilgilendiren yönü sadece buydu.

Dış kapılar açıldı, labirent gibi koridorlardan geçildi. Güneş gören avlularda, kapalı mekânların kasvetini üzerlerinden atmışlardı. Sarayın mutfağına getirilerek annesi tarafından aşçıbaşına teslim edildi çocuk. Aşçıbaşı, kadına ücretini verdikten sonra yaşlı kadın, bütün koridor ve avluları bu defa tek başına gerisin geri kat ederek geldiği gibi köyüne geri yollandı. Çocuk, sarayın mutfağında kendi evinde gördüğü kap kacakların on katı büyüklükteki bronz kazanları, üçayakları, kepçeleri ilgiyle seyrediyordu. Ustası onu karşısına aldı, pazularını yokladı ve sıskalığına dudak büktü.

Çocuk, annesine baktı mı, vefakâr mıydı, yoksa o da diğerleri gibi sarayın safahatına kapılıp köyünü ve ailesini unuttu mu bilinmez ama hikâyenin sonunu bulandıran bir gerçek, daha yeni keşfedilmiştir. Yakın bir zamanda arkeologlar, Knossos Sarayı'nın mutfağında çocukların yamyamca yendiğine ilişkin kanıtlar bulmuşlardır. Avrupa uygarlığının temeli ve gözbebeği bir sarayda, "Parisli Kız" freskinin saray duvarlarını süslediği ve bu inceliğin insanları hayran bıraktığı bir çağda, tıpkı Avustralya yerlileri gibi yamyamlık belirtileriyle karşılaşmak insanları şok etmişti.

Neyse, biz öykümüze geri dönelim: Yaşlı kadın köyüne döndükten çok sonra bir söylenti dikkatini çekmeye başladı. Sarayın ilk dönemlerini anlatan, Girit'in ilk kralı Minos'a ait eski bir hikâyeye benziyordu, fakat daha önce hiç duymadığı bir söylenceydi bu: Denildiğine göre, Deniz Tanrısı Poseidon, dalgaların köpüğünden yarattığı beyaz boğanın Kral Minos tarafından kendisine kurban edilmemesine kızarak kralın talihsiz karısı Pasiphae'yi, bu boğaya âşık etmişti. Pasiphae, aşkıyla çile çekmek yerine, sarayın mucidi Daidalos'a yaptırdığı bir inek maketinin içine yerleşerek boğayla cinsel ilişkiye girmiş ve Minotauros'a hamile kalmıştı. Minotauros, boğa başlı korkunç bir canavardı ve insan eti yemekten hoşlanıyordu. Bu hilkât garibesini Minos, sarayının labirentlerine bırakarak oradan çıkmasını engelleyebilmişti engellemesine ama, bu garip yaratığın yemesi için insan kurban etmeyi de bir yükümlülük sayıyordu.

Tam o günlerde Girit'te yeni bir söylenti daha yayıldı. Krallarının yarım akıllı oğullarından birinin garip bir zevkinin olduğu söyleniyordu, fakat kimse bu garip zevkin ne olduğunu bilmiyordu.

Her neyse... O gün, çocuğun ustası olan aşçı, satırını kaldırmıştı ve çocuğa gösteriyordu. Satırını indirdikten sonra "İşte satır böyle kullanılır," demişti mırıltı gibi çıkan bir sesle.

Özlem Kumrular

LATİN DÜNYASI

10 derste İspanyol olma

Malum, son on yılın yükselen değeri "Hispanik coğrafya içinde kalan her şey": İspanya, İspan yolca, Arjantin filmleri, Havana puroları, Manu Chao'nun hoplatan zıplatan şarkıları, Buenos Aires tangosu, maçoluk, Duero Nehri orijinli şaraplar, Güney Amerika'nın kaynayan kazanı, acılı Meksika yemekleri... Kısacası: ille de İspanya, ille de yarımada... İnsanın İspanyol olası geliyor. Nasıl mı? Şu on maddeyi dikkate almak yeterli.

1 **İspanyol olabilmek** her şeyden önce şöyle hayli yerçekimsiz bir ortamda yaratılmış bir yürek gerekirtirir. Hayatı hafife almak, onu iki araya bir dereye sokuşturmadan yaşamak en temel kuralıdır Yarımada'nın. Siesta'yla fiesta arasında aceleye getirmemek gerekir günü. Unutmayın, bu civarlarda hayat denen şey "slow motion" bir filmdir. Ne de olsa Tanrı tedirginlik, huzursuzluk, sabırsızlık gibi pek gereksiz hisler dağıtırken İspanyollar derin ve üstüne rehavet çökmüş bir siestada oldukları için bunlardan mahrum kalmışlardır.

2 **İyi bir İspanyol** olmak istiyorsanız sabahtan kolları sıvamanız gerekir. Öğlene doğru kalkıp, kahvaltı için kahve kokuları püskürten gürültülü bir kafebara gitmeniz, bir bardak kahve ve iyi bir Türk olduğunuz için dişinizin kovuğuna sığmayacak bir kruvasan ya da bollo yemeniz icap eder. Öğlen yemeğinde en az iki ana tabak yemek vaciptir. İlk tabağı atlayıp ikinci tabağa geçenler restoranlarda yeşil, tek gözlü, dikenli yaratık muamelesi görürler. Ayrıca yemekten sonra mutlaka tatlı, tatlıdan sonra mutlaka kahve, kahveden sonra mutlaka bir likör ya da *aguardiente* (diş sökücü anlamına geliyor) içmek gerekir. Farzdır. Akşam yemeğine ise en erken saat onda oturmak ve insan fizyolojisinin sınırlarını elden geldiğince son bir kez zorlamak gerekir. Bu da İspanyolların neden rüyadan çok kâbus gördüğünü şekillerle açıklar.

3 **İyi bir İspanyol** öğlen vakti okkalı öğle yemeğini mideye indirdikten sonra bulduğu ilk köşebaşında kıvrılıverir. Buna kısaca "siesta" denir. Siesta pijamalı ve pijamasız olmak üzere iki ana başlıkta toplanır. Siestanın en fiyakalısı kış aylarında kalorifer kenarında kıvrılmak suretiyle yapılanıdır. Ne de olsa koskoca ülkede hiçbir kalorifer gündüz saat birden önce yanmaz ve siz öğle vaktine kadar hâlâ soğuktan donup ölmemişseniz hiç ölmeyeceksiniz demektir. Kendinizi sıcak bir siestayla ve yün battaniyeyle ödüllendirebilirsiniz.

4 **İyi İspanyollar** evlerde değil barlarda buluşur, ayaküstü birkaç tek atarlar. Öğlen beyaz, akşam kırmızı şarap içmek âdettendir. Şaraba katık ettiğiniz yeşil zeytinlerin çekirdeklerini barın altına fırlatmak ise toplumsal bir yaptırımdır. Çekirdekleri özenle tabağınızın kenarında biriktirmeye çalıştığınız ilk an dehşetengiz bakışlara maruz kalırsınız. Bu donsuz gezmekten daha çok dikkat çeken bir şeydir Hispanik memlekette. Ayrıca barın altında diz boyu biriken kirli kâğıt yığınına şaşmayın. Görmezseniz şaşın. Ne de olsa buralarda kâğıtlar çöpe değil, barın altına atılır ve saat başı süpürülür. (Süpürülmediği de olur tabii.)

5 **İnsanlar** konuşa konuşa, İspanyollar bağrışa bağrışa anlaşırlar. İyi bir İspanyol olmanın yolu, karşınızda duran adama birinci dereceden sağır muamelesi yapmaktan geçer. İspanya'da fısıldamak, konuşmamak demektir. Kütüphanelerde gördüğünüz "lütfen sessiz olun" yazısının Türkçe meali ise "lütfen çığlık atmayın"dır. Çünkü bu enlemlerde kütüphanede konuşmak yağmur kadar doğal, konuşmamak ise ayıptır. Bu da en yakın dört arkadaşımın yetmiş ile seksen yaş arası değişen annelerinin bugün kulaklıkla dolaşıyor olmasının küçük bir tesadüf olduğunu zannetmeme engel olmaktadır. Ayrıca iyi bir İspanyol olmak için üç saniyede sekiz yüz kelime telaffuz edebilmek gerekir.

6 **Safkan bir İspanyol** bir anda iki şeye birden konsantre olamaz. Üç şeye hiç olamaz. Bu yüzden de bir tek iğnenin fiyatını sormak için dükkân sahibinin o esnada şiddetle konsantre olduğu ve otuz tane saat arasından saat seçmekte olan müşterisini sabırla beklemekten başka şansınız yoktur. Ne de olsa hem size, hem diğer müşteriye cevap verebilmek her İspanyol'un harcı değildir. Kerevizin fiyatını sormak için önünüzde dünyanın en büyük gailesizliğiyle çilek seçmekte olan teyzenin işinin, bir içki söylemek için barmenin boy farkıyla sizden önce gelen adamla olan derin sohbetinin bitmesini beklemeniz gerekir. Fazla zorlamayın.

7 **Maçolukun** İspanyol kökenli bir kelime olmakla kalmayıp, buradan çıktığına bakmamak, bakıp da kanmamak lazım. Ne de olsa bugün İspanya'da maçoluğun cismi değil sadece ismi kalmış, izini kalın sesli, kalın belli, kalın kalpli (ama koca memeli) İspanyol kadınları çoktan süpürmüştür bile. Bugün İspanya'da maço namına kala kala boğalar kalmıştır.

8 **Bakım ve güzellik** bir İspanyol'un kitabında ilk sayfada yazılı kurallardan biridir. Akşamüstü şehir siestadan uyanmaya başladığında meydan kaşla göz arasında büyük bir defile salonuna dönüşür. Akşam kuaföre gitmeden sokağa çıkmak hiçbir kadının kitabında yazmaz. Son kalan saç telleri kuaförler tarafından kabartılıp "saçı var" süsü verilmiş ve emekli maaşlarının tümünü altın bazında kolunda ve boynunda taşıyan yaş haddini çoktan doldurmuş teyzeler hava soğuksa en fiyakalı kafelere girer, taze kahve kokusu eşliğinde yedi sülalelerinin hikâyelerini anlatırlar. Dünyanın bu kısmında ayna gibi parlamayan ayakkabı görmek, bağırmayan İspanyol görmek kadar imkânsızdır. Dolaştıkça şehre tepeden devasa bir şişeyle parfüm ikmali yapıldığı hissine kapılırsınız haklı olarak. Etrafta güzel insanlar görmek dolayısıyla güzel bir histir.

9 **İyi bir İspanyol** Avrupa Birliği'ne girmiş olmaktan muazzam bir gurur duyar. Bu yüzden o sayısı sıkça değişen yıldızlı mavi bayrağı her yerde görürsünüz. Dört metrekarelik bir sandviç dükkânında üç metrekarelik bir fiş makinesinden fişinizi paşa paşa alır, sıraya girersiniz. Öte yandan, memleketimin bankaları akşam saat ona kadar mesai yaparken İspanya'da bankalar ikide kapanır ve banka görevlileri de üçte bankayı terk ederler. Bu, normalde siz yokken yapılması gereken işlemlerin siz varken yapıldığı, ya da başka bir deyişle o işlemler orda yapıladururken sizin de enayi gibi ucu bucağı görünmeyen bir sırada beklemeniz gerekiyor demektir. Bunun en Türkçe açıklaması da insanın parasıyla rezil olması olabilir. Bankadan içeri adımınızı atmak ömrünüzden en az bir saat, sinir sisteminizden bir ömür çalar. Bu da sizde, salatalıkların boyuyla uğraşacaklarına, şu banka sistemleri bir hal yoluna koymaları gerektiğini kibarca bir hatırlatma isteği uyandırır.

10 **Boğa güreşleri** mi? Hâlâ giden var mı? Yanlış soru: Bu pazar gitsem yer bulur muyum? Değil her şehrin, her kasabanın ve pek çok da köyün arenası olduğu göz önüne alınırsa, pazar günü futbol seyretmeyen bir Franco kökenli ailenin nerede gönül eğlendirdiği gün gibi ortaya çıkar. Futbol mu? Ekmek, su.

Bütün bu ana maddelerin altında ufak tefek, ama göz ardı edilemeyecek maddeler de mevcuttur: Havlu almak için Portekiz'e gitmek, pazar günleri düğüne gider gibi süslenip püslenip kiliseye gitmek, eğlenmeyi ve yaşamayı bılmek, karşılık beklemeden herkese sınırsız sevgi ve aşk vermek, güvenmek ve güven vermek, her şeyi, herkesi sevmek...

● **Demek on dersten sonra hâlâ iyi bir İspanyol olamadınız. O zaman yedi derste Basklı, ya da sekiz derste Katalan olabilirsiniz. Nasıl mı? Gelecek ay.**

kaçaköykü

Han Odası

Oktay Taftalı

Hani İstanbul'un havası, bahar aylarında lodos yapar da insanın dudakları birden bire kurur ve avuç içlerinde tozlu yapışkan bir duygu oluşur ya, işte öyle bir gündü. Sultanahmet'in arka sokaklarında, köşe başındaki bir iş hanı, son günlerde kapısından, görünüşte nedensiz bir heyecanla girip çıkan insanların, ikinci katın dibindeki izbe bir odadan koridorlara taşırdıkları sigara dumanıyla boğuluyor gibiydi. Her gün onlarca çay ve oralet taşımaktan odadaki hemen herkesle laubali olmuş hanın doğulu çaycısı, genelde esnafa takındığı mesafeli tavrı, bu odanın kapısında bırakarak, kapıyı vurmadan içeriye daldı,

- Evet beyler akşam pazarı, boşlar, hesaplar!

Zaten gün ışığından nasibini alamayan, havasız ve bulanık odadaki genç adamlar, üçer beşer, çay paralarını ödemeye hazırlanırken, yazı masasının yanında oturan gözlüklü ve hafif tombulca olanı her zamanki gibi öne atıldı :

- Benim bir çay, bir oralet....

- Ya hemşerim ben sana marka vereyim ya, hep böyle söylüyorsun, sonra hesap açık çıkıyor.

- Hadi leyn, burada var on kişi, açık çıkarsa, herkesten çıkar bana ne.

- Deme be, ben biliyom kim ne içer, herkes her gün başka başka içer, çok çok öder. Ama sana bak ya, sana bak ya.....

- Kime bak olm, neye bak?

- Sana bak tabii, otomatiğe bağlanmış, her gün bir çay, bir oralet, sen içmez misin başka şey yaaa...

- Konuşma lan, al şu paranı, kes, bak adamlar bir tur daha çay bekliyor, hadi ikile...

Çaycı ötekilere dönerek:

- Var ya, sizin bu büyük elma içen tombul parlak şişman hep böyle yapıyor, şuna bir şey deyin, bak, acısını sizden çıkarıcam ha!

Gülüşmeler arasında çaycı söylenerek tam kapıdan çıkıyordu ki, altı adamdan birkaçının eğreti ve eski sandalyelerde oturduğu, diğerlerinin ise kafese kapatılmış kaplan gibi gezindiği odanın kapısından, ufak tefek, siyah düz saçlarını özenle taramış, ütülü etekliği ve kolundaki siyah küçük çantasından taşan dürülmüş bir dosyayla hanım hanımcık bir kadın girdi. Aslında tam girmedi, kapının ağzında öyle kalakaldı. Belli ki, havasız ve ışıksız odanın içinde sakallı, bıyıklı ve benim diyecek insanda bile ilk anda tedirginlik duyguları yaratacak, avaz avaz, yüksek sesli adamlar, kadıncağızın, oraya gelinceye dek yüreğinde biriktirdiği tüm cesaret duygusunu bir anda silip atmışlardı. Çaycının çıkarken açık bıraktığı kapıyı bir rüzgâr sessizce kapatsa ve kimse tam o anda kapıda belirmek şanssızlığını yaşayan kadını fark etmeseydi, belki onun için bundan daha güzel bir rastlantı olamazdı. Ama hayır, işte kapı öylece açık duruyor ve az önce avaz avaz konuşup gülen adamlar, derin ve tuhaf bir sessizlik içinde, bin bir farklı anlam içeren gözleriyle kadına bakıyorlardı.

- ... Eee, şey... İyi günler?

- İyi...

- Buyrun...

- Kime bak...

- Hıım...

- Şey ben Üç Çiçek dergisine bakmıştım da...

- Burası...

- Kim, ne...

İlk anlamlı, anlaşılabilir karşılık, dipte, masanın arkasında oturan, kıvırcık afro saçlı adamdan geldi:

-Eee, buyrun... Biziz... Üç Çiçek...

Kadın çantasından dışarı taşan dürülmüş dosyayı telaşla kavrayarak bir kaç adım atıp, kıvırcık saçlı adamın önündeki masaya koydu ve titrek bir sesle:

- Ben şiirler yazmıştım da, bir bakar mısınız?

- Tabii, elbette...

Fakat kadın kıvırcık saçlı adamın bu iki sözünü duymamıştı bile, büyük bir heyecan ve telaşla anında çıkıp gitti, gitti değil, adeta yok oldu.

- Olm kimdi bu yaa, tanıyanınız var mı?

- Yok lan, ben ilk görüyorum, bilmem.

Masanın öbür ucunda oturan sakallı ve gözlüklü adam, her zamanki sakin ve alevi dedesi tavrıyla:

-Açıp dosyayı bakar mısınız, imzasından kim olduğunu anlarız.

Bir anda herkes masanın başına üşüşmüştü. Afro saçlı muhacir, dosyanın yapraklarını aralamaya başlayınca, şiirlerin altından az önceki ürkek ve çekingen kadının ismi göründü...

- Aaa, Öykü Savaş lan bu.

- Kim kim?

- Öykü Savaş olm, ben daha önce okudum bir yerlerde şiirlerini.

- Hadi ya, o mu?

- Lan ayıp ettik kızcağıza, orman gibi baktık öyle, bir çay bile teklif etmedik.

- Kim edecekti olm, alayımız ampul gibi olduğumuz yerde kaldık, hakkaten ayıp oldu yaaa...

Diyen adamımız, ani bir hareketle fırlayıp hanın basamaklarını üçer beşer inerek sokağa çıkmıştı, sağa sola telaşlı bir koşuşturmadan sonra, hemen otobüs durağının biraz berisinde, küçük adımlarla yavaş yavaş yürüyen az önceki kadını fark etti ve bir hamlede kendisine yetişip:

- Afedersiniz Öykü hanım, biz bir an sizi tanıyamadık... E, kusurumuza bakmayın, bir çay bile ikram edemedik, eğer vaktiniz varsa, üç beş dakka buyrun, bir şeyler ikram edelim, hem öteki arkadaşlarla da tanışırsınız, şiir falan sohbet ederiz biraz.

Kadın şaşkınlık içinde bir süre duraksayıp garip ifadelerle adamımıza bakıyordu, neden sonra:

- E, bilmem ki, henüz... Vakit... Şey yani...

Bir kaç dakika sonra dergi bürosunun iç karartıcı ortamı, ka-

dıncağızın onca adamın arasında, vazoya özenle yerleştirilmiş bir çiçek gibi duran varlığıyla aydınlanmıştı. Çaylar, sohbet, yine az önceki gibi gırla giderken, doğal olarak, çevresini meraklı ve kaygılı gözlerle süzen kadın, içlerinde en az konuşanıydı.

O günden sonra Öykü Savaş sık sık dergiye gelir gider olmuştu. İlkbaharın güneşli ve ılık havalarında hep birlikte, Ayasofya'daki çay bahçelerine, Arkeoloji Müzesi'nin tarihten kopup gelen atmosferiyle bezeli Cafe'sine gidiyorlar, genelde Üç Çiçek (dönemin edebiyat dergisi) üzerine hararetle söyleşiyorlardı. Bu arada kimi zaman, kadıncağızın daha önce biten evliliği dolayısıyla şiirlerine yansıyan özlem ve tutku dolu dizelerine değiniyorlardı. Kadının yüzüne yansıyan dertli ve duru ifade, adamımıza göre genelde dostluk, hüzün ve ince bir kırılganlıktan başka bir şey içermiyordu. Beş altı tane ağız dolusu, avaz avaz adamın arasında başka düşüncelerde olan varsa, kadıncağızın bu ince kırılgan duruşu yara alabilirdi. Evet olmaz, bu kadına kimse, başka bir amaçla bakamazdı. Ancak her birisi birbirinden atak adamlardan, şöyle kısa boylu, seyrek bıyıklı olanı niyeti bozmuştu bile. Bir gün Çemberlitaş'ta adamımızla birlikte üç kişiydiler, yürüyorlardı, seyrek bıyık lafa girdi:

- Olm var ya, Öykü Savaş ile ben randevu yaptım, birlikte bir yerlere gideceğiz...

Kasketli ve elinde daktilo taşıyan ötekisi:

- Hadii yaaaa, nasıl yaptın lan, amma çabuk davrandın!

Baharatçıların önünden uzayan dar kaldırımda, üçü de aynı anda, yan yana yürüyemiyorlardı, biraz geride kalan adamımız, kentin gürültüsü içinde konuşulanı tam anlayamamıştı:

- N'oldu olm, ne dedin sen, az önce?

- Hiç baba, mevzu yapma işte, manitayı kafalamak üzereyim de, onu şey ettim...

- Lan olm, eğer o kadına yan bakacak olursanız var ya, alayınıza işkence yaparım şerefsizim. Lan siz ne biçim delikanlısınız olm, görmüyor musunuz, kadın hâlâ, kendisini bırakıp giden kocasının ardından ağıt gibi şiirler yazıyor, üstelik çocuğuyla bir başına kalmış, kim bilir bilmediğimiz daha ne dertleri vardır, nasıl istismar edersiniz lan?

- Hadi olm, senin de kafandan aynı şeyler geçmiyor mu? Önce ben davrandım diye mi kızıyorsun, sen önce davransaydın, belki sen kapardın olayı.

- Lan Erdo, lan pis bıyık, bak şerefsizim Allah yarattı, kul besledi demem, tokat içinde bırakırım seni... Dünya ahret bacımız lan o bizim...

- Olm saçmalama lan, bacı edebiyatı bizi mahvetti zaten, baksana bu yaşa geldik, bir olay mı yaşadık, hani senin var mı bir vukuatın? Yook, o zaman bırak da biz bir başlangıç yapalım.

- Lan kıtipiyoz sefil, aç edebiyatı yapmıyoruz burada, bu kız harbiden bacımız, olm, yarın özlemle beklediği kocası çıkıp gelirse, ne halt edersin, bakabilir misin adamın yüzüne?

Tartışma bu böylesine uzayıp gidiyordu.

Ama adamımız kararlıydı, ertesi gün dergide, herkese yeminle karışık, esip savurarak raconu bir kez daha yineledi. Ortamın tepkileri tatlı, eğlenceli ifadeler içermekle birlikte, olayın büyüsü bozulmuştu bir kez. Ve Üç Çiçek dergisi kapanana, kimi yollar ayrılana dek kimse kadıncağızı, adamımızın deyişiyle, istismar etmedi. Derginin kapanmasıyla Öykü Savaş da kayıplara karışmıştı, bir daha uzun yıllar ne adamımız ne de ötekiler onu gördüler. Arada değişik dergilerde şiirleri çıkıyordu, ama kendisi ortalarda yoktu, belki de yeniden kocasıyla bir araya gelmiş, sıcak yuvasının koynunda, ortamlardan elini eteğini çekmişti...

***

Tüm kış gecesi boyunca yağan yağmur İzmir'e doğru yol alan otobüsün hızını kesiyor, şoför, bir egzoz freni, bir ara gazı yaparak tutturmaya çalıştığı takometre ritmiyle, araçta uyumaya çalışanları çırpıp silkeleyerek, yolculuğu zehir zıkkım ediyordu.

Otobüsün orta koltuklarından birinde, cam kenarında oturan adamımız yıllar önceki bu çocuksu ve tatlı anıyı düşünüyor, anımsadığı her ayrıntıda, camdan dışarıya, karanlıklar içindeki Ege ovalarına bakan yüzünde, huzurlu ve hoş tebessümler beliriyordu. Saat bir hayli ilerlemişti, İzmir'e yaklaşıyorlardı, ama yanında oturan artık kırlaşmaya yüz tutmuş afro saçlarını kısa, bütünüyle kısa kestirmiş kadim dost da, uykuya dalma çabasına karşın sabaha bir çıkıyordu adeta.

- Lan muhacir hatırlıyor musun şu hatunla ilgili maceraları

Muhacir gözlerini aniden açarak....

- Yavaş lan, duyacak.. Lan Allah iyiliğini versin, nereden aklına getirdin şimdi. Hakkaten ya, kaç yıl oldu? Uzun yol manyağı olduk, sayamam şimdi, kaç, on altı mı, on yedi mi, kaç yıl oldu?

- Ne bilim oldu zahir o kadar.

Olabildiğince alçak sesli konuşuyorlardı, ama bir önlerindeki koltukta oturan Öykü Savaş hafifçe arkaya dönerek:

- Sizi de uyku tutmadı değil mi, keşke uyuyabilseydik biraz, şimdi iner inmez, bütün gün koşuşturmaca, imza, söyleşi, akşama yemek falan, siz içersiniz de... İyice perişan olacaksınız.

Bereket az önce fısıltıyla konuşulanların içeriğini ayrımsamamıştı.

Konakladıkları dost evinde, öğlene doğru özenle hazırlanmış kahvaltı masasının etrafında, geceden kalma, yorgun tavırlarla çaylarını yudumluyorlardı. Odaya yayılan kızarmış ekmek kokusu, hâlâ nefeslerinden tüten alkol buharıyla birlikte, çok tanıdık bir ortamın tekrarı gibiydi. Şimdi ince ince, eski anılara hep birlikte geri gidiyorlar, yirmili yaşlardan başlayıp, uzun yıllara yayılan dürüst bir dostluğun hazzını tadıyorlardı. Kadın, görüşmedikleri yıllar süresince fazla değişmemişti. Üstelik, adamımızın umduğu gibi, kocasıyla da bir araya gelememiş, yıllar boyunca yalnız bir yaşam sürmüş ve bu arada çocuğunu büyütmüştü.

- Öykü, biliyor musun, sen Üç Çiçek'e geldiğin günlerde, sana oralarda birtakım kısmetler çıkardı ama... Heheh... Buna kim engel oldu?

- Ne, kısmet mi, neredeymiş, kim, şimdi mi söylenir bu, niye çıkmamış benim kısmetim, kim engel olmuş?

- Aha, işte vallahi bu adam, "bu kadına yan gözle bakanın gözünü oyarım," dedi, "dünya ahret bacımdır," dedi... Aynen böyle dedi, kimse de senin yanına başka niyetle yanaşamadı işte...

- Ne? Sen mi engel oldun? İyi halt ettin, iyilik mi yaptın yani, işgüzar seni...

- Lan muhacir olm, doldurma lan kızcağızı, şimdi tek tabanca geçirdiği sıkıntılı yılların acısını, bana söylenip, kızarak çıkartacak ha...

- Anlatsana olm sen de artık, o kadar zaman geçti...

- Ya, valla bak, bu orman adamları, o pis bıyık Erdo, niyeti bozmuştu, seni üzerler, istismar ederler, diye dedim, delikanlıya yakışmaz... Zor durumdaki kadını... Yani kocasını seven, özleyen kadını... diye dedim...

- Demek sen ha, sen her şeyi berbat ettin, belki kısmetime sen engel oldun, nahif adam seni...

- Bak valla, ne biliim yaaa... Neyse...

Uzun süren gülüşmeli, çekişmeli kahvaltı faslından sonra, adamımız, bir önceki akşam hep birlikte katıldıkları yemeğin armağanı olan ve hâlâ devam eden baş ağrısına dayanamayarak, aydınlık ve derli toplu oturma odasındaki kanepeye uzanmış, gözlerini sıkı sıkı yumup bir süre daha uyumaya çalışarak, lanet ağrıyı geçiştirmeyi umuyordu.

Birden üzerine hafifçe, bir şeylerin temas ettiğini duyumsayarak, aniden gözlerini açtı.

- Uyuyanın üzerine kar yağarmış, derler, üstü açık üşüyeceksin. Dur örteyim şunu.

- Sağol bacı, zahmet ettin, çok teşekkür ederim.

- Ne zahmeti aslanım, senin gibi mert delikanlı kaldı mı bu devirde? Sana her şey helal olsun.

Adamımız tekrar gözlerini yumduğunda, yüzünde dupduru bir gülümseme belirmişti. Anlaşılan, eski dostluklara dayanak oluşturulan, çocuksu, ama içten kimi duyguların, insanı geleceğe de taşıyabilecek, huzur dolu bir karşılığı oluyordu.

Arkadaş Şairler Kulübü

Makedonya'ya ilk gidişim ne zamandı, hatırlıyor musun? Sana telefon etmiştim oradan, iki dağ eteği, birbirine taraça olmuş evler, ortadan akıyor ırmağı, ırmak da kasaba da, **Veles**. **Veleşka** diyordu oralılar, seni sevişim gibi, ilk karşılaştığımız o kış günü montunun içinde bir büzülüşün, bir sarınışın vardı, onun da adı "Veleşka". O kasabanın görünümü olan bir kartpostal atmıştım sana, neler yazmıştım, hüzünden anımsamıyorum şimdi, âşıktım ve bu aşkın hatırası da acı ve şefkat karışımı, o da "Veleşka".

Dönünce nasıl hararetle konuştuk, "Sıkılıyor musun?" diye sormuştum, "Öldürürüm seni," demiştin. "Önüm açıldı, artık çok gezeceğim. Pekçok ülkeden şair arkadaşlarım olacak, onlarla bir kulüp kuracağım: Arkadaş Şairler Kulübü." "Ne harika bir şey. Seni kıskanıyorum," deyip sevinçle ellerini çırpmıştın, ki o da "Veleşka".

Çok eskiden değildi, hayır, ama acı ve hüzün derinleştiriyor hatırayı. Sende yıllar nasıl, nerdesin, Che'nin yazdığı gibi, "gezginin hatırasından da öteye gittim," unuttum sanma sakın, ama sen unut, işte ufkun öte yanı, "gayrı ne biz eski biziz, ne de yıldızlar."

Orada tanımıştım Mateya'yı, koskoca Mateya Matevski, uzun, usul, usturuplu, uzun uzadıya anlatılacak bir adam. Arkadaş Şairler Kulübü'nün ilk üyesi. İstanbul doğumluydu. Biz gelirken o göçmüş Balkana. Babamla yaşıt, karşılaşsalar Bulgarca anlaşırlardı. Ama olmadı, ben babamı yitirmiştim, o ise hem karısını hem kızını. Elim bir trafik kazasının ardından birkaç yıl geçmiş, öyle tanımıştım onu. Nasıl anlatmalı vakur duruşunu (anlatınca sen de etkilenmiştin), yıllara "yağmurlar" gibi işleyen Mateya, aziz dostum, sevgili şair arkadaşım, değerli büyüğüm Mateya Matevski.

Üsküp'te, Çatalca'da buluştuk sonra, bir güven oluştu aramızda. Çatalca tepeleri erguvan. Ohrid gölü kıyısı, Struga, sonra Kanarya Adaları'nın başşehri Las Palmas, iki yıl üst üste. Las Palmas'ın meşhur kumsalı Las Canteras'da yürümüştük altın tozu kumlara bata çıka, Lorca'nın dediği kadar vardı ay, öyle parlaktı ki, çingeneler elek yapardı ondan, İspanya'da, Balkanlarda, hem Trakya'da. Trakya dedim, atadan Trakyalıydı Mateya, dedesi Tekirdağlıydı; "Hemşeriyiz be çocuk," diyordu.

Hemşerim, büyük şair (hadi onu geçelim), iyi insan Mateya Matevski'yi sunuyorum. Ortak dostumuz Suat Engüllü şiir çevirileri ve yorumuyla rehber olacak. Bu titiz ve çalışkan edebiyatçıya bir kez daha teşekkür etmeli.

İşte ormanımızı
kesiyorlar yine
kötü tanrıların
suretini oymak için
tomruklara
üzücü çağın
arenasında alay
etmek için
insanoğlunun acısıyla

YAĞMURLAR

I.

Korku

Ağır ağır varıyor yorgun atlar varıyor meydanlığa
unutulmuş dilin o uzak ve önceden sezinlenen uğultusu
Tepiniyorlar hiç durmadan kapalı pencereler önünde yalnızlar
şaşkın şaşkın tepiniyorlar boğuk sesler çıkararak nalsız toynaklarıyla
senin üzerinde ey kaygan ve yapışkan uysal toprak
tepiniyorlar karanlığa karışarak

Bu kütle bu çizgisiz pamuk ufuk
karşısında nereye
toprağın ve gecenin bu simsiyah teni
derinlere kök salmış yoğun teni karşısında
gözleri su basıyor ve ölüm kol geziyor alanlarda

Nereye ah nereye sen özüm sen gürüldeyen engin deniz
sen tekdüze
yatay yorgunluk tutsağı
dikey rüzgârlarla gelen berraklığı özleyen ova
Nereye ah nereye
sen yağmurla toprağın koyu hamuru
özüm insanoğlu
ellerdeki taş ve gözlerdeki balçık

ÇANLAR

Çanlar çalıyor bir yerlerde. Çanlar çalıyor uzak bir yerlerde.
Rüzgârın dalgalarıdır sesler
otlar arasında kovalanan.

Çanlar çalıyor bir yerlerde. Dinmeyen tiz ve tatlı seslerle.
Her şey sağır. Dizemdir salt
demirin kıyılarını yalayan.

Çanlar çalıyor bir yerlerde. At beni sonsuz yüceliklere.
Kaçın bu ses kafesinden
sessizce ve umutsuzca.

Çanlar çalıyor bir yerlerde. Küçüğüm, çalıp haykırıyorum.
Kapalı her yer. Asılakalıyorum.
seslere büyülenmişcesine.

Çanlar çalıyor bir yerlerde. Vur bana.
Hem çok cesur hem uysalım.
Sen de yürü üzerine anıların, ey zaman,
boyratça, hiç durmadan.

Çanlar çalıyor bir yerlerde. Çok eskilerde ve şimdi.
Her yanım ağrıyor, ey gökyüzü. Yatır beni
bildik seslerin otlarına

MATEYA MATEVSKI

Mateya MATEVSKİ, 13 Mart 1929 yılında İstanbul'da (Tünel, Galata), gurbetçi bir ailede dünyaya geldi. Doğuşundan bir yıl sonra ailesinin Makedonya'ya dönmesi nedeniyle, çocukluk yılları Gostivar'da geçti. İlköğrenimini orada tamamladı. 1942 yılında Yugoslavya Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Savaş biter bitmez, 1945 yılında, önce Kalkandelen'de, sonra da Üsküp'te, yarı kalan öğrenimini sürdürdü. 1948 yılında, Üsküp'te liseden mezun oldu. Öğrenimine, Belgrat'ta, yeni kurulan Gazetecilik-Diplomasi Yüksek Okulu'nda devam etti. Fakat sağlığının bozulması üzerine, 1949 yılının mayısında okuldan ayrılmak zorunda kaldı. Üsküp Felsefe Fakültesi Yugoslav Edebiyatı ve Makedon Dili Bölümüne kaydını yaptırdı.

İlk şiirleri 1951 yılında, öğrenim gördüğü Üsküp Felsefe Fakültesi Genç Yazarlar Kulübü'nün çıkardığı "Mlada Literatura" dergisinde yayımlandı.

1956 yılında ilk şiir kitabı "Yağmurlar" yayımlandı.

1963 yılında yayımlanan ikinci şiir kitabı "Gündönümü " ile Struga Şiir Akşamları "Miladinov Kardeşler" ve Makedonya'nın en büyük ödülü "11 Ekim" Ödülü'nü kazandı. Makedonya Yazarlar Birliği Başkanı görevine seçildi.

1965 yılında Üsküp Televizyonu Müdürü, iki yıl sonra da Üsküp Radyo Televizyonu Genel Müdürü görevine atandı.

1981 yılında "Ihlamur" şiir kitabı ona "Struga Şiir Akşamları Miladinov Kardeşler" Ödülü'nü ikinci kez kazandırdı.

1983 yılında, İtalya'da, "Premio Mediterano" Ödülü'ne lâyık görüldü. Makedonya Bilim ve Sanat Akademisi'ne üye seçildi. 1985 yılında "Trajedinin Doğuşu" şiir kitabı yayımlandı. Aynı yıl Fransa'da "Légion d'Honneur" Nişanı verildi.

1989 yılında "Uzaklaşmalar", 1992 yılında "Kara Kule", 1996 yılında da "Esintiler" şiir kitapları yayımlandı. Yine aynı yıl Çatalca'da düzenlenen 1. Balkan Şiir Günleri'nde "Erguvan Büyük Şiir Ödülü"nü alan Mateya Matevski'ye, 1997 yılında Üsküp'te düzenlenen "Ihlamur Bayramı" Uluslararası Edebiyat Gösterisi Ödülü de verildi.

Küfür, zifir ve çıplak edebiyat

Nihat Genç

Sözüyle, yazısıyla hırçın bir yazar. Edebiyat terbiyesini sözün, kelimenin değeri olarak anlıyor, geri kalanında, veryansın... Yapıtlarında toplumsallık boyutunu son derece içselleştirmiş bir kalem, öyle ki, anlattığı hayatı, insanlarının yaşamını hayatınıza huzursuzluk yaratacak şekilde sokuyor. Onda mesaj yok, çıplak hayat var... Kim olabilir ki? Bizim Nihat Genç. Yine dalına basılmış gibi konuştu, gergin, etkileyici...

“Alt mahalleden gelen çocukların ben de böyle bir kışkırtıcı demeyeyim de, aşina bir tarafı var. Bunlar benim dünya görüşümü belirledi.”

‘Doğal edebiyat ortamı’, kavram bu. Her yazar kişinin çocukluğundaki doğal edebiyat ortamı bakımından sormak istiyorum. Bu sende nasıldı? Yani ağaçlardan kitaba, aileden çevreye...

İlkokulda okuduğumuz yıllarda Doğan Kitapları’nın ünite dergileri ve halk kütüphaneleri vardı. Trabzon Halk Kütüphanesinde resimleri çok bol olan küçük hikâye kitapları vardı. Yavru Kurt muydu, ona benzer şeyler. Halk kütüphanesine çok fazla gidiyorduk, çünkü okulumuzun hemen karşısındaydı. Ben Trabzon İskender Paşa İlkokulu’nda okudum, kolej gibi bir okul. Çok güçlü bir okuldu. Zengin çocukları geliyordu. O günlerde benim için travmatik olan bir şey de, orada çocuk yuvasından kontenjan olmasıydı. Çocuk yuvasındaki çocuklar her okula dağıtılıyordu. Bizim okula diyelim, 20-30 çocuk gelirdi. Yoksul, annesiz babasız, yuvada kalan çocuklar... Bundan da bizim sınıfa beş altı tane düşerdi. Ben de yoksul bir çocuğum ama onlar benden de daha yoksul çocuklar. İster istemez sınıfta zengin çocuklar çok. Biz orta sınıf oluyoruz. Bizim, zengin çocuklarıyla, yani hali vakti iyi, ansiklopedi okuyan, giyim kuşamı temiz, işte Trabzon’un zengin çocuklarıyla haşır neşir olma şansımız yoktu. Çünkü onlar top oynamıyordu, onlar bizim gibi mahalle maçları yapmıyordu...

Sınıfta onlarla yakın mı oturuyordun?

Çok yakın oturuyorduk. Hani biz tembel kategorisine yakın da çocuklardık. Sınıfsal çelişki demeyeyim de, o zamanlar hocalar zengin çocukları çok kayırıyordu. Bunu çok defa gözümle gördüm. Benim hayatımdaki kırılmalar burada başlıyor. Yani bu yetim ve öksüz çocuklarla arkadaş olmamla başlıyor. Onların acımasızca dayak yiyişleri, onların her gün yuvada patates yiyişleri, onların dersle ilgilenmeyişleri, çok umursamaz davranışları. Otoriteden, yani hocadan çok korkuyor oluşları... Öğretmenimize anne ve baba gözüyle bakıyorlardı. Hani bizim gibi mesafe koyamıyorlardı öğretmene. Hayatımı çok derinden etkiledi tüm bunlar. Hâlâ, 47 yaşıma geldim, bu çocuklarla olan arkadaşlığımdan kurtulabilmiş değilim, hayata başka türlü bakamıyorum. Hâlâ sanki o çocuklar benim yazımı okuyormuş gibi. Hayatım boyunca o çocukları aradım. Gittiğim her yerde, değişik yerlerde bulunsam, diyelim otele beni davet etmişler, orada da o çocukları buluyorum. Şef garsonlar, bir şekilde beni buluyor. Gözüm onlara ısınıyor. Onlarla daha rahat konuşuyorum. Şöyle sahneler oluyor mesela: Diyelim bir bakan davetlisi olarak bir yere gidiyorum. Orada şef garson geliyor ve gizlice kulağıma, abi sen Nihat Genç misin, diyor. Sana çaktırmadan rakı vereceğiz, abi ne olur mutfaktan arkadaşlar seni çağırıyor, diyor. Benim duruşumdan beni tanıyorlar yani. Bu da beni çok mutlu ediyor. Gittiğim her yerde, garsondu komiydi demeyeyim ama işte bu sınıfın çocukları gözleriyle izliyorlar ya da çağırıyorlar beni. Bu çocukların hayatlarının, ailelerinin, beni çok derinden etkilemesinin yanında onların ideolojik düşünceleri de beni çok sarstı. Yani bu çocuklar gün geldi MHP’li oldu, gün geldi solcu oldu. Cezaevlerine gidince görüyorum, yani benim arkadaşlarım onlar; sağcı olsun, solcu olsun. Ben sağcılığa ve solculuğa herkes gibi bakamadım, hepsi aynı yoksulluk. Bugün çok sert, gangster arkadaşlarım var, öyle cinayetlere karıştılar ki, mafya haberleri içinde Türkiye tanıdı onları, ağlamam gelir. O, benim yoksul mahallemin çocuğudur, hayat onu oraya itmiştir. Alt mahalleden gelen çocukların, bende böyle bir kışkırtıcı demeyeyim de, aşina bir tarafı var.

> “Benim hayatım çocukluğumun yaralarını kopartmakla geçti.”

Bunlar benim dünya görüşümü belirledi. Buradan bir sol edebiyat veya dünyaya solcu bakayım, işte dünyaya ezilenlerden bakayım diye bir şey çıkartmak istemiyorum. Bu, her insanın 6-7 yaşında annesini sevmesi gibidir; o günlerde tanıdım, artık nasıl hayatımdan çıksınlar. Ruh dünyalarına yakınım, duygu dünyaları içime işlemiş. Duygusal alışverişlerim hep bu çocuklarla oldu. Şimdi dışardan bakanlar ‘bu adam solculuk yapıyor’ diyebilir, hayır, böyle kastım yok, sadece oturduğum mahalle, yaşadığım sokak bu, arkadaşlarımın büyük kısmı mafya... Teorik bir yerden bakmasam da böyle... Böyle doğdum, böyle büyüdüm, ne yapabilirim. Çakal, esrarkeş, katil, ama ne yapabilirim. Arkadaşlarım Çatlı’nın, Çakıcı’nın adamlarıydı yani... Çatlı’yla zaten yıllarca beraberliğimiz vardı... Şimdi ne diyeyim, benim mahallemdi, arkadaşlarımdı, ne yapabilirim, orda doğmuşum, yanımda büyümüşler, birlikteydik, nasıl inkâr edebilirim, niye inkâr edeyim... Mahallemin çocuğu, kalkmış gelmiş eve, belinde iki tabanca, biri altın, ‘baba bizi ne çabuk unuttun’ diyor, sarılıyor, eski günleri anlatıyor, içimden ‘gitsin de işimi yapayım’ diyorum, pek yüz vermiyorum, ‘yazar’ olduğumu bile bilmiyor, beni on yaşlarımdan tanıyor, hasretliğine gelmiş, ertesi gün gazeteleri açıyorum, Uludağ’da Uğur Çakıcı’yı öldürmüş, sonra da onu öldürdüler... Böyle böyle yüz tane hikâye... Hangi birini anlatayım.

Evde bir kitaplık var mıydı?

Ben bir şöfor çocuğuyum. Babam, 1918’de, belki de 1915’tir, on beş yaşında köyden indi şehire, cumhuriyet boyu şehirde yaşadı ama köylüydü... Ailemin yakınlarında, amcamlar diyelim, kitap çoktu. Çok yüksek, çok okumuş yakınlarımız vardı. Halamın çocuğu, yani, bugün büyük oğlu elli beş yaşında. Maçka Belediye Başkanı Harun Önsel... Çocukları, okumuş çocuklardı. Karadeniz’deki sol hareketleri onlar yönetiyordu, abi diye bakardık, miting yaparlardı, bizler 10-15 yaşlarında uzaktan onları izlerdik, işte Ersin Önsel... Sonra onlara özenerek halk evlerine giderdik. Orada hatırlıyorum, Orhan Kemal’in, Kemal Tahir’in, Fakir Baykurt’un romanları... Sadece küçük ağbim Aziz Nesin, Orhan Kemal okurdu ara sıra... Gelgelelim, aile içinde bir kitaplığımız yoktu. Ama, geleneksel olarak annemin şiirle, sözle ilgisi vardı, bir Anadolu kadınını tarif etmem de bana yardımcı olur, mesela, sokakta satılan destanlara bayılırdı, parayla alır eve gelir günlerce hepimize okutur, ağlardı... Mesela, sabah kahvaltılarından önce “bal tefsiri” diye bir şey vardı, bir sayfa yazı. Bir gelenek. Bu bal tefsiri bir sayfa okunur yemekten önce, nasıl Hıristiyanlar dua ediyorlarsa biz de bal tefsiri okumadan yemeğe başlamazdık. Bir tarikat geleneği mi, bilmiyorum, bir sofra adabını anlatır tefsir. Hatırladığım kadarıyla tefsirde şunlar yazıyordu; bir kadın misafirliğe gitmiş, yemeğine ev sahibinin saçı düşmüş, kadın o saçı ev sahibini mahçup etmeden gizlice çıkartmış. Bunun nasıl büyük bir insanlık dersi olduğunu övüyorlar. Bu tefsir yemek masasının, ki muşamba örtülüydü, altında dururdu...

Buna benzer söyleyeceğim şeyler; babam Trabzon kültürüne hâkimdi, horonlarına, türkülerine. Fakat biz şehirde doğmuş insanlarız, köydeki bin-iki bin dönüm arazimize gidip bakmadık. Niye bakmadık, bilmiyorum. Köylüler bize karalastikleriyle, aksanlarıyla çok tuhaf gelirdi, biz, komşu çocuğununkini ödünç almakla da olsun, 6-7 yaşında takım elbise giydik, iskarpin giydik, bunları ödünç alıyorduk, ama, hayatımızın en büyük şekli bir takım elbisemizin olması... Babam hiçbir zaman şehirli olamadı, dokuz kadın aldı, dördünü tuttu, yani dört annem var benim. Trabzon’da ehliyet numarası 0003... 1929 yılında 5-6 kamyonu var, 1945’e kadar kamyonlarıyla büyük bir imparatorluk demeyeyim, büyük bir servet yapıyor, kadınları zaten bu varlığıyla alıyor... Trabzon’un zengin mozaiği vardı, babam Ermenileri, Rumları tanırdı, ama onlarla arkadaşlığı doğuştandı, bir halamın kocası Hıristiyandı, bunu çocukken bizden gizlediler. Belki de gizlemediler ama bilmiyorduk, büyüyünce öğrendik. Babam Erivan’a, Batum’a seferler yapardı, Rusçası da çat pat vardı. İhtiyarlayınca kötü bir külüstür arabaya kaldı, biz babamı hep o düşmüş günlerinden hatırlarız, ama biz aile-

> “Top oynayıp dizimizi çizdiğimizde, onun yarası geceboyu sızlar, yorganın altında gizlice ve usulca o yarayı soyarsın, edebiyat böyle bir şey...”

nin en küçükleriyiz, büyük abilerim, babamın dilden dile dolaşan hikâyelerini hâlâ anlatır. Bizim çocukluğumuzda Trabzon Limanı'na dünyanın çeşitli yerlerinden gemiler gelirdi; yabancı dergiler, yabancı posterler. Onlardan bakardık. Anadolu'nun içinden gelen köylüler, dağlılar vardı. Kars'tan, Gümüşhane'den akın akın köylüler Trabzon'a yerleşir. Nasıl Marmara'nın göbeği İstanbul'sa, o bölgenin de merkezi Trabzon. Dışarıdan gelen insanların kültürel duruşları, giyimleri, konuşmaları çok büyük zenginlikti...

Trabzon'da Rus klasiklerini okuyan var mıydı? Rusça bilen var mıydı?

Babam yazamaz, ama Rusça konuşurdu. Trabzon köylerinde büyümüş bir insan, birkaç dilin karmasıyla konuşur, birçok deyim ortaktır. Mesela halalarımdan biri Batum'dadır. Hâlâ Batum'dadır, biz onu kaybettik, yıllarca bize mektupları gelirdi, 60'tan sonra kesildi, şimdi onun çocukları ne oldu, nerdedir, bilmeyiz. Bölgeye Gürcüler, ayrıca etnik Lazlar çok hâkimdi. Biz kendimizi Laz bilirdik, meğer başka bir Lazlık varmış. Gerçek Laz çocuklarla okullarda okudum, bambaşka bir dil. Bu coğrafya kültürel olarak çok zengin. Mesela şehrin çok güçlü surları var. Çok güçlü camileri var. Kiliseymiş, sonradan hepsi cami olmuş. Bu coğrafyanın zenginliğini çok nadir yerlerde gördüm. Mesela bir Diyarbakır'ı, bir Mardin'i örnek verebilirim, ama yine de Trabzon başka. 1960'lı yıllarda çocukluğumu yaşadığım günler, bu coğrafya beni çok etkiledi, şimdi bu şehir birçok kez yıkıldı, evler yok, sokaklar yok ve ben memleketime küstüm...

İlk yazı denemelerin...

Trabzon ilkgençliğimin şekillendiği yer, nasıl bir yazı yazarsam yazayım, yazım mutlaka Trabzon'a uğrar. Diyelim bir sahil boyu var, Boztepe var, yüksek bir yer Kisarna var. Trabzon'a yakın, Yomra, Arsin, Akçabaat, bunların üstündeki yaylalar ve sahil. Yani sağa sola içeri 40 km'lik bu alan içinde büyüdüm. 19 yaşıma kadar buradan çıkamadım. Doğrudan Ankara'ya geldim. Hayır, önce okumaya İktisadi Ticari İlimler'e, İstanbul'a gittim, Trabzon Yurdu'nda kaldım, parasızlıktan okuyamayıp geri döndüm, sonra, Ankara'ya... Nasıl eskiden diyelim İstanbul'da Bebek'ten denize girilirse, bizim de evimizin önü denizdi. Sabah kalkar denize girerdik, akşama kadar. Sonra eylül ayı geldiğinde bıldırcınlar gelirdi Sibirya'dan. Bıldırcın tutmaya giderdik. Mevsimlerin ritüelleri vardı, diyelim ağustosun ortası fındık ayı, fındık toplar para kazanır, okul için takım elbise alırdık kendimize. Mesela, sel baskınları olduğunda dağda taşta ne var denize dolardı, biz de denize girer odun toplardık. Mesela dereağızlarında boklu kefal tutardık. Kefal bizim için çok değerliydi. Bunun dışında, mutlaka, Mendirek dediğimiz yer vardı, limanda, Sargan vardı, Sargan'a giderdik. Zargana diye yazılır. Hangi köşede hangi balık, ya da balıkların mevsimleri... Ben şunu iddia ediyorum, bir yazar çocukluğundan hiçbir zaman çıkamaz. Sonradan gördüğüm, yaşadığım hiçbir şey çocukluğumdaki yeri alamadı. Benim hayatım hâlâ çocukluğumdur. Geçenlerde Dozer Cemil öldü, Trabzonspor'un kaptanı. O, Trabzonspor'un ilk yıllarındaki futbol takımı, işte o ilk mahalle maçları, bu Şenol Güneşleri 5-6 yaşımdan tanırım. Şimdi mesela, Sebatspor'la Konyaspor maç yapıyor, ikisi de ikinci ligde kafaya oynuyor, ikisinin de hocası çocukluk arkadaşım, Hüsnü'yle, Sadi... Beraber oynuyorduk, aynı mahallenin çocuklarıydık. Yazarlıkta, ilk çocuklukta insanın gördüğü resim bir daha silinmiyor. Mehmet Akif'in bir sözü beni çok derinden etkilemiştir: "Çocukluk, insan yaşlandıkça bir yara gibi içinde büyür". Belki bu yaranın kabuğunu sıyırmak... Yani sızlıyor. O yara kabuğunu atmak istiyorsun. Belki bu yüzden yazıyorsun. Top oynayıp dizimizi çizdiğimizde, onun yarası geceboyu sızlar, yorganın altında gizlice ve usulca o yarayı soyarsın, edebiyat böyle bir şey... Benim hayatım çocukluk yaralarımın kabuklarını kopartmakla geçti...

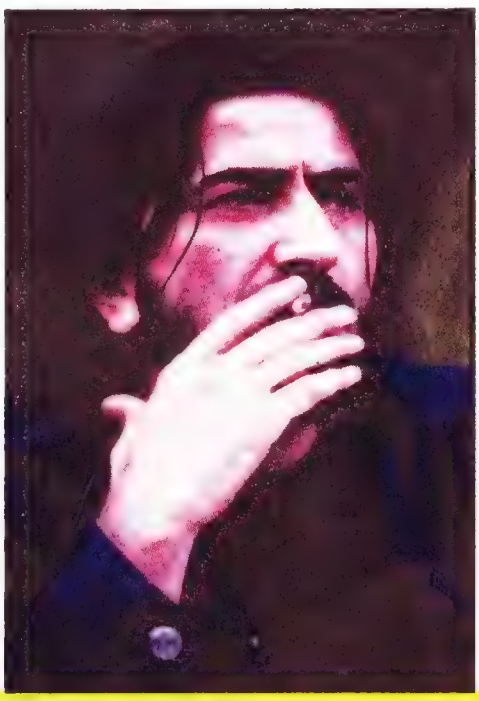

'Kurmaca iradesi' kavramını ortaya atalım şimdi de. Kurgu da gerçi bir gerilim. İlk denemelerden başlayarak bu kurmaca iradesini kendince sen nasıl algılıyorsun?

Şimdi, benim ilk yazdığım romanlar... Çok çalıştım bu kitaplara. Bir kere çok sert ideolojiden geliyoruz. Söyleyeceğim her şeyi insanlar üstüne alabilir, çok dayak yiyebilirim, belki de öldürülebilirim. Beni öldürmek için çok uğraştılar, ama, onların öldüremeyeceği kadar içerden biriydim, yukardan biriydim... İlk yazarlık yıllarımda yine onu bunu üstüme çekmemek için çok cesur olamazdım. Sonra Kürt savaşı başladı. Susurluk henüz başladı. Şimdi, bu insanlara ne söyleyeceksin, ortada faili meçhuller. Mecburen alegorik anlatacaksın, isim vermeyeceksin, anlaşılmaz şekilde yazacaksın. Kurmacaya bu yüzden fazlasıyla başvurdum. Ama gerçeklikten taviz vermedim. Adını değiştirdim, yerini değiştirdim, ama olayın kendisini birebir anlattım. Bu duygular ve heyecanlar benimdi, ama bu kadar rahat bir ülkede değildik. Başka şeyler söyleyeyim. Ben üçüncü şahısla edebiyat yapamadım, ya-

pamam da... Üçüncü şahısla anlatılan şeyin ancak gazetecilik olduğunu düşünürüm. Edebiyat tarihi, bu açıdan ikiye ayrılır, doğrudan kendi başından geçmiş gibi, hikâyenin öznesi kendisiymiş gibi yazanlar, bir de üçüncü şahıstan işaret ederek yazanlar. Bunu bir edebi teknik olarak düşünmem, tamamen edebiyatı ikiye ayıracak kadar bambaşka tarzdır. Ben, birinci şahısın kanaatindenim. Başına özneyi koyanlar son derece çırılçıplak ortadadır, hikâye onundur. Kendi hikâyemi, başkasınınmış gibi anlatamam. Öbürünü edebiyattan bile saymam. Yani, kahramanları kuklalar gibi eğip büküp konuşturanlar; orada heyecandan uzaklaşıyorsun... Okuyucuyu hikâyenin iklimine sokmanın tek yolu da birinci şahıstır... Üçüncü şahıs anlatımı soğuktur... Bu kadar TV bu kadar hikâye anlatırken, sen üçüncü şahısla başlarsan seni kimse dinlemez.

Kompozisyon edebiyatçısı mı demek istiyorsun onlara?

Şimdi, ey okuyucu, gelin size birisinin hikâyesini anlatayım dediğin zaman, o kadar iştahla bakmıyor kimse. Ama sen kendi göğsünü açıp, bakın benim yaralarım bunlar, bir adam vardı, birini bıçakladı, işte kaçıyor ibne, diye girersen hikâyeye, o hikâye okunur. Çünkü, birebir hikâye. Bu okur 'kurmaca' okumaz, bu yüzden canlı yayın yapalım demek değil. Birinci şahsın gerçeklikle ilgisi derindir. Bunun toplumsal gerçeklik, sosyalist gerçekliği... Gerçeğin dili başka bir şeydir, soyunmuştur, nettir, yalındır, ok gibidir... Edebiyat 'inandırıcı' olmalı, birinci şahıs inandırıcılığı kuvvetlendirir. Metin öyle bir dünya kurar ki, sahiden bu adam bunu yaşamış, oysa kurduğum dünyanın çerçevesi; çatı tekniğine, işçiliğine, kuramına o kadar kafa yordum ki, yazdığım kitaplar kadar da konuşmam lazım, şunun için: yazarlığın bir büyüsü var... Bu büyü: teknik. Bu tekniğin sırlarını tartışacak zamanım olmadı... Neden Nihat Genç'in her metni okunuyor, üstelik, heyecanla, soluk soluğa okunuyor. Ölmeden bunun sırlarını ders vererek teker teker anlatayım diyorum, ama vaktim olmuyor. Ben, ülkemin tarihindeki bütün üslup sahiplerini oturup tek tek yıllarca inceledim, hangi kelimeyi nerede nasıl kullandı, duygu nasıl yarattı, 'estetiği'ni nasıl oluşturdu... İyi de yaptım, yaşadığım çağı belgeledim. Bugün 1980'den sonra bu ülkede yaşamış insanlar; bulaşıkçılar, hemşireler, kapıcılar, binbir çeşidiyle kitaplarımdadır. Ben sosyal bir fotoğraf çektim. Eğer, başka yazarlara ve gazetelere bakarsanız bu insan zenginliğini göremezsiniz. Ama kitaplarımda bambaşka bir fotoğraf albümü var. Medyayla savaşım, edebiyat dergileriyle savaşım bu yüzdendir. Onların iyi bir edebiyatçı tanımamış olmasına üzülüyorum, çok cahiller. Edebiyata olan güvenim öyle coşkulu ve fazlaydı ki, hepsini karşıma aldım, hepsiyle kavga ettim, kelimelerden başka hiç kimseye inanmadım. Ben Türkçe yazdım ve altı punto yazıları yüzbinlere okuttum. Ülkemin 'edebi' açlığını gördüm, milyonlarca insan iyi bir hikâye iyi bir metin görmek istiyor, çok arzuluyor, ülkemde inanılmaz bir 'metin' açlığı var, genç yazarlar bunu görsün... Bu ülke 'kötü metinleri' okumuyor, ama iyi metinleri çok arıyor... Hikâyeyi makaleye, makaleyi denemeye karıştırdım, hepsini edebiyat için yaptım. Yemedim, içmedim, yatmadım, kalkmadım, gezmedim, her şeyimi kelimelere verdim... Ülkemin yaşadığı bu büyük amansız sosyal trajediyi, bu acımasız hayatı belgelemek istedim... Beyaz kâğıdın savaşına inandım...

“Ülkemin 'edebi' açlığını gördüm, milyonlarca insan iyi bir hikâye iyi bir metin görmek istiyor.”

Fantastik edebiyat nasıl ortaya çıktı

Büyücülerin Dönüşü

KAÇAK ARAŞTIRMA

Northumberland Ormanı, çok uzaklardaki Oz Ülkesi, Orta Dünya ve Hogwarts Büyücülük Okulu; bunlar fantastik edebiyattaki en önemli büyücü hikâyelerinin geçtiği mekanlardır. Sinemalarda ve kitaplarda karşımıza çıkan bu büyücüler her ne kadar hayal ürünü de olsalar, kökleri gerçek tarihe dayanmaktadır.

Kral Arthur'un akıl hocası büyücü Merlin, "Yüzüklerin Efendisi"ndeki Gandalf ve Harry Potter'ın eğitmeni Albus Dumbledore... Bu üç büyücünün de ciddi, yaşlı ve bilge görünüşleri, tesadüf olmaktan çok ortak kökenlerine dayanıyor. Büyücüler ile ilgili hikâyelerin bir çoğu, efsanelerle iç içe de olsalar, şarlatanlara, illüzyonistlere, insanları havai fişeklerin parıltıları ile kandıran sahtekarlara da sahne olmuştur. Efsanelerden gelen karakterler kadar bu ikinci gruptakiler de, hem küçükleri, hem büyükleri eğlendiren, tadına doyum olmaz masalların kahramanıdırlar. Tüm bu karakterler bize sivri uçlu büyücü şapkaları, sihirli değnekler ve kehanetlerle dolu uçsuz bucaksız bir hayal dünyasının kapılarını açar.

Efsanenin Doğuşu

Merlin'in damarlarında Batı dinlerinin en eskilerinden birini oluşturmuş olan Druid'lerin kanı akar. Kral Arthur zamanından kalma en eski yazılı kaynaklara göre, Merlin İngiltere'nin tek bir ulus haline gelişinde etkili olan baş büyücüdür. Evelyne Lopez Campillo, "Büyücü Merlin" adlı kitabında, 6. yy'da yaşamış Kelt'li üç ozandan bahseder. Bunlardan ilki Aneirin'in, İskoç dilinde bilinen en eski şiir olan Y Gododdin'i yazdığı sanılmaktadır. Bu şiir, Gwawrddur (Arthur) adında bir kralın savaşlarda kazandığı zaferleri ve büyücü Merlin'i anlatır (gerçi Merlin ile ilgili bölümler sonradan eklenmiş de olabilir). İkinci ozan Taliesin, "Taliesin Kitabı" adlı eserinde Arthur'dan söz eder. Üçüncü ozan Myrddin'in adı ise, Monmouth'lu Geoffrey tarafından Merlin olarak Latinceleştirilmiştir.

Monmouth'lu Geoffrey ve Boron, Britanya adalarının Kelt'lere ait tarihini reddetmeseler de, hikâyelerini Katolik unsurlarla bezemişlerdir. Monmouth ve De Boron'a göre Britanya, bütünlüğünü başarıya ulaşamamış şeytani bir komploya borçludur. Bütün iblisler bir araya gelirler ve insanoğlunu yanıltmak, İsa'nın yolundan saptırmak için dünyaya sahte bir peygamber göndermeye karar verirler. Equipedes'e genç bir bakireye tecavüz ederek onu hamile bırakma görevi verilir. Fakat genç kadın, hamileliği boyunca kutsanmış su içer ve Blas adlı bir papazın da yardımıyla, doğar doğmaz bebeği Merlin adıyla vaftiz ettirir. Böylece şeytanın oğlu olmasına ve geçmişle ilgili her şeyi bilme yetisiyle donatılmış olmasına rağmen, Tanrı ona geleceği görebilme yetisini de bağışlar. Daha on sekiz aylıkken bir yetişkin gibi konuşabilmektedir Merlin, hatta bir mahkemede annesinin savunmasını üstlenir. Üzerine düşen görevin farkında olan bilge çocuk Merlin, Blas'ı da yazıcı olarak kullanarak geçmiş ve gelecek hakkında tüm bildiklerini kâğıda dökmeye başlar. Yedi yaşındayken Kral Vortigern'in öleceği kehanetinde bulunur, kısa süre sonra da onun yerini alan Uther ve Pendragon kardeşlerin danışmanlığını üstlenir. Efsaneye göre, Salisbury savaşında Pendragon ölünce, onun anısına Merlin bugün Stonehenge'de bulunan taş yapıtları büyü yoluyla İrlanda'dan, günümüzde Stonehenge olarak anılan yere taşır (gerçekte bu menhirlerin inşası M.Ö. 8075 ile M.Ö.1300 yılları arasına rastlar).

Britanya'nın mimarı Merlin

Kardeşinin ölümünden sonra Uther-Pendragon olarak anılmaya başlayan yeni Kral, Igerne adlı evli bir kadına âşık olunca, Merlin Krala büyü yaparak onu Igerne'in kocası Tintagel Dükü'nün görünüşüne sokar. Kendisini kocasının kollarında zanneden Igerne, altı ay sonra gizlice Arthur adında bir oğlan çocuğu dünyaya getirir. Arthur'un eğitimini Antor adlı bir şövalye üstlenir. On beş yıl sonra Kral, Uther-Pendragon tahtına varis bırakmadan ölür. Merlin büyü kullanarak, içine kılıç saplanmış küp şeklinde bir kaya yaratır. Sadece "Excalibur" adlı bu kılıcı saplandığı yerden çıkarabilecek olan kişi kral olacaktır. Ve kılıcı saplı olduğu yerden kurtarabilen tek kişi, tamamen tesadüf eseri, Arthur'dan başkası değildir. Taç giymesinin hemen ardından Arthur'un, Merlin'in de yardımıyla kazandığı ilk zafer, kendisine karşı gelen derebeylerinin ayaklanmasını bastırmak olur. Daha sonra Arthur, Kral Leodegrance'in kızı Guinevere ile evlenir; gelinin ceyizinde bir de yuvarlak masa vardır...

Buraya kadar Merlin ileride tek bir ulusu doğuracak olan, Hristiyanlığın son sembolü sayılabilecek İngiltere'nin kaderini başarıyla yönlendirmeyi bilmiştir (söz konusu yuvarlak masa, ülkenin en şanlı şövalyelerini, içinde Tanrı'nın oğlu İsa'nın kanı olduğuna inanılan Kutsal Kadeh'i arayıp bulma amacı etrafında birleştirecektir). Ama kendisi için tek bilinmez şey olarak kalan aşkı tanımak istemesi Merlin'in sonunu hazırlayacaktır. Merlin, Dyonas'ın öz, Tanrıça Diana'nın vaftiz kızı olan on iki yaşındaki güzel Vivienne'e âşık olur ve ona bildiği her şeyi öğretmeye and içer. Merlin yıllarca Vivienne'e sırlarını anlatır. Derken gün gelir, büyü konusundaki bilgisi gittikçe artan Vivienne, Merlin'in etrafını dokuz büyülü (ve görünmez) çember ile çevirerek, onu Broceliande ormanının derinliklerine hapseder. Merlin'in ortalıktan kayboluşunun suçunun Vivienne'e yıkılmasının sebebi o çağlardaki kadın düşmanlığıyla açıklanabilir. Ama çok geçmeden "Gölün Sahibesi" olarak anılmaya başlanan Vivienne'in (Excalibur kırılınca Vivienne Kral Arthur'a bir yenisini hediye eder) Merlin'i çok sık yalnız bırakmadığı da bir gerçektir. Belki de Merlin hâlâ insanlar arasına ihtişamlı bir dönüş yapmak için doğru zamanı kollamaktadır.

Gandalf ve Dumbledore

"Küçüklüğümden beri kendi ülkemin efsanelerinin fakirliğine çok üzülürdüm," demiştir J.R.R. Tolkien, David Day'in "Tolkien'in Yüzüğü" adlı kitabına bakarsak. Öyle ki Oxford profesörü Tolkien, bu boşluğu doldurmayı kendisi üstlenmiş. İskandinav efsanelerinden Kral Arthur döneminin hikâyelerine, Kelt mitlerinden Germen masallarına, Yunan ve Roma mitolojisine kadar pek çok kaynaktan esinlenerek yazdığı "Yüzüklerin Efendisi", dünya çapında milyonlarca okuru büyüledi, birinci ve ikinci cildi sinemaya aktarıldı. Merlin, Britanya'yı birleştirmesi, Üçüncü Yuvarlak Masayı kurması ve Kutsal Kase'yi bulması için Kral Arthur'a yol gösterirken, Gandalf da "Yüzüklerin Efendisi"nde hobbitler, elfler, cüceler ve diğer hayal kahramanlarına Orta Dünya'yı Karanlığın Efendisi Sauron'un pençelerinden kurtarabilmeleri için yardım ediyor. Çünkü, Day'e göre, "Her ikisi de kahramanlara yol göstermek için kader tarafından gönderilmiş araçlar." Ayrıca kılık kıyafetleri birbirine benziyor, her ikisinin de yarı tanrısal özellikleri (Gandalf var olan beş İstari'den biri) ve kehanet yetenekleri var.

Gökkuşağının ardında

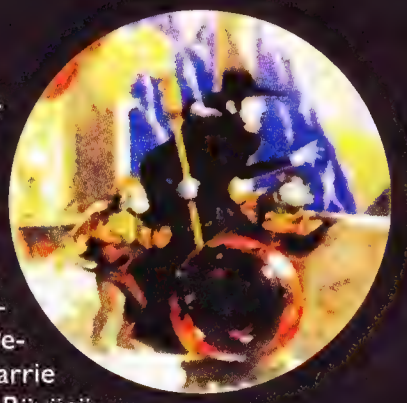

"Oz ülkesi, uykuya dalmadan hemen önce, tüm yaralarımızın sarıldığı, daha iyi biri olduğumuzu hayal ettiğimiz, şiirle sayıkladığımız ve dünya ne kadar aptallıklar, kötülükler ve felaketlerle dolu da olsa, güneşin doğuşuna umutla baktığımız o on kısa dakikadır," demiş Ray Bradbury. Oz ülkesinin yaratıcısı Lyman Frank Baum, tıpkı Peter Pan'ın fikir babası James M. Barrie gibi, artık unutulmuş da olsa, Oz Büyücüsü'nün, küçük Dorothy'nin ve köpeği Toto'nun hikâyesi yüz yılı aşkın bir süredir popüler kültürün bir parçası. Zümrüt şehir, Doğu'nun Kötü Büyücüsü'nün kırmızı pabuçları, uçan maymunlar... Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Oz Büyücüsü deyince akla Judy Garland'lı Victor Fleming ve King Vidor filmi ve "Over the Rainbow" şarkısı gelse de, Oz aslında Baum'un kaleminden çıkan on dört kitaplık bir seri ve sonradan bunlara eklenen başka yapıtlar ile birlikte 40 kitaptan oluşan bir mirasa dayanır.

Oz yolunda

"Oz Büyücüsü"nün hikâyesi 1898'de Chicago'nun bir mahallesinde başlar. Çünkü L. Frank Baum, Dorothy, Korkuluk, Teneke Adam ve Korkak Aslan'ın hikâyesini ilk olarak burada, bir akşamüstü, dört çocuğu ve komşuların çocuklarından olşan dinleyicilerine anlatır. O zamana kadar giriştiği işlerde başarısız olan Baum (bunların arasında tiyatro oyunculuğu, gazete editörlüğü ve züccaciye pazarlamacılığı sayılabilir), 40 yaşına bastığı yıl, çizer W.W. Denslow ile tanıştı ve ortak çalışmalarının ürünü olan "Father Goose, His Book" şaşırtıcı bir şekilde o yıl en çok satan çocuk kitabı oldu. Böylelikle parasal sıkıntılarını geride bırakan ikili, "Oz Büyücüsü"nü yaratmaya koyuldu.15 Mayıs 1900'de piyasaya çıkan yapıt da, Baum ve Denslow'un ilk yapıtı gibi en çok satan çocuk kitabı oldu. İki yıl sonra bunu yetişkinler için bir tiyatro uyarlaması izledi. 1904'te Baum yayınevini değiştirdiğinde okurların yoğun isteği üzerine sözleşmeye birinci hikâyenin devamı niteliğinde olacak "Oz Ülkesi" de eklendi. Ancak bu kitapta Baum, ne "Dorothy"ye ne de "Korkak Aslan"a yer vermişti. Üçüncü yapıt olan "Ozma"da yazar bu hatayı yinelemeyecekti. Bundan sonra "Dorothy" ve "Büyücü Oz"da, "Oz Yolunda", ve "Zümrüt Şehir"den kitapları geldi. Sonraki projelerinin başarısızlığa uğraması, onu her zaman bir gölge gibi takip eden iflas tehlikesi, zaten sağlığı kötü durumda olan Baum'un (ilk kalp krizini henüz on dört yaşında, Peekskill Askeri Akademisi'ndeyken, bir ikincisini de düğününden bir gün önce geçirmişti) çalışmalarını etkiledi. Hollywood'daki *Ozcot* adlı malikanesindeki yatağında kitaplarını yazmayı sürdürdü. 6 Mayıs 1919'da Kendi tabiriyle "Oz tarihçisi" Baum öldükten sonra başka yazarlar Oz kitapları yazmaya devam ettiler. Ruth Plumly Thompson on dokuz, John R. Nelly üç, Jack Snow iki, Rachel R. Cosgrove ile Eloise Jarvis McGraw- Lauren McGraw Wagner ikilisi de birer kitap yazdı. Böylece Oz mirasının temelini oluşturan 40 ana kitap, aralarında Frank'in torununun torunu Roger S. Baum tarafından yazılan "Oz Aslanı" ve "Cesaret Nişanı" da bulunan pek çok esere esin kaynağı oldu.

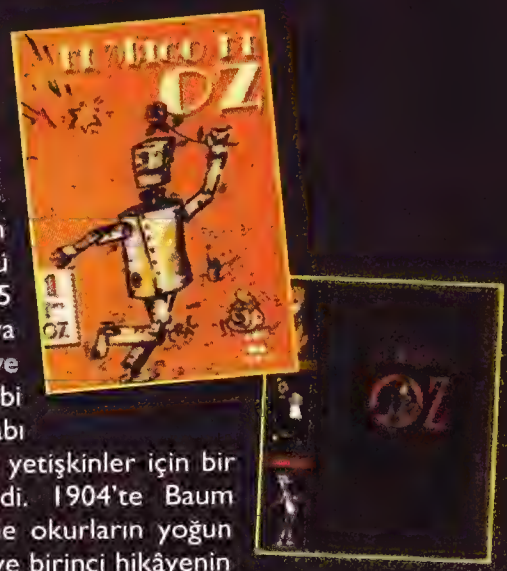

Fotoğraflar: Mithat Çınar

NAFER ERMİŞ

"Ne bunları yaşasaydım ne de şiir yazsaydım"

"Hiç Söylenmeyecek" adlı şiir dosyasını tomar tomar kağıtların arasından zorlukla buldu. *"Hiç söylenmeyecek bu gidişin"* diyordu dosyaya ismini veren şiirin düğüm noktasında. Niye bu ismi koymadın, "bu gidişin"i niye eklemedin diye sorduk. *"Çok duygusal olurdu o zaman,"* dedi. Sonra şiirde duygusallık üzerine konuştuk. Bunun genç şairler için bir kendini eğitme alanı olduğu konusunda hemfikir olduk: Şairler duygularını tasarımla '*duyarlık*' haline getirmeliydiler.

Şiirlerini yayınlatmak için acele etmemiş Nafer Ermiş, bunda, içine kapanık kişiliği (kendi öyle söylüyor) olduğu kadar, şiir üzerine düşünmesi de etken olmuş, bir de romancılığı. Biri yayımlanmış üç romanı var.

Kaçak'ın buluşma teklifine dayanamadı, söyleştik

1964 yılında Denizli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu şehirde tamamladı. 1981 yılında Mülkiyeye girdi. İlk şiirlerini ve birkaç öyküsünü 1988 yılında çeşitli dergilerde yayımladı. Mülkiyeyi 1990 yılında bitirdi. Ardından, öğrenime devam etmek amacıyla Almanya'ya gitti. "Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş" adlı romanı 1995 yılında GECE yayınları tarafından yayımlandı. Almanya'da felsefe ve kültür bilimleri alanlarında öğrenim gördü. Bremen Üniversitesi'nde ekonomi dersleri verdi. 2001 yılında Türkiye'ye dönerek İstanbul'a yerleşti. Halen İÜ Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans öğrencisi. Aynı zamanda Almanca'dan edebi çeviriler yapıyor.

Gökyüzüne Ağır Gelen Kuş'tan bu yana neredeydin? Neler yaptın?

O benim ilk yazdığım, aynı zamanda da yayınlanan tek romanım. Onu bitirdiğimde 25 yaşındaydım. Mülkiyeyi bitirmiştim, altı yıl süren bir aşkın sonuna gelmiştim ve dil öğrenmek için Almanya'ya gitmek üzereydim. Tam bir dönüm noktası oldu. Hiçbir şey için vakit yoktu. Romanı ve bütün diğer yazılarımı, şiirlerimi bir arkadaşıma bırakıp gittim. Amacım her şeyi unutmak, her şeyden kurtulmaktı. Bunu yaptım da. Romanı arkadaşım yayınlattı. Bana bir sözleşme gönderdiler, ancak sözleşme ile romanın basılması arasında 7 yıl geçti. Yayınevinin çeşitli sorunları vardı. Kitap basıldıktan kısa bir süre sonra da kapandı zaten. Böylece de roman kendi kaderiyle baş başa kaldı. Sonra Almanya'ya gittim. **Orada Kültür Bilimleri okudum, yanında da Felsefe ve Alman filolojisi. Beş yıl boyunca da Ekonomi bölümünde Türkçe ekonomi dersleri verdim. Roman ve şiirler yazdım.** Orada bunları paylaşacağım hemen hemen hiç kimse olmadı. Bremen'deki yaşam da inanılmaz derecede sıkıcıydı. Bir yıllığına gittiğim bu kentte on yıl yaşadım. Neden bu kadar uzun sürdüğünü bilmiyorum. Geri dönmeyi unuttum herhalde. Sonuçta iki yıldır İstanbul'dayım ve oldukça mutluyum.

Peki, şiire gelelim. Çekmeceye şiir yazmak nasıl bir şey, buna nasıl katlanılıyor? Bir formülü var mı bunun?

Çok hoş. Böyle bir formül yok elbette. Ayrıca ben hiç kimsenin sadece çekmece için şiir yazdığına inanmam. Şiir öyle çekmecede durduğu gibi durmaz. Ben onları paylaşmak isterim. Bak ben şiir yazdım anlamında değil. Kavramakta ve hatta ifade etmekte güçlük çektiğim bir yerden gelen şiiri kağıda dökmek paylaşmanın ilk adımıdır zaten. Önce kendinizle paylaşırsınız. Sabah kalktığınızda, bambaşka bir ruh halindeyken o şiir size biraz yabancıdır. Bu ilk okuyuşlarımda şiirlerimden genellikle büyük keyif alırım, almazsam onu hemen yok ederim. Bu yüzden yakın arkadaşlarımla mutlaka paylaşırım. En kötü ihtimalle e-mail yoluyla. Bu paylaşma meselesi de kulağa pek hoş gelmiyor aslında. Durum pek öyle değil. Neyse, yayınlatmak meselesine gelirsek, buna asla karşı değilim. Benim buradaki sorunum aşktaki sorunumla aynı. Bir dergiye şiir göndermek bir kadına aşkımı ilan etmekle hemen hemen aynı. Beni kabul edin ya da reddedin. Orada sunduğunuz kendi varlığınızdır. Kendi varlığımı birinin kabul ya da reddinin konusu yapmak beni çok rahatsız ediyor. Bu yüzden hiçbir yere göndermiyorum. Sizin yaptığınız gibi isteyen olursa memnuniyetle veririm. Yıllar önce, 1988 yılıydı sanırım, Ankara'da çıkan Edebiyat Dostları diye bir dergi vardı. Oraya da adeta bir arkadaşım neredeyse kulağımdan tutup götürmüştü beni. inanılmaz sıkılmıştım. İki şiirimi yayınladılar. Ondan bu yana da hiçbir şiir yayımlatmadım.

Ankara, Almanya, İstanbul ekseninde kültürel ve duygusal olarak nasıl beslendin?

İşte en zor soru bu. Hele bunu burada özetlemek yapılacak şey değil. Çoğunlukla bu tür bir beslenmeyi nasıl yaptığımızı bilmeyiz. Kitap okuruz, medyayı takip ederiz, minibüste normalde asla dinlemeyeceğimiz şarkılar dinleriz, sakızlardan maniler çıkar. Beslenme alışkanlıklarımız çocukluğumuzdan itibaren oluşan adeta bilinç dışı bir gelişim izler. Ben bilinçli olarak en çok kitap okurum. Medyadan mümkün olduğunca uzak dururum. Walter Benjamin medyanın dili sığlaştırdığını söyler. Belki bu yüzden. Ayrıca bir de yurt dışı var. İnsanın yurt dışında yaşamasının en iyi yanı, alışageldiğinden farklı bir bakışla karşılaşmasıdır herhalde. Nesnelerin, olayların bambaşka yanlarının olduğunu orada öğreniyorsun. Çayı başka türlü içiyorlar. Yemekleri yenilir gibi değil. Ama onlar dehşet verici bir keyif alıyor. Almanlardaki çalışma disiplini, düzen, temizlik, sağlıklarına ve kişisel bakımlarına verdikleri önem, her fırsatta bir şeyler okumaları... Başlangıçta şaşırtıcı, ama sonra sıkıcı oluyor. İstanbul'daki kaosu seviyorum. Çok zor, ama bütün heyecanlı serüvenler zordur zaten. Yine benimle aynı dili konuşan insanlarla olmak çok güzel. Duygusal beslenmeye gelince, benim beslendiğim tek kaynak var, aşk, umutsuz aşklar, acılar. Bunları yaşamamayı, asla şiir yazamamayı çok isterdim. Ama artık yapacak bir şey yok. Aşık olmamaya çalışmaktan başka. Ama insanın derin duygular yaşaması için bugünlerde daha çok sebebi var. Bir türlü anlam vermediğimiz bir savaş, ekonomik yoksulluklar, insanların bir parça ekmek, bir parça, satılamadığı için atılmış sebze için onurlarından vazgeçmek zorunda kalmaları... hangi birini sayayım ki... Zaten bunlar yeterince dile getiriliyor, ama dile getirmek ne yarar ki?

Haklısınız. Biz en iyisi yine şiire dönelim. Bir şiir anlayışı oluşturmak için ilk cümleleriniz neler olurdu?

Bilinçli olarak bir şiir anlayışı oluşturmadım. Yani şöyle yazayım, böyle yazayım da dehşet bir şey olsun gibi tavrım yok. O kendiliğinden oluşmuştur. Yaşadıklarım, okuduklarım, dünyayı algılama biçimim, daha bir sürü şey etkendir. Ama ne yaptığımı da biliyorum. Sadece içinden geldiği gibi yazmak olmaz. Sanatta estetik her zaman vardır, estetiğin de kuralları. Sanırım Breton'du, mealen şöyle diyordu: 'Şiir üzerine konuşmak şiirden daha değerlidir.' Bu yüzden şiir anlayışım hakkında üç cümle söyleyebilirim: Şiirin ifade edilen değil, kendini dile getiren bir şey olduğunu düşünüyorum. Şiirin bedeni, kavramsaldan çok görsel bir içerikte tezahür eder. Bu anlamda bana en yakın şiir benim rüyalarımdır, diyebilirim. Bu kadar...

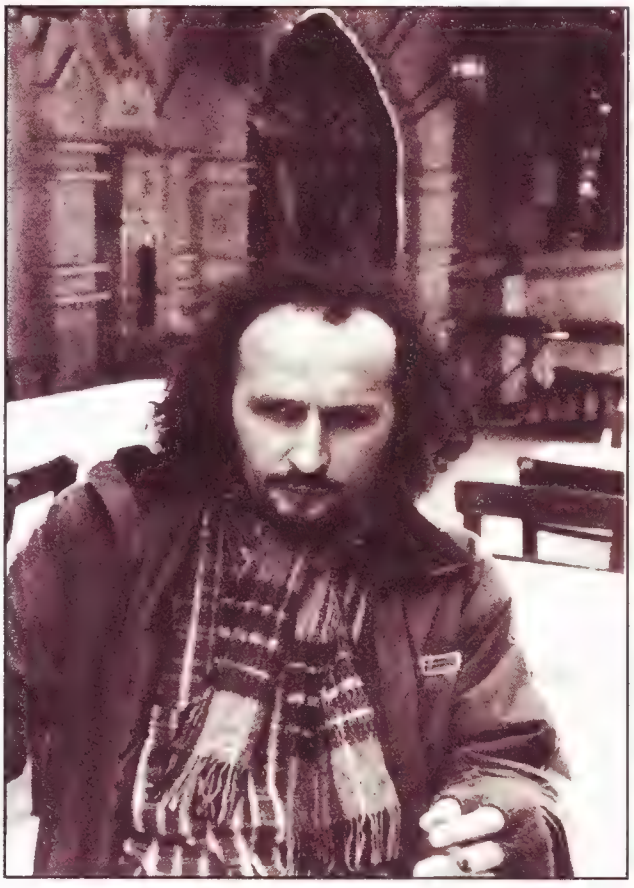

22 eylül

Zaman katılaşıyor uzadıkça
Yüzünde ayak izi ve aşk

Senin sustuğun yerde
Yer bitiyor sevgilim

Seni çağıran her şey
Beni de çağırıyor

Nesnenin arka yüzü
Yüzünde ayak izi ve aşk

Gökte kuşların katı karanlığı

Seni susturan her şey

hiç söylenmeyecek

Akşam karanlığındaki güllerin rengi
Gözlerinde parlayan ışık
Var mı yoksa siyah mı belli olmayan ışık
Ağzının ve gözlerinin yarattığı üçgen
Orada beliren aşk
Karşında duran benlik
Sönen mumlar
Ellerinin girdiği konumlar

Hiç söylenmeyecek

Alnındaki suskunluk
Geceye yapışan karanlık
Gözlerinden aşağı esen rüzgar
Yeryüzüne bakan korkun
Karanlık sokaklardan birinde,
Elinde güllerle,
Olağanüstü salınarak,
Dehşet ve şiddetle salınarak
Çok uzaklardan gelişin
Kalbini yakan kor
Rüzgarlara bıraktığın hüzünlü kuşun
Yok olmaktan korkuşun

Hiç söylenmeyecek

Karanlığa sorduğun sorular
Çiçeklere dokunan ellerin
Martılardan korkan çocukluğun
Tozlara yazdığın yalnızlık

Hiç söylenmeyecek

Hiç söylenmeyecek bu gidişin
Ardında bıraktığın bulutlar
Gökyüzünde yüzün
Balıklardaki sonsuz hüzün
Kırlangıçların kapıldığı dehşet
Dudaklarına gelen sözün

Sırrı hiç söylenmeyecek

Hiç mi hiç söylenmeyecek.

balık burcunda bir lale

Beni de susturuyor

Karanlık mı yoksa öfke mi
Alnından dökülen bu saçlar
Uzakların titrek ışıkları
Pencere kenarında unutulan güvercin ayakları

Sen mi bıraktın bu izleri gece camlara
Kuş kanatları...Acı saatler...Korkunç bulutlar

Pencere camlarından şelaleler akar
Alnında bir sessizlik başlamıştır
Aşkı sana kimse söyleyemez

Karanlık şafaklarda
Elmalar avuçlarını kavurur eğer kırmızıysa
Kırlara ölü kelebekler yağar
Hüzünlü bir gökyüzü başlar

Sesler kanat sesleri değildir artık
Çırpınan gövdedir tek başına

İki yanında iki karanlık dev uyur
Biri uçurumdur biri dağ
Biri izlerini unutmuştur gözlerinde
Diğeri iz bırakmayı

ses

gidersen senle gelen bir şey olur
o da ağzındaki suskunluktur
benden daha derin bir uçurum
bulamazsın kendine

kalırsam benle kalan bir şey olur
o da gözlerimdeki uçurumdur
senden daha yakın bir yankı
bulamam kendime

Tarık Günersel

resmi gözlem

Cellat nazikti.

bakış

Okyanusu küçümsedi
tepeden bakan yağmur damlası.

vaad

Zürafaya aşık olan fil değişmeye söz verdi.

Hürriyet Yaşar

içerden

"Nasıl buluyorsun öykülerimi?" dedi.
Beklemiyordu. Duralamasından yararlanıp ekledim:
'Bizleri yazmıyorsun ki, diyordun. Bak, yazıyorum. Haksızlık etme!'
Hayır, eklemedim de, bakışlarımdan anladı.
"Dışardan yazıyorsun", dedi.
Bunu da ben beklemiyordum.
"Nasıl?" dedim.
"Ne bileyim işte!" dedi. Çevresine bakındı... Semtimizin meyhanesindeydik. "Şimdi burayı yazsan..." dedi... Bakınırken, dışardaki parkı, parkta oturanları gördü. Başıyla dışarıyı göstererek, sanki kızar gibi söyledi:
"Çıkar ordan yazarsın."
İçerden yazabildiğimi sanırdım. Meyhaneleri olsun...

(Meyhane Konuşmaları)

Mehmet Zaman Saçlıoğlu

savaş

birinci resim

Oval bir odada, aklının kendisiyle birlikte büyümemiş olduğu gözlerinden anlaşılan bir adam: "Özgürlük için kenti bombalayın," dedikçe, kurnazlık ve dalkavuklukları gözlerinden anlaşılan yanındaki adamlar, kuşkuları ve korkuları gözlerinden anlaşılan üniformalı adamlara: "Bombalayın," emrini yineliyordu. Bombanın düştüğü yerin bir nokta gibi görüldüğü dağın doruğuna yakın mağarasının önünde oturan âmâ bilge, geçmeye başladığını anladıkça ateşin, bir yanında istiflenmiş kuru dallardan birkaçını yavaşça uzatıyor ve öbür yanından esen rüzgârın dalı tutuşturduğunu işitince, arkasında, mağaranın ağzında bekleyen kartalın duyabileceği sesle bir şeyler söylüyordu.

Kartal, hem sözün hem sesin içindeki acıyı anlıyor, gözlerini kısıyordu.

üçüncü resim

Bombanın düştüğü yerdeki bedenden kopan göz yerden yüz metre yükselmiş, dünyayı son kez oradan görmüştü.

dördüncü resim

Bombanın dumanını uzağa üfleyen rüzgâr bilgenin sözünü de taşıyordu: "Hak, bu çağda da tanrı olamadı."

Sözlerden mi, rüzgârdan mı bilinmez, bombanın alevi büyüdü. Sonra kül çöktü.

Murat Yalçın

fb

Marmara'nın bütün martıları Moda koyuna çekilmişti. Fenerbahçe'nin antrenmanını izliyor, ertesi günkü maçın kadrosunu kuruyorlardı kafalarına göre. Çatılarda, tel örgülerde, her yerde kanat çırpıp tempo tuttular. Kurbağalıdere'nin kargaları da patırtıyı duyup geldiler, birer ikişer. Futbolcular bir an önce sahaya çıksın diye son model arabalarının üzerine bok etmeyi bile denedi bazı martılar. Martılardan biri, bir kanat stada gitmeye karar verdi, o ara. Stadın üstünde iki tur attı, sonra başlama vuruşunun yapıldığı noktaya indi. Yarınki atmosferi düşledi zümrüt yeşili sahanın ortasında, sarı-lacivert tribünlere bakakaldı... Kalbi duracak gibiydi. Ertesi sabah stad görevlileri sahayı kontrol ederken, "Yine bir martı... işe bak!" diye mırıldandı biri. FB bayrağına sarıp götürdü martıyı.
O akşam iyi top oynadı Fenerbahçe. Doping kontrolünden yine birşey çıkmadı.

km

Mesafeleri gösteren levhalardaki rakamlar gittikçe büyüyordu.
Varacağı şehrin değil, ayrıldığı şehrin uzaklığı yazılıydı.

ölm.

"Savaşlar çocukları büyütür," dedi yaşlı kadın, buruşuk ağzının kenarındaki tükrükleri silerken, "babalarının mezarları başında ağlayan adamlar görürsen şaşırma, yaşları büyüktür babalarından..."
Bu sözler, örümcek ağına takılmış bir sinek gibi salındı kafasının bir köşesinde.

(kısaltmalardan)

Gökçen Yılmaztürk

öğüt

Hepimiz öylece kalakalmıştık...
Oracığa yığılıvermişti. Gözlerinden yaşlar gelene kadar, dizlerini döve döve attığı kocaman kahkahasının yankısı, bu havasız ve rutubetli deponun boşluğunda gezinmesini henüz kesmemişti bile.
Hiçbirimiz kıpırdayamıyorduk...
Olacak şey miydi? Çocukluğumuz boyunca bize ağırbaşlı olmanın erdemleri üzerine öğütler veren, gülmenin kadınca bir davranış olduğunu, erkek adamın ciddiyetini muhafaza etmesinin saygınlığını artıracağını, karı gibi her şeye gülen bir adamın lafını kimsenin dinlemeyeceğini ve... ve... ve... söyleyen babamız, deposundaki üst üste yığılmış un çuvallarından farksız bir şekilde, yerde yatıyordu.
Doktorlar, kalp krizi dediler..

Derleyerek yazan: Adnan Özer

Romantik romancı Saddam

Irak savaşı acı veren ve küresel uykularımızı kaçıracak bir öykü gibi başladı ve bitti. İşgalcilere içine girildikçe tuhaflaşan bir sosyal yapı ile karşı karşıyalar şimdi.

İşgalcilerin beyin takımının da entelektüel olarak düşük not alacakları görülüyor. Saldırdıkları ülkenin başında popüler bir yazarın olduğunu düşünmeliydiler. Bu popüler yazar Saddam'dan başkası değil. **"Herkes diktatör olabilir, ama yazar olamaz"** deyip 2000 yılının başlarında kaleme sarılmış olan bu edebiyat sevdalısı diktatör, şimdi yazarlığının fırtınalı günlerini yaşıyor olmalı, Nabakov gibi kelebek avına çıkmadıysa... Irak halkı bu tek bestseller yazarını çok arayacak.

Dünyada çok satan kitaplar listesini düzenleyenlerin 2001 yılında gözden kaçırdıkları bir yapıt vardı: **Sabibe vel Malik** (Sabibe ve Kral). Irak gazeteleri ve televizyonu bu yapıtın ülkede en çok satanlar arasında birinci sırada yer aldığını yazdı, söyledi.

Birkaç yılın en çok satanı unvanını da alan bu yapıtın içeriğini, edebi özelliklerini, yazarının ne gibi yazınsal maharetlere sahip olduğunu bilmemek, biz Türkiye'deki edebiyat severler için de bir eksiklik olmalı. Geç de olsa kitabın yayımlanış öyküsüyle birlikte bu önemli edebiyat olayını (!) gündeme getirelim, dedik.

2001 yılının başlarında Londra'daki bir kitapçıda bulunan kitaplardan biri CIA ajanlarının dikkatini çeker. Kitabın kapağında yazarın kimliğine ilişkin bir bilgi yoktur. Sunu sayfasında, üstü örtülü olarak 'yazarı tarafından bir roman' olduğu belirtiliyor. Cafcaflı bir not düşülmüş:

"Hayatlarını ve değer verdikleri ne varsa feda etmekten çekinmeyen ve yaptıkları bu büyük özveri hakkında asla konuşmayan Iraklılar gibi, alçakgönüllülüğünden dolayı yazarın ismini kitaba koymak istemedi", deniyor. CIA ajanları iyiden iyiye kıllanır. Kitap metinsel analiz için Amerika'ya götürülür. Tam üç ay süren incelemeden sonra kitapta Saddam'ın parmağı, bizzat kalemi olduğu hükmüne varılır. Ardından, "Saddam'ın üslubu, cümle yapısı ve ifadesi romanda açıkça yer alıyor" diye bildiriyor New York Times. "Irak'taki kadın kahramanlardan, büyük işlerden ve hatta mucizelerden daha harika ve zevklisi ne olabilir!" diye başlayan giriş paragrafından yazarın Shakespeare olmadığı fikrine de varılıyor (!)

Gelgelelim CIA, Saddam'ın kitabın tamamını kaleme aldığından kuşku duyuyor. Bir veya daha çok profesyonel yazarın kitaba katkıda bulunduklarını, redaksiyon marifetiyle denetlediklerini düşünüyor CIA'nın edebiyat uzmanları.

Saddam'ı memnun etmeye çalışan perde arkasındaki yazarların katkısı ne olursa olsun, "Sabibe ve Kral" adlı romanın Irak liderinin derin düşüncelerine en halisane açıklığı getirdiği görülünce CIA tarafında şafak atıyor. Roman değme eleştirmenlere taş çıkartırcasına çözümlemeye uğruyor. Buna göre: a) Öykü olağanüstü alegoriktir. Kadın kahraman Sabibe Irak halkını temsil etmektedir; b) Ulu Kral, Saddam'dan başkası değildir; c) Sabibe'nin zalim kocasının kimliği hakkında öyle uzun uzadıya düşünmeye gerek yoktur; Koca, Amerika'dır.

Romanda yer aldığı üzere bir dizi bol muhabbetli karşılaşmadan sonra Kral kalbini Sabibe'ye açar. (Bu esnada Dicle kıyısında kâğıt helva yemenin ne anlama geldiğini CIA uzmanları bir türlü çözemez.) Uzmanları hayranlık içinde bırakan husus ise, bu ilanı aşktaki ince mesajdır; Kral, Sabibe'ye olan güvensizliğine ilişkin duygularını da dile getirmektedir. Nitekim bir gece Sabibe, Kral'ın sarayından dönerken ormana sürüklenir ve orada tecavüze uğrar (!) Daha sonra zavallı Sabibe ve ayrı yaşadığı kocası (!) 17 Ocak'ta (Çöl Fırtınası harekatının yıldönümünde) öldürülür.

Kral acısını içine gömer ve bir parlamento kurar (aslında o bir parlamento âşığıdır, ama Sabibe ile meşgul olmaktan bir türlü bu işe eli değmemiştir). Sen misin parlamento kuran?! Parlamentonun bütün üyeleri bozuk karakterli çıkar. Bunlardan birisi de Nuri Şalabi isminde bir aristokrattır; çöküşün ve yabancılara yaltaklanmanın bir numaralı örneği. (Bu karakterin sürgün edilen Saddam muhalifi Irak Ulusal Kongresi lideri Ahmet Şalabi'nin bir benzetmesi olduğunu düşünürseniz, o sizin fesatlığınız.) Arsız parlamenterler birbirleriyle didişirlerken bir ulak, Kral'ın öldüğünü ilan ediyor. Bu artık romanın sonudur ve yazar okurun kafasını daha da karıştıracak bir final yapar. Ancak Saddam'a yakışacak bir cenaze töreninden sonra askeri polisler, "Çok yaşa Sabibe!, Çok yaşa halk! Çok yaşa ordu!" diye bağırır. Usta romancıların kıskanacağı bir belirsizlik kalır geride; kimse yeni bir kraldan söz etmemektedir.

Sabibe ve kral müzikal oluyor

Tarih 2001'in 5 Eylül'ünü gösterirken Irak Ulusal Tiyatrosu, Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in aşk romanına dayalı bir müzikal yapmaya hazırlandığını bildiriyor. Zaten kısa bir süre önce de devlete ait gazetelerden birinde bu müzikalin sahnelerinin prova edildiğini ve oyunun yıl sonundan önce perdelerini açacağı haber edilmiştir.

Dünya bu olayı ve ardındaki gelişmeleri en geniş şekilde RFE/RL muhabiri Charles Recknagel'den öğrendi. Haberi ondan alalım:

"Saddam Hüseyin, kendisini büyük bir lider olarak resmeden sanat çalışmalarına hiç yabancı değil. Irak onun görüntüsünü taşıyan ve bazıları bir bina büyüklüğündeki posterler ve bayraklarla örtülü. Bunlar onun çeşitli pozlardaki birçok ruh halini yakalıyor. Takım elbise ve kravatla gülümserken, ordu üniforması içinde kararlı ve bir hakim cübbesi içinde sert, ama dürüst. Ve şimdi de ortada Saddam'ın romanı var. "Sabibe ve Kral" ismini taşıyan, geçen yıl yazılmış 160 sayfalık bir aşk öyküsü bu. Kitap Irak'taki her halk kütüphanesinde bol stoklu olarak bulunuyor.

Saddam'ın kitabı Irak'ta sansasyon yarattı, çünkü bütün sanatların devlete hizmet ettiği bu ülkede liderin portreleri genellikle profesyonel sanatçılara bırakılıyor. Fakat "Sabibe ve Kral" adlı eser ile Irak devlet başkanının kalemi eline almaya ve imgesini sadece kendisinin görebildiği bir şekilde sunmaya karar verdiği görülüyor."

Iraklı eleştirmen konuşuyor

Saddam'ın şerrinden kaçıp Amman'da yaşayan Iraklı gazeteci ve sanat eleştirmeni Ali Abdul Amir, romandaki çoğunluk söyleminin Saddam'ın halka hitabındaki biçim olduğunu söylüyor.

"Gerçek tema ve gerçek dil Saddam'a ait. Örneğin; bir kitabı 'Yaşasın Irak Ordusu' ve 'Yaşasın Halk' diye bitirecek profesyonel veya hatta ilkel bir romancı yoktur, bu Saddam'ın konuşmalarını bitirme şeklidir."

Amir'e göre, Saddam bu kitabı yayınlayarak Irak halkına birkaç farklı mesaj gönderiyor. Bunlardan bir tanesi Saddam'ın ülkenin sadece politik ve askeri lideri olmadığını, aynı zamanda önde gelen bir kültür insanı olduğunu da göstermektedir.

"Bu mesajda Saddam'ın yazarlığı da içine alan çok yönlü bir deha olduğu gösteriliyor. Bu birincisidir. Irak kültür çevrelerinin, kitabını bir dönüm noktası olarak niteleyeceklerini ve 'Sabibe vel Malik' (Sabibe ve Kral) öncesi bir Irak romancılığı ve 'Sabibe' sonrası bir Irak romancılığı bulunduğunu söyleyeceklerini iyi biliyor."

Amir, ülkenin tümüyle devlet kontrolünde olan kültür kurumu için böyle bir dönüm noktası yaratmakla Saddam'ın, aynı zamanda Irak yazarlarının ve sanatçılarının vurgulamalarını istediği temaları ve konuları açıkça belirlediğini söylüyor. Amir, ana temanın halkın güçlü yöneticisine duyduğu sevgi olduğunu anlatıyor.

"Aynı zamanda başka bir mesaj daha var. Bu da Irak halkının liderlerine ne kadar yakın olduklarını gösteriyor. Saddam'ın liderliğinin sadece güçlü değil, aynı zamanda (halkı ve kendisi arasında) romantik (ilişkiye dayanan) bir liderlik olduğunun işaretidir bu.

Bu mesaj "Sabibe ve Kral" müzikalinin yapımcıları tarafından zaten önceden alınmış ve kabul edilmişti. Irak'ın devlet yönetimindeki haftalık tabloid gazetesi El-Mawed de, müzikal için "Irak tiyatrosunun uzun geçmişindeki en büyük yapım olacak... İnsana bütün tehlikelere rağmen ana vatanını sevmeyi öğreten bir destan," diye manşet atmıştı. Bir görüş de sinema çevrelerinden alalım; Irak televizyonu senaryo denetleyicisi Mizahim El-Bayati 'romanın işaret ettiği güçlü anlamlar ve düşünceler' nedeniyle gösterinin başarılı bulunacağındaa emin olduğunu söylemişti.

Sürgün eleştirmen sözlerini şöyle bağlıyor:

"Eğer Saddam'ın "Sabibe" adlı eseri, Irak sanatçılarına gelecek için belli bir yol çizmeye niyetliyse, ülkeyi yöneten Baas Partisi'nin, sanatın tek işlevinin devlete iyi hizmet etmek olmasının temin edilmesi yönündeki yıllardır süregelen uygulamalarına çok uygun düşüyor.

1970'lerin ortalarından bu yana süren bu çabalar devletin, bir kaç istisna dışında, yazarlar sendikasına sadece Baas Partisi üyelerini kabul etmesi ve Baas dışındaki görüşleri benimseyen bütün öğretmenleri eğitim sisteminden temizlemesini sağlamıştır. Bu, aynı zamanda bütün yazılanların devlet tarafından sansür edilmesini de içeriyor."

Şimdi ne Irak Ulusal Tiyatrosu kaldı, ne Irak Devlet Basımevi. Bağdat Kütüphanesi yağma edildi. Gizemli yazar Saddam, bakalım Paris'e kaçıp, orada bir çatı katında yeni eserler yazmaya girişecek mi...

Heykelle Röportaj

Aslan Özdemir

Neyzen Tevfik: Babacığım merhaba.. Bugün 24 Mart, senin 124. doğum günün. Bu yüzden rahatsız ediyorum. Hem söyleşmek, hem de neyinden çıkan hüzünlü notaların kucağına bırakmak istiyorum kendimi... Misafirin olayım istedim. Gördüğüm kadarıyla misafiriniz pek yok. Park neredeyse ıssız. Senin çeşitli yerlerde birkaç heykelin daha var, ama özellikle buradaki halinle oturmayı istedim. Senin heykelinle konuşmak belki bazılarına tuhaf gelecektir. Çünkü sen, birileri için toplum kurallarını hiçe sayan, bildiğini okuyan başına buyruk bir insansın.

İlk kez bu parka geldiğimde efkârlı bir halin vardı. Kimin ney çalarken efkârlı bir hali yoktur ki. İçine kapanmış sazını çalıyordun, neyinden çıkan müzik bütün parkı dolduruyordu. Dostların da kıpırdamadan dinliyordu seni. Kuş sesleri eşlik ediyordu neyinden dökülen müziğe. Belki bu yüzden çok etkilemişti beni. Bütün İstanbul parklarında bahardan kalma bir hava vardı sanki. Çok güzel bir gündü. Keyifle bir sigara tütürmüştüm yanında otururken...

Seninle konuşmak için de doğum gününü bekledim. İnsan kendini en çok böyle günlerde yalnız hisseder ne de olsa. Aslında daha önce doğum yerin olan **Bodrum**'daki heykeline bir kaç kez dokunmuş, hatta sarılmıştım. İtiraf etmem gerekirse Bodrum'daki o duruşunla oturup konuşmayı, senin o haline bir şeyler anlatmayı daha çok isterdim, ama uzun bir yolculuk olacağından bu düşüncemden vazgeçtim. Tembelliğimi affet baba. Hem para da yok be baba. Sana ekonomik krizi mi anlatsam acaba? Ülkede on yıldır süren ekonomik savaştan!..

İşte yine yanına oturmuş seni dinliyorum. Müziğin tüm parka yetiyor. Eminim bazılarına ilaç gibi geliyor. Çünkü az önce, yan tarafta oturan ve ellerinde içkileri olan çakırkeyif çift, yanına oturduğumu görünce, **"Ne güzel çalıyor değil mi? Bak, bunu bizim için çalıyor, iyi dinle şarkımızı"** diye bana takıldılar... Birbirlerine sokulmuşlardı baba, orta yaşın üzerinde olmalarına rağmen hâlâ liseli âşıklar gibiydiler... Biz de bunu özlüyoruz be baba. Aşk.. Âşıklar tabiattaki her doğal sese açıktır, biliyorsun.. Baba, seninle biraz dertleşmek istiyorum. Sen neyini ağlatırken, ben de sana günümüzden haberler vereyim. Biraz Türk edebiyatından bahsedeyim, Bugünkü edebiyat ortamından...

Şu anki edebiyatımız, Batıdan alınmış, üstüne folklorik öğeler eklenerek kör topal yoluna devam ediyor. Bunu

> “İnsan kendini en çok böyle günlerde yanlız hisseder ne de olsa. Aslında daha önce doğum yerin olan Bodrum’daki heykeline bir kaç kez dokunmuş, hatta sarılmıştım.”

bu hale getirenler de bizzat edebiyat eleştirmenleri oluyor. Her köşe başını birtakım bu asosyal insanlar tutmuş ve ne yazık ki onların düdüğü ötüyor. Bu insanlar yararlarına dokunacak şekilde hareket eden edebiyatçılara, genç yazarlara, ön ayak olurken, diğerlerine, yani kendilerinden olmayan, onlara kavalyelik etmeyen, ama bu işe heves etmiş kişileri sürekli görmezden geliyorlar. Okuyucuya da ayıp ediliyor, yalan yanlış şeyler buyurun Türk edebiyatı diye sunuluyor. Zaten artık günümüzde dünya edebiyatı anında bize ulaşıyor. Öyleyse bu Avrupai özenti ve birbirine benzer eserlerin yazılması için yapılan teşvikler niye? Edebiyatçıya gösterilmeyen ilgi neden medyatik bir isim söz konusu olduğu zaman üstüne boca ediliyor, büyük bir iştahla promosyonu yapılıyor. Neden sadece bazılarından bahsediliyor? Yoksa diğerlerini okumaktan âcizler mi? Merak etmesinler, onların tavsiye ettiği (sunduğu diyelim) kitapları alanlar da o kitapları okumaktan o kadar âciz ki sonuçta... Hâlâ poşetinden çıkmayan kitaplar görüyorum bazı evlerde. Tüketim çılgınlığından faydalananlar da, aldıkları kitapları tozlu raflarda unutanlar da, hep onların tuzaklarına düşürdükleri kişilerdir. Bir kaç isim haricinde görünen o ki her şey dış kaynaklı veya edebiyat kurallarına haiz olamayacak kadar kötü. Okura yerel olmayan (evrensel edebiyata karşıyım anlamına gelmemeli bu) tadı tuzu damağımızda hoş durmayan bir edebiyat sunuluyor.

Baba, senin için diyorlar ki, neydeki başlıca ustalığın saza iyi üflemenmiş. Hatta neyzenliğini geliştirmek kaygısı duymamış ve sanat değeri, kalıcı bir müzisyen olmak için pek uğraş vermemişsin. Sadece canın istediğinde, içinden geldiği zaman neyini üfler, bunları yaparken de belirli müzik kuralların dışına çıkar, ama kulaktan çalar ve dinliyenleri müthiş etkilermişsin. Gerçekten de nasıl çalıyorsun şu duruşunla, benim dışımda kimse pek oralı olmuyor. Ne diyelim ahvalimiz budur baba..

Gülün ölüm yüzyılına girdik, adına milenyum diyorlar, kovalanan meleklerle birlikte, bir gün görüşmek üzere. Neyzen Baba..

> “Gerçi mizah okuyucusu yemedi bu ucuz numaraları. mizah okuyucusu, edebiyat okuyucusundan daha mı gerçek ve ciddi acaba?”

Necati Cumalı: Ey göçmen baba.. Makedonya doğumlu büyük anlatıcı. Eserlerinden yapılan **Adı Vasfiye**, **Tütün Zamanı**, **Susuz Yaz** filmleri eşsiz birer şaheser olarak yerini aldı sinema tarihimizde. **Ay Büyürken Uyuyamam**'daki sıradışı anlatım ve fantazya hatırlandıkça hâlâ heycanlandırıyor...

Göçmen baba; ülkemizde her şey mümkün olan en kötü şekilde icra ediliyor. Müziğimizin hali ortada, sinema desen bir İran- Irak sinemasının yanında esamesi dahi okunmuyor. Bir kültür karmaşası yaşıyoruz resmen. Ben yaptım oldu şeklinde cerayan ediyor her yapılan iş. Bu müzik için de, sinema için de ve hatta resim için de böyle. Özgün dilimizi gösteremedik dünyaya be baba, tam tersine onlardan aldıklarımızı onlara geri satmaya başladık, çalıştık da denebilir. Sanatlar içinde tek yerli olan herhalde Türk Mizahı ve Karikatürüdür. Bir tek mizahımızı dışarıdan almamıştık ki, onu da denediler; mizah dergisi enflasyonu yaşanılan ülkemize dışarıdan dergiler sokuldu, Türkçe edisyonları yapıldı. Gerçi mizah okuyucusu yemedi bu ucuz numaraları. Mizah okuyucusu edebiyat okuyucusundan daha mı gerçek ve ciddi acaba?

Her neyse göçmen baba seni bu yakarmalarla yormayalım, ümidim odur ki; bir gün gelir çok üreten ve ürettiklerine sahip çıkan bir toplum oluruz. Ağaçlara, mezarlara dilek dileyen cahiller gibi oldu bu temenni.. Mekânın cennet olsun be Göçmen Baba; bize bıraktığın o lirik şiirler her zaman kılavuzumuz olacak.. Kumanyamızdaki yalın şiirlerinden her zaman besleneceğiz.

Cahit Sıtkı Tarancı: Baba be, sen şu an yaşıyor olsaydın Kaktüs'e gider miydin? Hayır, biz de gidiyoruz ama... Bu küçük kahvede Şairler yazarlar birbirlerine hava atıp *manita* götürmekle meşgul. Halbuki bilseler oradaki hanımlar onları götürürse bu iş nihayete eriyor, o zaman acıklı durumlarının da farkına varacaklar.. Varacaklar mı?.. Şiir dediğimiz duygu aşka hizmet eder, hatta cinsel birlikteliliğe de önayak olabilir, ama bu kadar da ayaklar altına alınmamalı. Kirletilmemeli. Bence baba, şiir öyle bir yerde harcanmalı ki, aşktan kendini kaybetmiş, tam aşktan kudurmuş bir haldeyken hayattaki son jokeri gibi harcamalı ve dağıtmalı insan. Aşk ve şiir o kadar kolay söylenmemeli. Ya sen baba, aşkı ne kadar yüksek bir yere koymuştun.. **Otuz Beş Yaş** şiirinle çok önemli bir felsefe ortaya atmıştın, yani Thanatos kavramı, ama insanlarımız ömür denen şeyi bir film zannediyorlar, bir yerde durup düşünmek yok. İnsan yarını için geçmişine ak bir yaprak düşürmeli.

> "Ya Amerikan halkı; hiç mi utanç duymuyor ve tüyleri diken diken olmuyor bu adamın gülümsemesinden ve çipil çipil bakan katil gözlerinden"

Sen hiç imza günü yaptın mı, yaptıysan böyle davrandığını sanmıyorum. İmza günlerinde gelen hanım okuyucularına sarktın mı? Şair, yazar payesi verilenler bunu yapıyorlar. Sırada beklettikleri erkek okuyucularının gözü önünde.. Kimseye aldırmaksızın... İnsan âşık olabilir, okuyucusunu da sevebilir, ama bütün kadınları aynı yalanla, aynı hislerle ne kadar aldatabilir ki!

Baba müsaaden olursa senden bir şeyler okuyup diğer şair heykelleriyle de konuşmak istiyorum..

"Kabrime çiçek getirenlere gülerim; / Gafil kişilermiş şu insanlar vesselam; / Bilmezler ki bu kabirle yoktur alakam; / Ben o çiçeklerdeyim, ben o çiçeklerim." (Bir Ölünün Ağzından)

Özdemir Asaf: Her şeyin kirlendiğini gördüğün için mi yalnızdın acaba? Şu anki kirliliği görsen, yalnız baba, birincilik verecek beyaz bulamazsın.. Buradaki duruşunla çok kederli bir halin var, yoksa burada da mı yalnızsın be şairlerin en içli ve hüzünlü bakanı?.. Ama dediğin gibi *paylaşılsa yalnızlık yalnızlık olmaz* zaten.. Kusura bakma baba çok gizemlisin, seninle mutlaka konuşacak çok şey var, ama ben hakkında çok fazla bir şey bilmiyorum. Şiirlerinin çoğunu ezbere bildiğim halde bir türlü açılamadım sana, konuşamadık yalnızlık üstüne. Bu arada baba, oğlun Olgun da Tramvay isimli bir filmle sinemaya bulaştı..

Sana, **Dünya Kaçtı Gözüme**'de **Neyzen Tevfik**'e ithaf ettiğin **Portre** isimli şiirinle veda ediyorum ey pelerinli yalnızlık şairi.. *"Bütün metroların ve santimlerin, / Bütün kiloların ve gramların, / Bütün rakıların / Ürktüğü adam."*

Behçet Necatigil: Sakindin, "Biz işimize bakalım," diyordun. Dile çok önem verdin. Türk şiiri sizin gibilerin sayesinde koruma altına alındı denilebilir. *"Solgun bir gül oluyor dokununca"*... dedin.. Çoğu şair gibi sen de çok sigara içiyormuşsun, bir de akşamları tek bir kadeh rakı, odanda, yalnız. Kabataş Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığın zamanlarda, ne çok yazar, şair yetiştirmişsindir. Ama ne oldu, kaçı vefalı çıktı; adına ödül koydular, şu aralar gazeteler pek yer vermiyor. Hiçbiri oralı olmuyor nedense. Festivaller daha önemli ve kârlı kalıyor herhalde çıkardıkları gazetelerin kültür sayfalarında.

Babacığım bu günlerde bayağı zor bir dönemden geçiyor yaşadığımız coğrafya. Topraklarımızda savaş hazırlığı bile yapıldı. İki ruh hastasının sidik savaşları yüzünden binlerce masum insan katledildi. Daha da kötüsü ülke olarak ister istemez biz de bir şekilde bu savaşa sokulduk. Hem ekonomik, hem de bölgedeki politikamız açısından bizi epey geriletti bu savaş. Bush denen adam işgal ettiği topraklarda, öldürttüğü masum insanların görüntüsü eşliğinde (Çok sayıda bebek cesetleri takılıyordu fotoğraçıların objektifine) büyük bir keyifle dünya televizyonlarına anlatıyor zaferini..

Benim anlamadığım bu adam cani olduğu halde karısı ve çocukları nasıl hâlâ yanında durabiliyorlar. Hiç mi korkmuyorlar da aynı hayatı ve evi paylaşıyorlar.. Ya Amerikan halkı; hiç mi utanç duymuyor ve tüyleri diken diken olmuyor bu adamın gülümsemesinden ve çipil çipil bakan katil gözlerinden. Şeyinden çiş yerine benzin akan bir rüya görmüş müdür acaba insani değerleri körelmiş Bush?!.. Bütün bunlar bir yana, şimdi ABD bizim komşumuz mu olacak yani! Vay haline Ortadoğu'nun..

Vay halimize be baba.. Bir sır ver. Nasıl işimize bakacağız. Sakin bilgeliğinle bir sır ver. Ellerinden öpüyorum ve seni tekrar selamlıyorum.

Sabahattin Kudret Aksal: Babacığım bu günlerde aramızdan ayrılışının 10. yılına girdik. Bir iki yerde anma toplantısı falan düzenlenecek diye duydum. Birkaç gönülü dışında yine hiç kimseden bir ses yok. Televizyonlar reyting yapmayacağından yarım saat ayırıp bir belgeselini yapma ihtiyacı duymuyorlar. Hani pek haksız da sayılmazlar, kime seyrettirecekler ki. Büyüklerimiz gerçek bir İstanbul beyefendisi olduğunuzu söylerler. Kibar, etrafına saygılı ve gençliğinde de artistler gibi yakışıklı bir şair... Öykülerinde kullandığın üslup o kadar güzel ki , onlar başka türlü bir okuma zevki aşılamıştır biz okurlara... Bir de çok sigara içtiğin söylenir ki, hiç ağzından düşmezmiş.. Bu, Eşber (Yağmurdereli) abiyi hatırlattı bana. Onun da sürekli gülen dişlerinin arasında her zaman sigarası vardır.. **Okul Dışı** şiirinde dediğin gibi, bazı şeyler okullarda öğretilmiyor hakikaten. Bu şiirini okuyup kalkıyorum artık.

Bakın şimdi şu sayacağım şeylerin
Okulu yok
Gökyüzünde rasgele bir bulut parçası için
körükörüne tutkunluğun
Ağacın birine durup dururken abayı
yakmanın
Sigara içmekten
Kibrit çakmaktan alacağımız keyfin
Okulu yok
Yaz geceleri cır cır böceklerini
Dinlemeyi bilmenin okulu yok
Okulu yok ekmeği peyniri domatesi
Küçümsemenin
Sözün sazın oyanın yazmanın
Halisini seçmenin
Daha buna benzer nice
Nice şeyin okulu yok
Aşkın inancın insanlığın okulu yok
Ama dilerseniz hepsini öğrenebilirsiniz
Biraz çaba
Yeter

HAKKATEN ÇOK KÖTÜ KİTAP

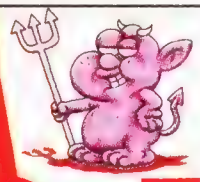

www.dogankitap.com

DK DOĞAN KİTAP

Berrak Coşkun / Bursa

Bursa kitap okuyor!

Anadolu okuru için önemli adım: TÜYAP Bursa Kitap Fuarı

Nereden başlasam, bilmem ki... Şehre bir fuar geldi: Kitap fuarı... Fuar bitti, söylencesi kaldı. Sahip olduğu kültürel mirasın üstüne her gün bir yeni tuğla daha koyan Bursa, kitabı okuruna, okuru da yazarına bağışladı. TÜYAP Bursa Fuarcılık AŞ tarafından, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Uludağ Üniversitesi'nin katkılarıyla organize edilen 'TÜYAP 1. Bursa Kitap Fuarı', 11-16 Mart tarihleri arasında kentin kültür belleğine ait yeni bir sayfa çevirdi. Bursa Uluslararası Fuar ve Kongre Merkezi'nin ev sahipliği yaptığı fuara, 115 yayınevi ve yayın kuruluşu katıldı. Konferans, panel, söyleşi, sempozyum ve şiir dinletilerinden oluşan 46 ayrı etkinlik, fuar boyunca yoğun bir programla devam etti. Yaklaşık 100 yazar, sanatçı, bilim adamı, gazeteci ve politikacı, program çerçevesinde Bursalılarla buluştu. Bursa TÜYAP, Selim İleri'nin de dediği gibi, 'Anadolu okuru' için önemli bir adımdı.

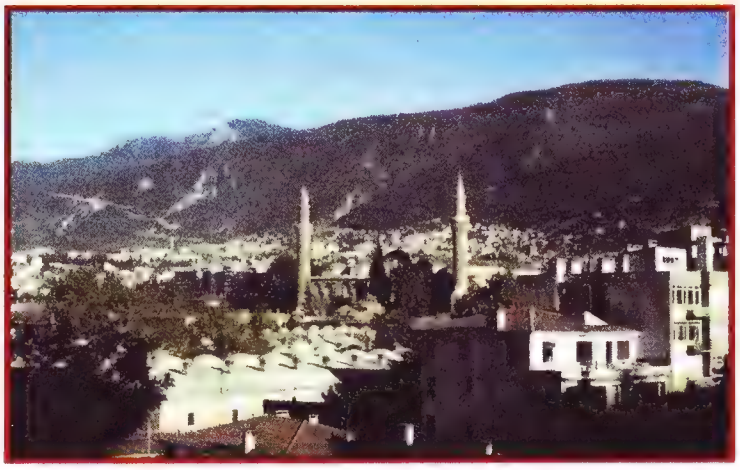

Üniversite öğrencisi ilgisiz

Yüzde 50'yi bulan indirimler ve kredi kartına uygulanan taksitli satışlar, kitap alıcılarını büyük ölçüde rahatlattı. Bursalı okura cazip gelen asıl nokta ise bütün kitapların bir arada bulunmasıydı. Çünkü, her 'gerçek okur'un bir 'kitapçısı' var bu şehirde. Kitabı, üzerinde yazılı olan etiket fiyatından satın alan bir 'gerçek okur'a rastlamak, neredeyse imkansız... İndirime aşina olan Bursalı okur, ancak çeşidin bolluğu ile baştan çıkarılabilirdi. Nitekim, öyle de oldu.

Orta yaşlı okur kitlesi ile otobüslerle sınıfça gelen ilköğretim öğrencileri, Bursa'nın ilk kitap fuarına sahip çıktı. Kitap standlarının başında gördüğünüz üniversite öğrencilerini parmakla saymaya kalkışsanız, hiç zorlanmadan sayabilirdiniz. Uludağ Üniversitesi'nde yaklaşık 40 bin öğrencinin eğitim gördüğü düşünülürse, 'kitaptan uzak bir gençlik' ile geleceği adımladığımız sonucuna varılabilir mi acaba?..

Türkiye'nin hemen yanı başındaki savaş (o zaman, kötü bir ihtimaldi ama şimdi gerçeğimiz), Bursa'nın ilk kitap fuarına da damgasını vurdu. Arada bir spesifik konu başlıklarına rastlansa da 'savaş ve savaşla ilgili kaygılar,' bir küpün değişik yüzleri gibi, etkinlik programı kapsamında değişen bakış açılarıyla ele alındı.

Sorgulayan düşüncelerle Bursa

Bursa ölçeğinde 'kültür', 'edebiyat', 'sanat' ve tabii 'coğrafya anlamı'nı sorgulayan 4 ayrı etkinlik, bu şehirde yaşayıp da kentli olma bilincini taşıyan okurlar için özellikle önemliydi.

'Bursa'da Edebiyat' başlığını taşıyan panel; Bursa'nın edebi kimliğini, dünü ve beklenen yarınıyla ortaya koydu. Uludağ Üniversitesi tarafından düzenlenen etkinliğe; Ramis Dara, Nahit Kayabaşı ve Alev Sınar konuşmacı olarak katıldı. Fuarın dördüncü gününe damgasını vuran "Bursa'da Kültür" başlıklı panel de Uludağ Üniversitesi'nin organizasyonuydu. Fügen Berkay'ın yönettiği panelde; Yılmaz Akkılıç başta olmak üzere, Raif Kaplanoğlu ve Ercan Dülgeroğlu, söz aldı.

"Bursa ve Sanat" konulu panelde ise Bursa'nın bugünkü sanat potansiyeli ve bunu oluşturan geçmiş çalışmalar üzerinde duruldu. Necmi Gürsakal tarafından yönetilen panelde; Banu Demirağ, Merih Ercan, Selçuk Günay gibi, sözü bilgi ve yaşanmışlıktan alan deneyimli isimler konuştu.

Edebiyatçılar Derneği'nin organize ettiği "Bir Şehir Kavramında Coğrafya Anlamı: Bursa" başlıklı sempozyum, Bursa'yı başlığa taşıyan son fuar etkinliği oldu. Bursalı edebiyatçıların katıldığı bu etkinlikte; Alper Akçam, Özlem Tezcan, Serdar Ünver ve Melih Elal gibi isimler, okurla buluştu. Edebiyatçı gözüyle yapılan 'edebi' yorumlar, Bursa'da yaşayan insanları, belki de ilk kez Bursa hakkında düşünmeye yöneltti.

Mehmet Yaşar Günaçgün

"Divane", "Esirinim", "Masal" bunlar Yaşar'ın 1995 yılından bu yana çıkartmış olduğu müzik albümleri. Tabii ki bunlarla bitmiyor, derken 2003'ün ilk günlerinde "Sevdiğim Şarkılar" çıkıyor.

Adanalı bir baba ile Tarsuslu bir annenin oğlu olarak 1970 yılında Adana'da dünyaya geldi. Adana Yeni Kolej'de (ortaokul ve lise) okurken, okul grubunda gitar çalıp şarkı söylemeye başladı.

O yıllardaki en büyük hayali "Grease" müzikalinin de etkisiyle bir Rock'n Roll grubu kurmaktı. Bunu İstanbul'da gerçekleştirmek istiyordu.

O günlerden bu günlere Akdeniz duyarlılığı ve ses tarzıyla kulaklarımızın pasını siliyor. Romantik, heyecanlı; hem nostaljik, hem yenilikçi. Şiire yatkınlığı yazdığı şarkı sözlerinden belli oluyordu. Meğer bir de şiir kitabı hazırlıyormuş. edebiyatı seven, uğraş edinen şarkıcılarımızı biz de seviyoruz. onlarla söyleşmek bir zevk. Yaşar'la konuştuklarımız müzisyenler ile edebiyat dünyası arasında zayıflamış ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği üzerine bir mesaj olacak nitelikte...

Adnan Özer: Hemen kitabı soralım, ne zaman çıkacak?

Valla 15 Temmuz gibi mi olsun, 15 Ağustos gibi mi olsun dediler. Ben, 15 Ağustos olsun dedim. Hem yetişmez, hem de okullar kapalı oluyor. Kime satacaksın? Kime duyuracaksın? Albüm için de iyi bir dönem değildir yazlar. Meğer kitap için de öyleymiş. Çok etkilemez diye düşünüyordum ben, ama etkiliyormuş. Önünde kitap fuarı olacak ya... Ben de o heyecanı yaşamak istiyorum.

Adnan Özer: Eylül-ekim başı yayın piyasası canlanır. Aralığa kadar da iyi tanıtılırsa, güçlü bir çıkış olur. TÜYAP'ta da bir etkinlik düşünürsen -karışmak gibi olmasın- hoş olur. Fuarları renklendirmek gerekir.

Ondan önce bir akustik gitar grubu yapayım istiyorum. Kendim şarkı söylemekten hoşlanmıyorum böyle ortamlarda. Konsere çıkıyorsun kaç kişinin önünde, ama öyle yerlerde çok utanırım. Bir grup çalar arkada, akustik olarak. Mesela gelir bir İspanyol gitar. Bir adam böyle yavaş yavaş söyler. Öyle bir müzik yapılabilir sessiz sessiz, diğer standları rahatsız etmeyecek şekilde. Çünkü öbür türlü; azıcık kıssana. Haklıdır da. Kendi içinde öyle bir etkinlik olabilir.

Aslan Özdemir: Şiirlerine klip çekecek misin?

Kitabıma klip çekersem, var ya, beni döverler, sevenler yani. Çünkü kendi şarkılarımın klipleri yok daha. Bir önceki albümümde iki tane klibim var. On tane şarkı vardı. Bu albümde 15 şarkı var. Hiç klip yok. Derler ki; kardeş, evvela şarkılarına çek. Onu sonra düşün.

Aslan Özdemir: Kitapta kaç şiir var?

Bir sürü formatta şiir kitapları var. Böyle incecik, hep sağa yazanlar... Yayıncım kitabın nasıl olacağına dair bazı fikirlerim var dedi. Bir sürü şeyler anlattı. Bana da çok mantıklı geldi. Okur kendini kandırılmış gibi hissetmemeli dedi. Üç beş tane dize yazılmış, üç tane şiir yazılmış, zaten bunun en başında yılı yazar, matbaanın ismi yazar, falan filan, içindekiler, önsöz derken... öyle olmamalı. İyi bir şiir seçkisi yapmam lazım. Bununla uğraşıyorum daha çok. Birkaç gündür, onu ordan çıkartıyorum bunu burdan. Bir de dizmeye çalışıyorum. Bütün işlerimi hep öyle yaptığım için...

Aslan Özdemir: Hazırlık aşamasında yeni bir şeyler çıktı mı?

Ekledim tabii. Eklediğim de oldu, çıkardığım da. Çok enteresan, bazı şiirler var, yazmışım köşede kalmış. Başlamışım, durmuşum. Çok da güzel, hoşuma gidiyor. Geceleri çalışıyorum şiire, kimse aramıyor. Çok mutluyum. Üniversite yıllarımdaki aklıma döndüm. Birden hatırlıyorum o zaman ne hissettiğimi. Ve bazen o güne geri dönermiş gibi oluyorum. İçimdeki o şeyi tekrar yakıp; böyle başlayıp bitirdiklerim oldu. Böyle üç tane bir şey yazmışım, durmuş. Öyle devam eder aslında diye kalemi alınca -el alıştırmaları vardır ya insanın- başlayıp biten oldu, ama çok değil, 4-5 tane falan. Memnun etti beni. Vay be, dedim, yıllar sonra tekrar -ben hep canlı olarak düşündüm- şarkıları da, şiirleri de, bir insanın içinden çıkıp da kâğıda dökülmüş olan her şeyin -orada öylesine içi boş bir ortamda durmasına rağmen- aslında bir canlı olduğunu düşündüm hep. Orada canlandığını hissettim yani. 'Sağ ol, beni tekrar öne çıkarttığın için' dermiş gibi hissettim. Ben onların her birini birer varlık olarak görüyorum gerçekten...

"Ben yazdığım hiçbir şeyi bestelemedim. Şarkı sözü olarak da bir şey yazdığım olmaz. Kalem kâğıtla alakam sadece şiir bazında"

Adnan Özer: Senin kafanda bir isim var mı?

Kafamda 7-8 isim var. Söylemem ama. Albümlerde de öyle davranırım. Hatta menajerim Taylan Bey var. O, albümler çıktıktan sonra öğrenir. Adam menajerim, benim konserlerimi bağlayacak, iş yapacak, hazırlık yapacak, o bile albüm çıkıncaya kadar içindeki şarkıları dinleyemez. Stüdyoya bile gelmez. Öyle bir uyum var.

Adnan Özer: Şiirlerini yazarken -müzisyen yapın da var- bestelenmek üzere diye gözetiyor musun?

Hayır, kesinlikle.

Adnan Özer: İnsanın zihni bir kontrol yapar...

Hiç, hiç...

Adnan Özer: Şiir yazarken bambaşka bir halde yazıyorsun, şarkıcı kimliğinin dışına çıkıyorsun herhalde...

Evet. Ben yazdığım hiçbir şeyi bestelemedim. Şarkı sözü olarak da bir şey yazdığım olmaz. Kalem kâğıtla alakam sadece şiir bazında. Şarkı yazarken zaten kalem kâğıt, hiçbir şey yok. Kafa öyle, düşünerek. Arada böyle çalarken bir anda onun içinde melodi oluyor. Yani şarkı sözü olduğu zaman melodi oluyor. Bir tema oluyor. Onun üstünde gidiyorsunuz, düşünüyorsunuz. İşte bir satırın üstünü, altını yazmaya girişiyorsunuz, böyle bir şeyler oluyor.

Adnan Özer: İki ayrı kimlik çıkıyor.

Kesinlikle apayrı. Yıllardır yapmamamın sebebi o, çok istediler, gel, şiir kitabı yapalım. Dedim ki, çok büyük hayal kırıklığına uğrayabilirsiniz. Çünkü şarkı sözü gibi değil. Şarkı sözlerindeki duygusallığı arayan kişi bu kitabı almak isterse aradığını bulamaz. O zaman da yanlış bir iş yapılmış olur. O zaman bugüne kadar yazıp da daha henüz piyasaya çıkartmadığım şarkı sözlerini alayım -çıkanları da alalım-, 30 tane şarkı var. 30 tane de hiç kimsenin duymadığı, yani melodisini duymadığı sözleri yazayım. Al sana yine bir şiir kitabı. Ama ben bunu istemiyorum. O şarkı sözü kitabı olur. Şiir kitabı başka bir şey, söylerken bile utanıyorum, acayip bir kimlik. Demiş ya -kimin olduğunu hatırlamıyorum-, şair olunmaz, şairlik edilir. Yani şairlik bir edinimdir. Ne iş yaparsın? dedikleri zaman, şairlik ederim, demiş ya! Yaparım değil, ederim. Tüm hayatına sirayet etmiş o duygular. Onlar da yazı olarak dökülüp şiir olmuşlar. Biz de onları okumuşsak, odur.

Adnan Özer: Müzik albümlerine "Yaşar" diye imza atıyorsun.

Bu, Mehmet Yaşar Günaçgün olacak.

Aslan Özdemir: Kapakta fotoğrafın olacak mı?

Konulsun istiyorum, ama bazı örneklerim var. Mesela Cemal Süreya'nın Yapı Kredi Yayınları'ndaki fotoğrafı var ya, öyle eski bir şey, masada oturmuş böyle duruyor, falan. Arkaya doğru da devam etmiş kapak. Kütüphanenin ortasında, arkada kitaplar. Arkaya doğru da o kitaplar devam ediyor. Bir konsept oluşmuş. Böyle oturup, poz vermiş değil. Bir tane çekivermişler. Benim böyle bir sürü fotoğrafım var, böyle fotoğrafçının çektiği değil, kendi arkadaş ortamımda, orda burda çekilmiş olanlar. Özel kapak fotoğrafı çektirmiyeceğim, albüm gibi.

Adnan Özer: Şiirle ilgilenmen, yazman nereye dayanıyor?

Valla, benim büyük dedemden gelen bir şey bu. Anneannemin babası daha doğrusu. Bunlar tasavvuf ehli insanlar. O zamanlar kimilerinin "halk şiiri" dediği, ama bizimkiler ona hep "doğuş" demişlerdir, "doğuş"la yazan insanlardı. İşte, bunlar tasavvufi sohbetlerde ortaya çıkan şeyler. Yunus Emre şiirleri gibi düşünün. Ordan kulağımda sesler kaldı. Hep evlerde toplanılırdı. Orada ilahi gibi söylenirdi şiir. Talebeleri olmuş dedemin. Sonra tabii o gelenek, o toplantılar devam etmiş. Çocukluğumdan çok iyi hatırlarım. Ailemizde Türk musikisiyle ilgili olanlar vardı ayrıca. Onlar katılırdı. Ud çalardı biri, biri köşede kanun... Türk sanat musikisi icra edilirdi. Biz de ilgilenmeye başladık. 13-15 yaşımdayım; sen de bir şey söyle deyince, bizde açıyorduk bir şiir okuyorduk daha çağdaşlardan. Derken derken, böyle bir çocukluktan, o ninnilerden gelen müziğe karşı bir kulak dolgunluğu olduğu gibi, şiire, güzel söze de oldu. Evde kitaplar vardı. Ben de şu anda antika değeri olan kitaplar var. Attilâ İlhan'ın "Ben Sana Mecburum"un ilk baskısı var. Hatta ilk albümüme şarkısını koymuştum. Onun "Gece Buluşması" şiirini. Onun iznini almak üzere yanına gittiğimde, kitabı da imzalatmak için yanımda götürmüştüm. Şaşırdı; nerden buldun, sahaflardan mı? Yok dedim, babamdan kalma. Mavi bir kitap, küçücük. İncecik, sarı saman kâğıtlardan o dönemde. Cildini kaç defa ben kendim yapıştırdım.

Adnan Özer: Attila İlhan'dan devam edelim; Attilâ İlhan'dan sonra Türk şiirinde çağdaş olsun, klasik olsun okumalarına devam ettin mi?

Şiire ilgim yoğun olarak Attilâ İlhan'la başlamadı aslında. Özdemir Asaf'la başladı, birçok kimse gibi. İşte, kısa şiirlerini ezberleyip kızlara okuyorduk, onları etkilemek için. Bir iki tane de beste yaptım onlardan. Sonra çağdaş Türk şiirinde İkinci Yeni'yi keşfettim. Ne kadar çok çelişir İkinci Yeni'yle Attilâ İlhan. Cemal Süreya der ki Attilâ İlhan için, "Farkında değil ama o da İkinci Yeni'dir." Edip Cansever'le Cemal Süreya'yla aralarında bir zıtlaşma yok bildiğim kadarıyla. Hatta sormuştum; "Çok erken kaybettik, çok önemli biriydi," demişti. "Cemal Süreya'yı kendi çağdaşlarıyla değil, dünyadaki çağdaşlarıyla değerlendirmeniz lazım. Çok önemli bir şair," diye de eklemişti.

İkinci Yeni hayatıma girdikten sonra bambaşka oldu her şey. O değişim olunca da şarkı sözlerim ve şiirlerim tamamen birbirinden ayrıldılar. Şarkı sözlerimin temelinde, dibinde bir şey yüzüyor. O da halk şiiri sonuçta. Dadaloğlu, Karacaoğlan...

Adnan Özer: Halk tasavvufu...

Evet, dipte yüzen o. Bütün o kalıplar, hangisi oluyorsa, onlar yüzüyor. Ya da Fransız şiirinin Aleixandrian vezni vardır ya, onlar da var. Ama şiirde onlar yok. Şiirde İkinci Yeni var. Daha bir rahatlama, dizeye kadar inmiş şeyler. Tamamen im-

“O zamanlar kimilerinin “halk şiiri” dediği, ama bizimkiler ona hep “doğuş” demişlerdir, “doğuş”la yazan insanlardı. İşte, bunlar tasavvufi sohbetlerde ortaya çıkan şeyler. Yunus Emre şiirleri gibi düşünün. Ordan kulağımda sesler kaldı.”

gesel yazılmış bir sürü ifade oluşuyor. Benim bile ne yazdığımı anlamadığım, ancak her okuduğumda tekrar anlamdırdığım. Hatta bazen okuyucunun benden daha çok anlamlandırdığı şeyler var. Benim şiirdeki idolüm Cemal Süreya'dır, şiire bakışıyla, yazılarıyla. Ama Attilâ İlhan'ı daha büyük şair olarak düşünüyorum. Dediğim gibi Cemal Süreya başka bakımlardan değerli.

Adnan Özer: Estet olarak...

Evet. O anlamda ikisini ayırmaya çalışıyorum. Cemal Süreya çeviride çok kaybeder. Atilla İlhan kaybetmez o kadar. Nâzım Hikmet kaybetmedi ve de bütün dünyaca sevildi. Rimbaud'u anlamak çok zor... Ya da Apollanier'i. Cemal Süreya onu çok sever. "Apo" der ona hatta. Nasıl ki onu çevirdiğimiz zaman çok fazla o tadı alamıyoruz. Zaten kendi de diyor ya; "Ben bunu çevirdim. Benim dilimden dinliyorsun, ama ah bir de benim okurken aldığım tadı alabilseydin. Fransızca bilseydin," gibi. O yüzden dünya şairi olarak Attilâ İlhan daha büyük bir şair bana göre.

Adnan Özer: Ama şu bundan büyük, o bundan küçük gibi tartışmalar sevgi işi.

Bazen öyle bir şey oluyor ki, bir küçük kız küçük bir şey yazıp gönderiyor. Soruyorum bunu sen mi yazdın sahiden, belki bir yerden okumuş olabilir diye. "Hayır, ben yazdım," diyor. Ben hayatımda öyle güzel dize okumadım. Nasıl oluyor bu? Aman, devam et ne olur. Var işte, yeni bir filiz çıkmış, büyüyecek. Ondan çıkacak üzümler. Şarap filan...

Adnan Özer: Ece Ayhan'ın da örneği yok.

Ayhan'ın şiirlerini okurken tüylerim diken diken oluyor. Anlıyor musun diye sorarsan; anlamadığım çok yerler oluyor. Birisi dedi ki -çok eskiden oldu bu- anlamıyorsun da ne diye okuyorsun? Ne bileyim, çok zevk alıyorum dedim. Onu dediğimden altı ay sonra bir kitabevinde Ece Ayhan sözlüğüne rastladım. Aldım, getirdim. Al lan, dedim. Sözlüğünü yazmışlar adamın. Bak sadece ben değilim (gülüşmeler).

Adnan Özer: İkinci Yeni'den sonra İsmet Özel'e gelelim. Okudun mu bu şairimizi?

Tabii ki. İsmet Özel için sonradan tavır değişikliği içine girdiği söylendi ama ben o dönemi bilmiyorum ki. Ne şahsen tanırım, ne bir şey. Ben sadece şiirlerinden biliyorum. Necip Fazıl'da (Kısakürek) çok belli olan şeyler Sezai Karakoç'ta yoktur mesela. Birisi bana söylememiş olsa ben hiç o açıdan bakmazdım. O zaman Asef Halet Çelebi'ye de dinci diyelim öyleyse. Değil, tasavvuf kökenli o.

Adnan Özer: Şiirlerini bir yerlere gönderdin mi daha önce?

Bundan yıllar önce, ben askerdeyken Metin Üstündağ'ın bir köşesi vardı. 'Hafta sonu ne yapsak' diye. Mansur Şebboy diye imzalıyordu ya, Mansur Şebboy'a göndermiştim. "Ayakları mayasıl olmuş anamın dizleri romatizma" diye başlayan bir şiir göndermiştim. "Ayakları iyileşir olmuş anamın dizleri romatizma" diye arada böyle bir hikâye var. Onu çok beğenip, yayınlamıştı. Küçücük; böyle bir sayfa düşünün, şurda bir sütun var, o sütunun içerisinde bir sürü şiir, benimki de şu kadar (gösteriyor). Hâlâ onu saklıyorum. Onu kesip, sokağa fırlamıştım, 20'li yaşlarımda. Koştum ya sokakta, Allah Allah... Acayip heyecanlanmıştım. Küçücük bir şey. Bir de LeMan o sıra bizim kuşağın en önemli dergisi neredeyse; orada bir şeyin yayınlanıyor, Metin Üstündağ'ın köşesinde yayınlanıyor.

Adnan Özer: İspanya'da müzisyenler ve şairler bir aradalar, arkadaşlar. Bizde ise bu durum farklı. Ortamlarımız ayrı. Buna ne diyorsun?

Özlemim var bununla ilgili. İspanya'da siz gözünüzle görmüşsünüz. Biz yıllarca okuduk, mesela Fransa'daki o edebiyat ortamı. Şu anda "Hz. Süleyman'ın Masası" oynuyor sinemalarda. Daha henüz gitmedim.

Adnan Özer: Bunuel, Dali, Lorca...

Bakınız Lorca şair, Bunuel sinemacı, Dali ise ressam. Öyle bir ortammış ki, biri sinemacı, biri şair, biri ressam, bir arada bunlar. Öteki taraftan Matisse, Picasso sürekli görüşürlermiş. Öyle bir sanat ortamı varmış ki, hep birarada. İlla ki şair olması şart değil. O sinemacı, öteki müzisyen... Bizde bu konuda kıskançlık var, neden bilmiyorum, bir araya gelinmiyor...

Cemal Süreya'nın derneği kuruluyormuş, bu cumartesi gideceğim. Eşi aradı, çok mutlu oldum. Böyle toplanma yerleri de yok. Ne yani, şairin, edebiyatçının buluştuğu yer meyhane bizde. Tamam, Fransa'da da, başka yerde de öyleymiş. Güzel yerlere gidilip oturulurmuş. Bizim geleneğimizden gelen o kıraathanelerimiz vardı mesela, okuma yeri olarak çıkmış ya, ta temelinde olan şeyi yok etmişiz. Meyhaneye döndürmüşüz. Sazlı sözlü işe dönmüş. Şimdikiler kafede mi oturuyorlar yoksa?..

Adnan Özer: Bizde bir şairin ölümü biliyorsun iki satır çıkar. Allah geçinden versin, anlatabiliyor muyum? Sen şarkıcı Yaşar olarak bu kitabı çıkarmıyorsun, bakalım ne olacak?

Anladığınız ve dile getirdiğiniz için bundan acayip mutlu oldum. Sahiden de öyle düşünüyordum. Yoksa çok daha popüler olduğum dönemde çıkartabilirdim kitabımı.

Bilseydim şair şapkamı takar gelirdim.

Adnan Özer: Hiç Cemal Süreya üzerine yazı yazmayı düşündün mü?

Yok, haddime düşmez diye.

Adnan Özer: Estağfurullah, niye düşmesin. Çok da ilginç olur.

Tanıştınız mı? Hiç anlattırmam, biliyor musunuz, rahmetli-

nin büyüsü bozulmasın diye. Çok var tanıyan.

Adnan Özer: Kitaptan ne bekliyorsun?

Birçok konserimde, televizyon programlarında, orda burda hevesle kitap çıkacak diye kendimi geri çektim ama diğer zamanlarda hevesle hep şiir okurdum. Bir tane de şiir okuyayım diyeceğim artık alkışlarla... Bu bana o anlamda büyük bir özgürlük sağlayacak. O bir kere mutlu ediyor beni. Çıktığı zaman daha büyük kitlelere şiiri, şiir duygusunu iletmeye çalışacağım. Birkaç kişiyi de belki ben yönlendireceğim, şiire dönmesini sağlayacağım. Kitap bana böyle bir lüks sağlamış olacak. Niye okudun kardeşim? Kitabım var, ondan okudum, sana ne gibi. Asıl şeyi bekliyorum; kitabı satın alıp, okuyup anlayıp ve de aynı paralellikte hislere kapılıp bana geri dönüşleri nasıl olacak? İşte en büyük heyecanım bu. Benim anladığım gibi mi anlayacak dünyayı? Benim anlatmaya çalıştığım gibi mi anlayacak? Kim kime ne öğretecek... Bunlar yani.

Adnan Özer: Edebiyat dünyasında eleştirisi nasıl olacak bakalım.

Yere mi batıracaklar, senin neyine mi diyecekler? Bakalım neler yazılıp, çizilecek. Çok heyecanlı. Mesela müzikten anlayan yazar yoktur Türkiye'de. Yani müzik eleştirisi adına söylüyorum. Öyle olmayıp da müzik hakkında birileri yazdığı zaman çok sinirleniyorum. Çünkü olumsuz yazdığı şeyin yanlış olduğunu biliyorum. Doğru bir şey yazsa yine sesimi çıkartmayacağım. Yanlış açıdan bakıp, yanlış yerden, araştırmadan yaptıkları zaman sinirleniyorum. Ve kötü kötü demeçler veriyorum. Burada tam tersi. Burada, ben bilmiyorum. O yüzden hiç kızmayacağım, gelenlere üzülmüyeceğim. En berbat bile yazılsa... Belki görmediğim, bilmediğim anlatılacak. Böyle kıpır kıpır içim.

Adnan Özer: Yunan şiirini çok çok iyi besteleyen bir Theodorakis var, Pablo Neruda'nın da güzel bir şiirini bestelemiş. O tarz için ne dersin? İlgin var mı?

Var tabii. Şiir besteleyen ya da kendisi şair kökenli müzik adamlarına hastayım derler ya, sahiden hastayım. Çok beğeniyorum öyle bir şeyle karşılaştığım zaman. Yeri göğü inletiyor gibi geliyor bana. Öyle adamlar da, dikkat ederseniz hangi fiziğe sahip olurlarsa olsunlar hep dışardan dev gibi gözükürler. Sırtını dayadıkları duvar o kadar kuvvetli ki, kocaman, yıkılmaz, sağlam kiremitlerle yapılmış sanki. Kendime onlardan idoller seçiyorum hep.

Entelektüel geçmişe ya da birikime sahip biri diyor ki, sanat, bunların hepsini aşıp, din, dil, ırk, cinsiyet, entelektülite, şu bu, hepsini aşıp insanın içindeki o yere dokunduğu zaman hayattır, gerisi palavradır. Ve bütün bilgisini reddediyor. Zaten tasavvufta da o vardır. Yani her şeyi unuttuğun zaman başlıyor öğrenmek.

Adnan Özer: Peki, mesela, proje olarak -kışkırtmak gibi olmasın- Cemal Süreya'nın şiirlerinden oluşan bir konser...

Başka bir şey var, onu söyleyeyim o zaman. Bunu her yerde söylüyorum da. Söylediğim yerlerde de kendisinin pek ilgisi olmadığı için kulağına gitmiyor. Bu sefer kesin gidecektir. Attilâ İlhan; ben onun şiirlerinden çok beste yaptım. Hatta onun şiirinin içindeki ritmi keşfettiğim için müziği anlamaya, beste yapmaya başladım diyebilirim. Çünkü zaten vardı o. Heykeltıraşlar demişler ki, ne kadar güzel yapmışsın bu heykeli. O zaten taşın içinde vardı, ben fazlalıkları aldım demiş. Onun gibi. O şiirin içinde müzik vardı. Ben sadece onu duyduğumu söyledim. 11-12 tane beste yapmıştım. İşte, çok istiyorum, hem tanışayım, hem albümüme alayım bir şiirini. "Masal" adlı albümümde "Beş Dakikalık Gece Buluşması" şiirini alırken öyle bir tanışma oldu. İşte, böyle böyle. müsaade ederseniz sizin şiirlerinizden bir... Tamam, canım, ileride konuşuruz deyip geçiştirdi beni. Böyle bir hayalim var. Attilâ İlhan şiirlerinden oluşan şarkıların yer aldığı bir konser vermeyi çok istiyorum. Ama ona kabul ettirmek biraz zor. Şiirinden ister istemez bazı yerleri şarkıya uysun diye atlıyorsunuz. Atıyorsunuz değil, üstünü çiziyorsunuz değil, içinde var yine. Ama atlıyorsunuz. Bir yere geliyor melodi, ondan sonra başka bir şey istiyor oraya geçiliyor. O zaman bir iki dizeyi müzik olarak halledemiyorsun. Kelime, tabii ki değiştirmiyorum, ama upuzun oluyor bazen. "Ben Sana Mecburum"u bestelemiştim ben, 8 kıta filan. Öyle üç kıtasını bestelemiştim. Bir giriyor, köprü yapıyor kendinden. Nakarata giriyor. Nakaratı tekrarlıyor. Üç kıtasını almıştım. Öyle bir şeye izin verir mi, vermez mi? Verdiği zaman ancak bu proje gerçekleşebilir. Yoksa her şarkı on beş dakika olur.

Adnan Özer: Cemal Süreya'yla ilgili de bir konser olsa keşke ne güzel olur...

Cumartesi buluştuğumuzda bakalım ne çıkacak.

Zeki Coşkun

Sultan Hamid Düşerken

Bir tecavüz hadisesi

Bugüne bugün memleketin en pahalı ve aynı zamanda en değersiz, en ucuz romanıyım ben.

Anlamadınız biliyorum, benim de anlamadığım çok şey var. Şu ad meselesinden başlayalım. Benim adım SULTAN HAMİD DÜŞERKEN. Adam kalkıp ABDÜLHAMİD DÜŞERKEN yapıveriyor! Niye, meçhul. Canı öyle isteyivermiş. Var mı öyle yağma? Hangi hakla? En garibi, nerede olursa olsun böyle bir durumda kıyamet kopar, burada kimse çıkıp sormuyor niye, nasıl diye!

Sizin başınıza aynı şey gelse ne yaparsınız?

Ananız babanız size BARIŞ adını vermiş olsun. Nüfusa öyle kaydedilmişsiniz. Yıllar yılı o adla çağrılmış, anılmış, tanınmışsınız. Kendinizi Barış olarak biliyorsunuz. Bir sabah uyanıyorsunuz, SAVAŞ aşağı, Savaş yukarı! Hiç üstünüze alınmıyorsunuz tabii ki, size ne elin adamından, Savaş'tan. Fakat o ne, Savaş dendikçe herkes size bakıyor, sizi işaret ediyor. Meğer, haberiniz olmaksızın BARIŞ'lıktan SAVAŞ'lığa geçmişsiniz.

Durumum tam da bu. Tekrarlayayım, benim adım, yazarımın verdiği ad SULTAN HAMİD DÜŞERKEN. Bu adla yazıldım, yayımlandım. Okuyucu beni öyle aldı, tanıdı, bildi. Antolojilere, edebiyat tarihlerine, inceleme, eleştiri, yorum yazılarına, kitaplarına bu adla geçtim.

Şimdi tam devlet kuşu konmuş başımıza, filme alınmışız. Hem de en pahalı filmine konu olmuşuz: Uğruma 1 Milyon Amerikan Doları harcanmış. Türk sinemasının en kalabalık şöhretler kadrosu beni canlandırıyor. Boy boy afişler, çarşaf çarşaf gazete, dergi ilanları, haberler, röportajlar... Cümle alemin gözüne sokuluyorsun, pardon sunuluyorsun.

Fakat hayır, o ben değilim sanki. Başka biri, başka bir şey. İşte şu yukarıda söylediğim Savaş'la Barış gibi bir yer değiştirme.

Öyle basit bir ad değişikliği değil bu. Sıradan bir "sıfat" tasarrufu; "Sultan" lafının kaldırılması, hiç değil. "Devlet kuşu" sözüme bir mim koyun. Adımın değiştirilmesinin sebebi hikmetini oralarda arayın. Bulamazsanız ben size fısıldarım sonra.

Benim talihsiz başım

Bu benim karşılaştığım ilk hakaret değil. Ömrüm böyle geçti desem, yeridir. Yazılışım 1946, ilk basılışım 1957. Daha başta talihsiz doğuyorsun; 11 yıl bekliyorsun gün yüzüne çıkmak, okuyucuya ulaşmak için. O da zoraki doğum. Kimse tınmadı. Dönüp yüzüme bakan olmadı.

Bana mahsus değil, garibim Nahid Sırrı'nın (yani yazarımın) hemen bütün eserleri böyle. Yazılır durur, yıllarca bekle ki basılsın. Basılsan da vitrinlere çıkmak nasip olmaz. En fazlası birkaç gün, o da yeni çıktığında raflarda saltanat sürersin. Sonra tozlanıp durur, sararıp solarsın. Derken haydiii, balya balya depoda pinekleme. Benim halim de aynen bu. Yarım asrı aşan ebedi kısmetsizlik. Arada bir iki hatırlanış, gün yüzüne çıkış. Yazılışımdan bu yana geçen şunca zamanda sadece beş defa yayıncıların ilgisine mazhar olmuşum. Son iki seferi de şu birkaç yılın içinde.

Dedim ya yazıldıktan gün yüzüne çıkana kadar 11 yıl geçmiş. Ben yayımlandıktan üç yıl sonra, 1960'ta yazarım terk-i hayat eyledi. Çilesi doldu demek daha doğru ya, o başka bir fasıl. Benim halim onunkinden farklı değil. İkinci kez yayınlanışım 1976, ilk yayından neredeyse 20, yazılıştan tam 30 yıl sonra.

İtibarı, şöhreti bu ikinci basılışta tattım. Dünyaya yeni gelmiştim adeta. Keşfedildim, kıymetlendim. "Türk edebiyatındaki ilk ve hakiki tarihsel roman" olarak övüldüm zamanın üstatları tarafından.

Fakat bu adamların benim adımla zoru var. Tuhaf. Şimdi başıma gelen iş, aynen o zaman da oldu. Toprağı bol olsun, yayıncı Necdet Sander Bey de nedendir bilinmez kapağa adımı "Ab-

dülhamit Düşerken" diye yazdırmış. Yahu adım bu değil! Hele sultanınki Abdülhamit hiç değil; Hamid, Hamid... Gerçi eleştirmenler kapağı dikkate almayıp asıl adımla yazdılar, çizdiler, konuştular ama okuyucu öyle bildi beni uzunca süre.

Aradan geçti gene bir 15-16 yıl. Unutulduk tekrardan ve hepten diyordum ki, ne olduysa son 10 yılda oldu, yeniden ve peş peşe yayınlandım. Önce Arba Yayınları itibar etti bana ve gerçek adıma döndüm. Hem kendisi, hem yayınevi rahmetli olan Bülent Demirbaş zaten, Abdülhamid Han'ı, Osmanlı'yı hayli önemseyen bir beyefendiydi. Gerçi bu önemseyişine rağmen çok özensiz bir basımla çıkardı beni okuyucu karşısına ama, olsun. Hemen hemen aynı sıralarda;1993-94'te Oğlak Yayınları ve çok değerli Yayın Yönetmeni Raşit Çavaş Beyefendi, yazarım Nahid Sırrı Örik'in bütün eserlerini yeniden yayınlamaya başladı. O sayededir ki, peş peşe iki kez yayımlanma bahtiyarlığına erdim.

Bu son sefer beni sinema yönetmeni Ziya Öztan Bey'in gündemine getirmiş olmalı. Emeğini, ustalığını, hakkını inkâr etmeyeyim, kendileri olabilecek en uygun şekliyle taşıdılar beni beyaz perdeye. Ne var ki, o da tuttu gene eski hataya döndü, değiştirdi adımı. İşte bunu hazmetmem mümkün değil.

Şeytan mı Sultan mı? Ulu mu Kızıl mı?

Bir romanın adını değil yayıncı, yönetmen yazarının kendisi bile değiştiremez! Meğer ki kitabını, yazdıklarını değiştirmesin... Bu bütün zamanlarda, bütün dünyada böyleyken ne oluyor da önüne gelen aklına estikçe benim adıma tebelleş oluyor?

Bunu anlamak için romanın kendisine, konu ettiği zamana, adamlara, olaylara bakmak gerekir. Ama nerede o merak, nerede o dikkat, o sorumluluk! Dingonun ahırı ya burası, kim kime dum duma. Ne olmuş yani ha Sultan Hamid, ha Abdülhamid diyeceksiniz. Kazın ayağı öyle değil.

Bakınız, yazarım Nahid Sırrı, bizzat kendisi bu ayrıma iki kez dikkat çeker benim sayfalarımda. İlki, 25. Bölümde. İttihat Terakki'nin çekirdek kadrosundaki Şefik Bey, nüfuzunu kullanarak müstakbel kayınpederi 80'lik Mehmet Şahabettin'i ömür boyu dokunulmazlık garantisi demek olan Ayan üyeliğine seçtirmiştir. Şefik der ki, "Yeni ayan listesini şimdi Sultan Hamid tasdik edip Babıali'ye iade etti."

Bu pazarlığı bizzat yapan, babasının Ayan üyeliğini bir nevi "başlık pahası" gibi evlilik için olmazsa olmaz şart koşan "Devri Hürriyet kızı" Nimet hemen farkı farkedecektir: "Nimet, Padişahı onun (Şefik'in) Abdülhamid değil Sultan Hamit diye andığını ilk kez duyuyordu."

Aslında okuyucunun dikkatine yönelik bir vurgudur bu. Çünkü İttihatçılar başta olmak üzere muhalifleri Abdülhamid'e "Sultan" değil, "Şeytan" sıfatını layık bulurlar. Kurnazlığını, hesapçılığını, entrikacılığını işaret edecekleri zaman, Sultan'lığı bırakın, adını bile anmaz, sadece Kayserili derler. Ki, yine benim sayfalarım arasında İttihat Terakki Şefi Talat Bey bu sıfatı kullanır birkaç kez.

38. bölümüme bakınız. Çoktan Şefik'le evlenmiş olan ve bu kez de onun kabineye girmesi için dayatan Nimet, bu girişimin ortaya çıkması üzerine kocasıyla İttihatçı arkadaşları arasında esen soğuk rüzgârları dağıtmak amacıyla Talat Bey'i eve yemeğe davet etmiştir. Orada Talat Bey konuşur:

- Hanımefendi, Sultan Hamid pek çabuk, biz hiç kuvvetlenmeden, her halde hiç bilgi ve görgü sahibi olmadan kendini mağlup etti.

Bu sözlerin peşi sıra güya ki Nimet'in şu dikkati girecektir: "Bu ortama hamencecik kendini uydurmuş, Padişahı ne Kayserili ya da sadece Abdülhamit demeksizin anıyordu."

Kendi örgütlerinin durumunu tahlil eden ve iktidara hazır olmadıklarını anlatan Talat Bey güçsüzlerinin muhalifleri tarafından da farkedilmesi halinde, "Bunlar hep birden hücuma kalkar ve kalkınca Abdülhamid'den de yardım görürlerse ne olacak?" sorusuyla bitirir sözlerini.

Kahramanının (Nimet'in) zihninden geçenleri aktarır Nahid Sırrı: "Sultan Hamid'den artık önemsiz ve terbiye kurallarına uygunsuz bir biçim ve eda ile söz edilişi bile Nimet'e kötü etki yapmamıştı."

Daha açık nasıl ifade edilir Sultan Hamid demekle Abdülhamid demek arasındaki fark? Nahid Sırrı adeta basbas bağırmakta, altını kalın kalın çizmekte, bak bak diye gözünüze gözünüze sokmaktadır.

Hal böyleyken Sultan Hamid adını taşıyan romanı Abdülhamid'e çevirmek esere ve yazara saygısızlıktan daha öte bir şeydir; onun ruhunu değiştirmektir.

Yayıncı yaptı bunu, filme alan yönetmen yaptı. Peki bu memlekette hiç mi beni okumuş bir kalem sahibi yoktur? Neden herkes bu kepazeliğe kayıtsız? Aynı şey dilerim kendilerinin ve kitaplarının başına gelir, o zaman görürüm hallerini.

Yayıncının vakti zamanında bir defaya mahsus olarak yaptığı keyfi ve iradi tasarruf-tecavüze o zaman birileri dikkat çekmişti. Şimdi kimsenin tındığı yok, ortada gerçek adımla basılı durduğum halde.

Sahi, Abdülhamid'in kim olduğu, ne yaptığı hakkında fikri olan var mı? Yani önce Anayasa'yı kabul ederek, hürriyet vaadiyle tahta çıkıp hemen ardından onu "ilga" eden adam Abdülhamid. Mutlaki rejim meşruti hale dönecekmiş gibi oluyor, sonra vazgeçiliyor. Benim sahne ettiğim düşüş haline kadar, 33 yıl hüküm sürüyor. Ve bu zaman "devri istibdat" diye anılıyor. Kanun, nizam tanımazlık, kendi başına buyrukluk. Öyle bir başına buyrukluk ki, en güzel ifadesini yine bende okuyabilirsiniz: Kendine karşı çıkacak gibi olanları "ellerini hiç kanatmaksızın, ince bir cam bardak gibi kırıveren kudretli ve celalli padişah"tır o.

İşte o kırılanların çevresindekiler, kırılma korkusunu hep canında, teninde, yüreğinde duyanlar onun ellerindeki kanı işaret etmek için "Kızıl Sultan" derler Abdülhamid'e. İlk sayfalarımı okuyanlar, yorgun bitkin bir adam görürler. Mecalsiz ve mülayimdir. Kaderine razı. Fotoğraf doğru ve net çekilmiştir.

Fakat sultan ne kadar aciz ise, karşısındakiler de aynıdır. Herkes can derdindedir. Düşen sadece Abdülhamid ve onun 33 yıllık saltanatı değil, bütün bir imparatorluktur. Bütün bir tarihtir. Bu da olanca netliğiyle çıkar bende. Öyleyse neden 'tarafgir' bir ifadeyle Sultan Hamid diyor Nahid Sırrı?

Cumhuriyetin ilk "marjinal"i

Çünkü saraylıdır kendisi. Çocukluğu Yıldız'da geçmiştir. Ulu Hakan'ın kudretiyle var olmuş ve sonra, onun gidişiyle yazarımın ailesi ve kendisi gurbete düşmüştür. Türkçe bilemeyecek, ilk yazılarını, hikâyelerini Fransızca yazacak kadar "harici" ve hariçte kalmıştır.

Gerçi yeni rejimde, Cumhuriyet'te de kollanmıştır. Mesela, Cumhuriyet gazetesi ona sayfalarını, sütunlarını açmıştır,. Milli Egitim Bakanlığı'nda maaşlı çevirmendir, vakti zamanında (Sultan Hamid devrinde) babasının sarayda çevirmen olması gibi!

Ve fakat Ankara'da hep iğretidir. Niye derseniz, yazarım, hermafroid'dir (çift cinsiyetli). Bir gün meyhanede birisi pantolonun paçasını baldırına kadar yırtacak, bu da karikatürlere geçecektir. Zamanın kudretli kalemi, Beş Hececiler'den ve Akbaba'cı nekes Yusuf Ziya'nın teşhir ve aşağılama mahiyetli;

Kırıtarak gelirken uzaktan Nahid Sırrı
Sanırım pantolonlu ceketli bir kız gelir

"Çimdik"lerine maruz kalacak kadar aşikar bir hal.

Anlaşılacağı üzere o zamanlar "cinsel tercih özgürlüğü" yok. Kendi cinsinden olana meftunluğun, ya da kendini başka cinsten hissetmenin özgünlüğü de yok. Bu durum bir statüydü tabii ki. Evet ama "+" değil, eksiyi gösteren eksidesiniz. Bir başka statü ve bedeli hayli yüksek hariçlik durumu.

Bu harici adamın tuhaf ömrünün ve yazarlık hayatının galiba en son eseriyim ben. Övünmek gibi olmasın ama, sanatsal olarak da en nihai, yani şahaseriyim. Ben değil, başkaları söylüyor bunu. Neden? Çünkü Nahid Sırrı, evet, düşüşü yazmıştır benimle. İçine doğduğu devrin, içinde yaşadığı sonraki dönemin sadece devlet katıyla sınırlı kalmayan; en tepedekinden en diptekine, bütün insanlara ve onların karakterlerine, hayatın her sahasına, her adımına sinen, hükmeden her türden iktidarı yazmıştır demek daha doğru. Kudret ve acz. Maruz kalmak ve mecbur olmak.

Dile bakarsanız, müthiş serinkanlı, yan tutmayan, ama hep tırmalayıcı bir ifadeyle karşılaşırsınız bende. Bu Nahid Sırrı'nın zamana, hayata bakışıdır. Yaşadıklarından onda kalan acılıktır.

Geçmişe saygılıdır. Ne de olsa borçludur oraya. Ama hayran, asla. Ol sebepten Abdülhamid değil, Sultan Hamid'dir düşen ve biten. İzini, gölgesini ardındakilere, kendisini düşürenlere bırakan.

Zurnanın zırt dediği yer de burası. Kimmiş beni şunca yıl sonra sinemaya ve sizlere taşıyan? Afişlere bakın, filmin jeneriğine bakın göreceksiniz: TRT - Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Sunar. Yani, parayı koyan orası, icazet makamı. Dedik ya, "devlet kuşu" kondu başımıza. O devletin kurucu ideolojisi "Sultan Hamid" değil, Abdülhamid der!

Şimdi anladınız mı niye uğraşılıyor benim adımla?

Unutuyordum: Daha birkaç yıl önce İsyan Günlerinde Aşk adıyla bir roman çıkmış, benimle aynı şeyleri

konu edermiş, 31 Mart hadisesini yani. Kıyametleri koparmış roman da, yazarı da. 150.000 adet basılmış, ilk yüz bini de bir ay içinde tükenmiş, ki bu bir rekormuş memlekette.

Alın bir garabet daha size: Madem şimdi filmim sayesinde aynı dönemi, aynı olayları izliyorsunuz. Niye kimse çıkıp da şu iki romana; Sultan Hamid Düşerken'le İsyan Günlerinde Aşk'a bir bakalım hele demiyor?

Hoş, filmden dolayı beni hatırlayıp alan bakan da yok ya... Demek şimdiki devirde okuyucu yok, seyirci var. Kitaplara, romanlara da filme bakar gibi bakıyorlar zahir. Ki, unutup gidiyorlar sayfaları bitince.

Kimbilir, romanlar da öyledir belki, okunmalıktan çok bakılmalık.

Ne diyeyim, beter olun.

Falan Fişmekan

Sabah kalkar kalkmaz bir kahve içer de kendine gelir ya insan, ben onlardanım işte. Kötü bir huy edinmişim bir kere ne yapıyım uyanır uyanmaz bu yaşadığımız gezegeni benimsemiyorum. Ayılana kadar da saçmalıyorum, bu da benim hakkım...

18 yaşındaki bir kız gibi berrak olduğumu söyleyemem, ama dileklerimden bir tanesi 100 yaşına kadar yaşabilmek. Olur ya yaşarsam da gençlik kolları başkanı seçilmek. Belki kulaklar işitmez, eklemler eğilmez boşver sadece gözler görsün yeter. Belki üçüncü bir gözüm daha olur o zaman, teknoloji ne de olsa ilerliyor her zaman. Teknoloji demişken aklıma geldi, merak ediyorum o tarihlerde sahte dain ve sahte bilim olacak mı? Hani o deney üstü meditasyonlar, büyüler falan. Adam dünyanın bir ucundan televizyonun karşısındaki bir insanı tedavi edebiliyormuş, kısa adı DMÖ. Ben şahsen kendimden sonraki kuşakta eğitim standartlarının düşmesinden korkuyorum. Gazete, büelerdeki magazinlerde ya da çok izlenen televizyon programlarında bildiğimiz zamanlar içerisinde, Avrupa ile Amerika arasındaki herhangi bir kıtanın yer almasının olanaksızlığını gösteren deniz tabanı levhası genişlemesi, okyanus dibi haritalanmasına dayalı kainatlara pek rastlamıyoruz artık. Artık şamdan, mumluk dergilerinde falan yaşadığımız dünyada olup bitenleri anlamak mümkün. Şimdi amma .... yaptı diyeceksiniz belki, doğru valla, neyin doğru olduğu umurumuzda mı, fark ediyor mu? Bir laf vardır, cehaletin esenlik getirdiği yerde zeki olmak budalalıktır. Çok sert oldu belki ama ağzımdan dökülü verdi işte. Savunma mekanizmam harekete geçti, insanlığı kurtarıcam ya söz verdim kendime. Sakın çok ciddiye almayın bazı söylediklerimi, sonunuz benim gibi ezgin olur. Ezgin çok sevdiğim bir kelimedir...

Ahlaki açıdan değerlendirilecek olursa, kendimizi iyi hissetmenizi sağladığınız sürece birşeyin doğru olup olmadığını umursamamak, cebiniz doluysa paranın nerden geldiğini boşvermek kadar kötüdür. Ne var ki, batıl inanışlar yakamızı bir türlü bırakmıyor. Sahte bilimlerde yolumuza çıkarak aramızı açıyor. Ne biliyim, Bermuda açıklarında dolaşarak gemileri ve uçakları yiyen UFO'lar olsa, ya da ölüler bize cepten mesaj atıp bize ordaki magazin haberlerini verse dünya daha mı ilginç olurdu? Benim şahsi görüşüm diyelim...

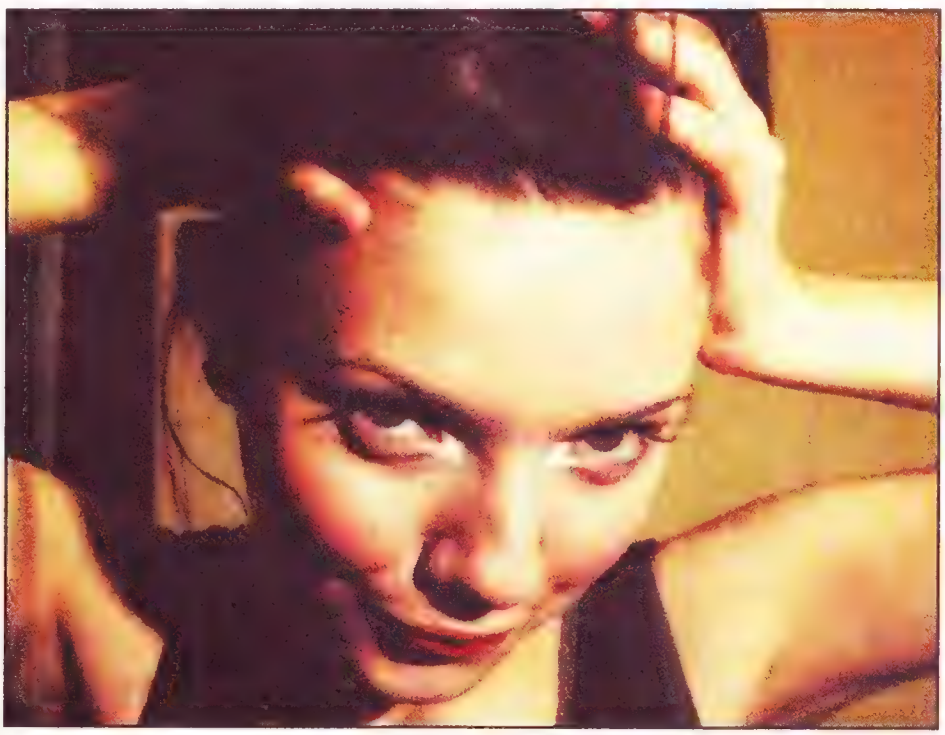

Bermuda açıklarında dolaşarak gemileri ve uçakları yiyen UFO'lar olsa, ya da ölüler bize cepten mesaj atıp bize ordaki magazin haberlerini verse dünya daha mı ilginç olurdu?

Kimi insanlarda, sadece telefonla ses yapabildiklerini iddia ediyorlar. Telefon almacını kaldırınca bir güç geliyormuş, oracıkta rüyalarını yönlendirmek gerçekten çok hoş oluyormuş. Teknoloji işte diyorum da inanmayın. Bir uzaylı yapabilir bunları yapsa yapsa. O daha inanmasın onu UFO'ların dünyaya getirildiğine. Leyleklerin getirdiğini inanmak daha telkin edici olabilir tabi. Yoksa inanmasa, iki gram aklını da krem peyniriyle yemek zorunda kalırdı telefonun ucunda.

En sonunda merak ediyorum ne olacak bu gidişin sonu. Ne mi olacak? Bence, hayal gücü bu parayla değil ya, bir uzay mekiğine binip bu dünyayı terk etmek zorunda kalıcaz. Bu kadarla da bitse iyi. Bilinmeyene doğru bir yolculuk. Hep böylesini hayal etmişimdir, mekiğin içinde... Bir de çocuk dünyaya getirmek vardı, pardon bilinmeyenin içinde. Sonra, o çocuğun evrim ya da mutasyon geçirmesi gerekiyor ne de olsa yer çekimi olmayacak. Şu yaşadığımız yalan dünyadan habersiz belki dörtlü belki de gövdesiz kelleler oluşup takılıcaz... Dramatik gibi belki ama, kellesiz bedenlerin yaşadığı bu dünyadan daha iyi de olabilir hani...

Bu iş böyle olmayacak galiba, en iyisi çiğnenmiş fallı sakızlardan bir lamba yapıp cinimizi bekliyelim. Belki balonuyla götürür bizi istediğimiz diyarlara...

Nisan

"Genç Eleştirmenler Sempozyumu IV" Bilkent'te yapılıyor

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nün bu yıl dördüncüsünü düzenlediği Genç Eleştirmenler Sempozyumu, 5-6 Mayıs 2003 tarihlerinde Bilkent'te yapılacak. Açılış konuşmasını şair, eleştirmen Adnan Özer'in yapacağı bu yılki sempozyumda, bölümün yüksek lisans öğrencileri, çoğunluğu romanlar hakkında olmakla birlikte şiir, öykü ve eleştiri alanlarında da çeşitli bildiriler sunacaklar. Sempozyumda şu yazarların romanları ele alınacak: Sait Faik Abasıyanık, Adalet Ağaoğlu, Hulki Aktunç, Melih Cevdet Anday, Ebu Süreyya Sami, Ferit Edgü, Leylâ Erbil, Reşat Nuri Güntekin, Selim İleri ve Mizancı Murat. Sempozyumda ayrıca F. Celalettin'in öykülerini, Cemal Süreya'nın şiirini irdeleyen bildirilere, Kadro dergisine yansıyan "inkılâp edebiyatı" anlayışını, Osmanlı edebiyatında "sergüzeştnâme" türünü, divan şiirinde "sühan" redifli şiirleri ele alan çalışmalara da yer verilecek. Bütün dinleyicilere açık olan "Genç Eleştirmenler Sempozyumu IV", 5-6 Mayıs'ta Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi binası, FFB 05 no'lu salonda saat 10:00 ile 16:00 arasında yapılacak.

Rakamlarla Edebiyat Tarihi

- 1983 yılında Üç (3) **Çiçek** dergisi yayımlandı...
- Yayınevinin amblemi Üç (3) Lale'ydi
- Dergi sadece 3 sayı çıkabildi...
- Derginin 3. Abonesi Erkan Mumcu'ydu...
- Dergi 3 bin satıyordu!...
- 3 şair arkadaş tarafından çıkartılıyordu..

kaçakbenzerler

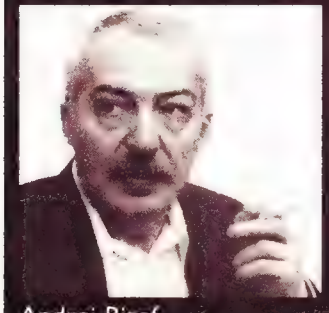

Andrei Bitof

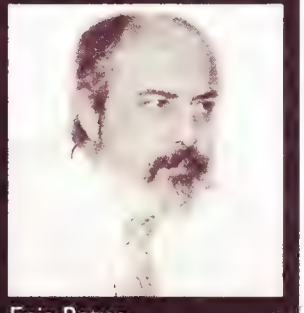

Enis Batur

Yerebatan'da ustalara saygı

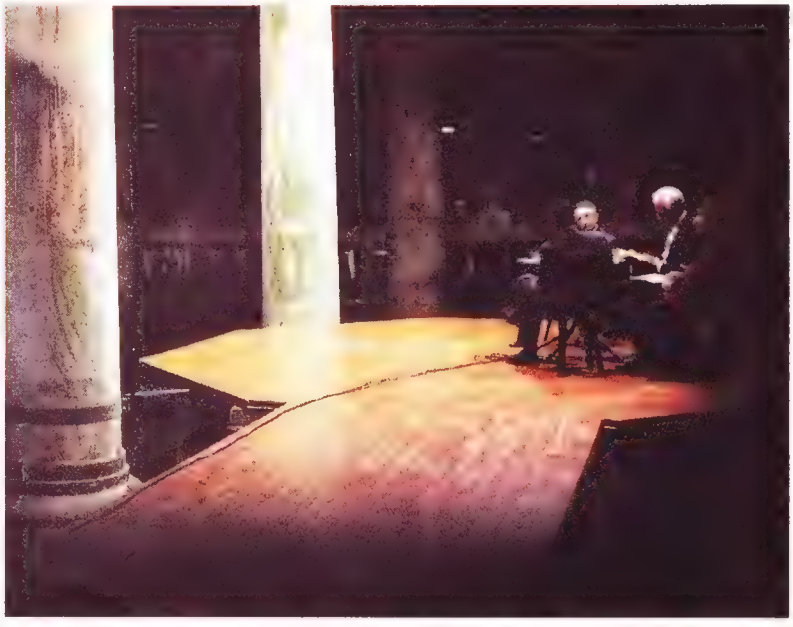

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı 22 Mart Cumartesi akşamı Yerebatan Sarayında "Ülkü Tamer Şiirleri" adlı bir program gerçekleştirdi. Bu programda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları sanatçıları Ülkü Tamer'e ait şiirleri okudu...

Şebinkarahisar'da Çok Satanlar

Merkezileşme kader mi?

Anadolu'da modernleşmenin, ulusal hümanizma oluşumunun simgelerinden biri olan **"Çalıkuşu"** romanı Şebinkarahisar'da en çok satan kitapların başında geliyor. Bu, Batı edebiyat modalarına, İstanbul'un 'çoksatar'larına karşı bir direnişi mi gösteriyor. Bunu tespit etmemiz gerçekten zor, çünkü bu ilçemizde, kültür yayıncılığımızın güncel ürünleri bulunmuyor pek. İlçenin tek kitapçısı **Özgünler Kırtasiye**'nin raflarında bu piyasanın kitapları yer almıyor. Kitabevi sahibi İhsan Özgün, "Bu aralar kültür kitaplarını bulundurmuyoruz. Daha çok okula yönelik edebiyat kitapları var, ders kitabı ve kırtasiye çeşitlerinin yanısıra," diyor. "Bir dönem bu çeşitlerden bulundurduk, sattık da, ama yerimiz dar geldi, ayrıca da sirkülasyon bakımından rantabl olmadı," diye de ekliyor.

Kültür hayatımızın aşırı merkezileşmeden kurtulması için "Anadolu'nun oyu"na gereksinim duyduğumuz bu günlerde bu haber pek umut verici değil.

Hakkari'de eski yeni popülerler birarada

Umut verici bir haber Hakkari'den geliyor. İldeki tek kitabevi olan "**Taş Kırtasiye**"nin satış listesi ilginç. Bu listede Yılmaz Erdoğan (yörenin yazarı) Ahmet Arif ve Ümit Yaşar Oğuzcan gibi klasikleşmiş isimlerle birlikte yer alıyor. Kitabevi sahibi Ahmet Taş, "Sanatçıların kitapları da iyi satıyor," diyor. Anlaşılan bu ilimiz popüler kalem oynatmalara karşı da duyarlı.

Şebinkarahisar (Özgünler Kırtasiye)

1) Çalıkuşu, Reşat Nuri Güntekin
2) Kemalettin Tuğcu'nun tüm yapıtları
3) Ömer Seyfettin'in hikâyeleri
4) Yaban, Yakup Kadri Karaosmaoğlu
5) Deyimler Sözlüğü

(Yazar ve yayınevi ayrımı yok)

Hakkari (Taş Kırtasiye)

1) Ahmet Arif (Şiirler)
2) Yılmaz Erdoğan (Tüm kitapları)
3) Mehmet Uzun
4) Ümit Yaşar Oğuzcan (Şiirler)
5) İpek Ongun
6) Ahmet Altan
7) Cezmi Ersöz
8) Perihan Mağden
9) İclal Aydın
10) Muhsin Kızılkaya

Şimdi Bu Kitaplar Okunmuyor

Kaçak Yayın'ın kuruluş çalışmalarında bir örgüt filizlendi. Örgütlenme çağı değil, aksine 'küresel yavşama çağı' dedikse de, söz geçiremedik. Kitaplar için duyarlı olmaktan söz etmeye başladılar önce.

Kitapları Savunma Komitesi (KSK) bir çelik irade içinde kuruldu. İlk sloganları anlamlı olduğu kadar sevimliydi de: "Kitaplar uzaktaki dostlara yazılmış kalın mektuplardır." Bir Alman mistik şairinin (Jean Paul) sözüymüş bu.

KSK'dekiler Nietzsche'den feyz alıyorlar. Kitaplar için ünlü filozofun "uzak sevgisi" kavramını benimsiyorlar. "Uzak sevgisi"; yani birisi bir kitap yazıyor ve onun kim tarafından, ne zaman, nerede, hangi amaç ve dürtülerle okunacağını bilmiyor. Yazar bu çileyi göze alırsa kalıcı ve evrensel olabilir onlara göre.

Şimdilerde tam tersi yaşanıyor. Yazar sabırsız, yayıncının içi içini yiyor, medya gaza gelmiş durumda. 'Çok satanlar' listesi düzenleniyor. Kitap endüstrisi kuracağız. Bilboard'lardan duygu seli akacak. Gazeteler, haftalık haber dergileri 'Şimdi Bu Kitaplar Okunuyor' köşesi yapıyorlar.

Biz **KSK**'dekiler kadar çileci ve radikal düşünmüyoruz. Yazarlar ölmeden kitaplarının sattığını, okunduğunu görmeli. Ancak kitap duyarlılığını yok edecek kışkırtıcı, duygusal kampanyalar düzenlenmesin, duygusal ortam oluşturulmasın.

KSK'nin ilk eylemi ele geçirdiği satmayan kitaplar listesini yayınlamak oluyor. Medyaya nazire olsun diye de, **"Şimdi Bu Kitaplar Okunmuyor"** başlığını koymuşlar.

"Ece Ayhan'ın deyişiyle, gözü tek ve tek ücralı okur" haspalığa devam ediyor.. Okumasın bakalım, kendi kaybeder, diye biten **KSK**'nin ilk bildirisi bir ibreti sergiliyor. Bu muhteşem yazar ve şairlerin gözlerden ırak olması (hele hele listenin nice görkemli isimlerle uzayıp gitmesi) karşısında **Kaçak Yayın** daha ilk sayısında kederlendi. Yapılan büyük haksızlık karşısında tavır alacak. Görelim bakalım neler yapacak...

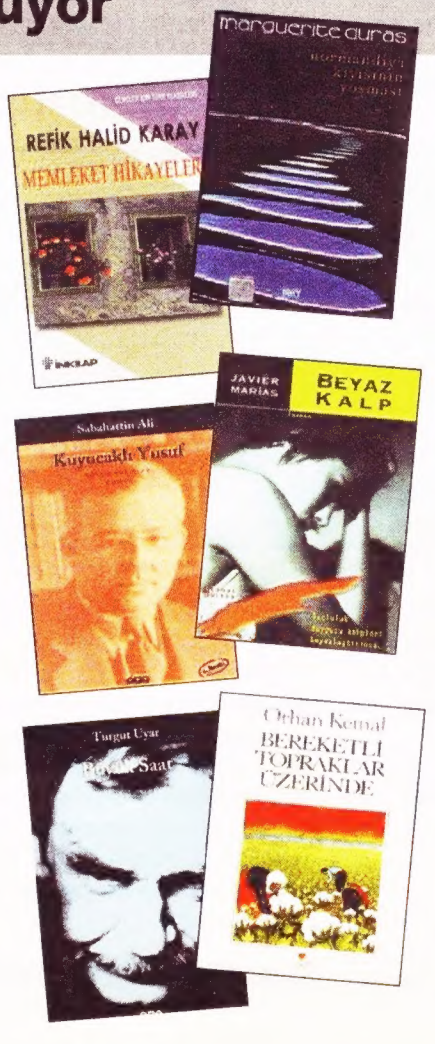

1- **Sabahattin Ali**
Kuyucaklı Yusuf
2- **Refik Halit Karay**
Memleket Hikâyeleri
3- **Orhan Kemal**
Bereketli Topraklar Üzerinde
4- **Turgut Uyar**
Bütün Şiirleri
5- **Marquerite Duras**
Normandiya Kıyısının Yosması
6- **D.H. Lawrance**
Kıyamet
7- **Javier Marias**
Beyaz Kalp
8- **Martin Amis**
Rachel Dosyası
9- **George Steiner**
Geri Dönüş Yok Artık
10- **Vicente Aleixandre**
Şiirler

Şiire Çalışırken

Oktay TAFTALI

Diyebiliriz ki, bizim ülkemizde, şiir yazmak için her türlü koşul ve ortam mevcuttur. Yokluklar, yoksulluklar, kavga ve döğüş, talan ve hortumlama, gelir uçurumları arasındaki farkın vatandaşta doğurduğu ruhsal ve manevi eziklik, acı ve ıstırap, kıyıda köşede hâlâ karşılıksız

aşklar vb. Tüm bunlar öyle bir ortam oluştururlar ki, bu durumda şair olmamak elde değildir. İşte o nedenledir ki, memleketimin sokaklarında yürüyen iki kişiden en az birisi (!) şiir yazmakta, yazmış veya yazacaktır.

Şiir yazmak için aslında, öncelikle cesarete gerek vardır. Lakin, âşık olduğum' için şöyle "opera söyleyeyim hâttâ, besteleyeyim" veya kafam bozulduğu için "oturup bir heykel yapayım" diyene pek rastlamayız. Ama şiir yazmak için millet olarak her daim kendimizde Allah vergisi bir deli cesareti buluruz. Oturur yazarız.

Yazarız yazmasına da bilerek mi yazarız, yoksa bilmeyerek mi? İşte orası bilinmez. Yazdığımız metin şiir oldu mu olmadı mı o hiç bilinmez.

Hayır, desek ki heykel yapalım gider akademide öğreniriz, desek ki opera söyleyelim gider konservatuarında dersini alırız. Ama tutturduysak ille de şiir yazalım diye, bunun da öğrenilecek bir şeyleri olsa gerektir değil mi.

İyi de, diyelim ki yetenek Allah vergisi, ama bu işin tekniğini nerede, hangi okulda, hangi akademide öğreneceğiz? Yok ki öyle bir şey.

O zaman biz de karınca kaderince bu sayfalarda, ufak ufak şiir sanatının tekniğine, taktiğine, alan savunmasına, tandemine girer, olayın aritmetiğini çözmeye çalışırız.

İstediğimiz kadar çalım atma, adam geçme yeteneğimiz olsun. Köşe vuruşunu, altı pası, ofsaytı bilmezsek bu oyunu oynayamayız. Öyleyse öncelikle şiirin golü faulü nelerdir, nasıldır, şiir yazarken hangi tanımlar ve kurallar işin içine girer, hangi alet ve edavata gereksinim vardır, buradan başlayarak yol almaya çalışalım.

Şiirin unsurları

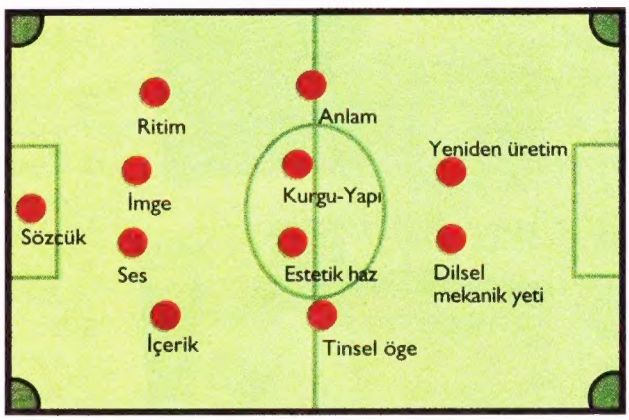

Bizim bildiğimiz, şiir yukarıdaki tandemle sahaya yayılıyor.

Gelecek sayımızda, bu sahada yer alan unsurların her birinin görev ve işlevini, anlam ve önemini "sorgulamak, irdelemek" ile işe başlıyacağız. Böylece bundan sonraki çalışmalarımızda kendisiyle iş göreceğimiz bir takıma (takım ve malzeme çantasına) da sahip olacağız.

otaftalı@hotmail.com

Murat Tunalı

GEÇEN AY TÜRKİYE

1. İlk ve ortaöğretim öğretmenleri arasında yapılan araştırmaya göre öğretmenlerin yüzde 17'si bazı durumlarda neyi kaçınılmaz buluyor?

a. Sıfır
b. Azar
c. Dayak

2. Hakkari'de bir okul müdürü yaramazlık yapan kız öğrencilere ne ceza verdi?

a. Tahtaya yüz kere "Ben eşşeğim" yazma
b. Köşede tek ayak üstünde durma
c. Kulak koparma

3. MGK Genel Sekreteri Orgeneral Tuncer Kılınç kendi ekonomiyi kurtarma reçetesini nasıl özetledi?

a. Alırım boyayı, basarım parayı
b. Bas bas paraları Leyla'ya
c. Hasan almaz, basan alır

4. Beşiktaş Kulübü İkinci Başkanı Hüsün Güreli Pascal Nouma'yı gönderme kararını kulüp yönetim kurulu olarak ne yapa yapa aldıklarını söyledi?

a. Şeylerini tuta tuta
b. Göbek ata ata
c. Ağlaya ağlaya

5. Deniz Baykal 23 Nisan kutlamaları sırasında Fenerbahçe sempatizanı olan Başbakan Tayyip Erdoğan'ı neden Beşiktaşlı sanarak Nouma'yı gönderdikleri için kutladı?

a. Erdoğan'ın kravatı siyah beyazdı
b. Erdoğan üzgün görünüyordu
c. Erdoğan Baykal'a malum hareketi yapacakmış gibi geldi

6. Devlet dünyada sadece Konya'da bulunan Anadolu yaban koyunlarından ne istiyor?

a. Et
b. Yün
c. 1 trilyon 131 milyar otlama bedeli

7. Zonguldak'ta iki kadın eşlerinden ayrılabilmek için ne yaptılar?

a. Büyü
b. Dansözlük
c. İki küçük çocuğu alıkoyarak ilişkiye girdiler

8. Silivri'nin Selimpaşa ilçesi Belediye Başkanı Eşref Balaban beldelerinde bulunan hangi binayı kaçak olduğu gerekçesiyle yıkacaklarını açıkladı?

a. Klassis Hotel
b. Çimento Fabrikası
c. Belediye binası

9. Yaşar Nuri Öztürk Türkiye'de nerede namaz kılmanın caiz olmadığını iddia ediyor?

a. Mezarlıkta
b. Evde
c. Camide

10. Manisa'da iki lise öğrencisi kız hangi iddiayla gözaltına alındı?

a. Kopya çekme
b. Fuhuş
c. Silah zoruyla para toplama

CEVAPLAR:
1. c, 2. c, 3. a, 4. c, 5. a, 6. c, 7. c, 8. c, 9. c, 10. c

“Hakan Günday

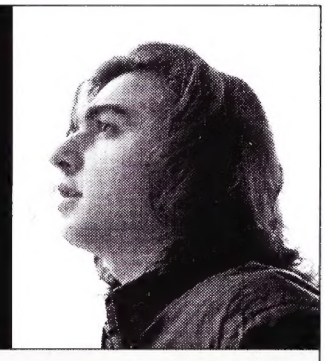

3. baskı

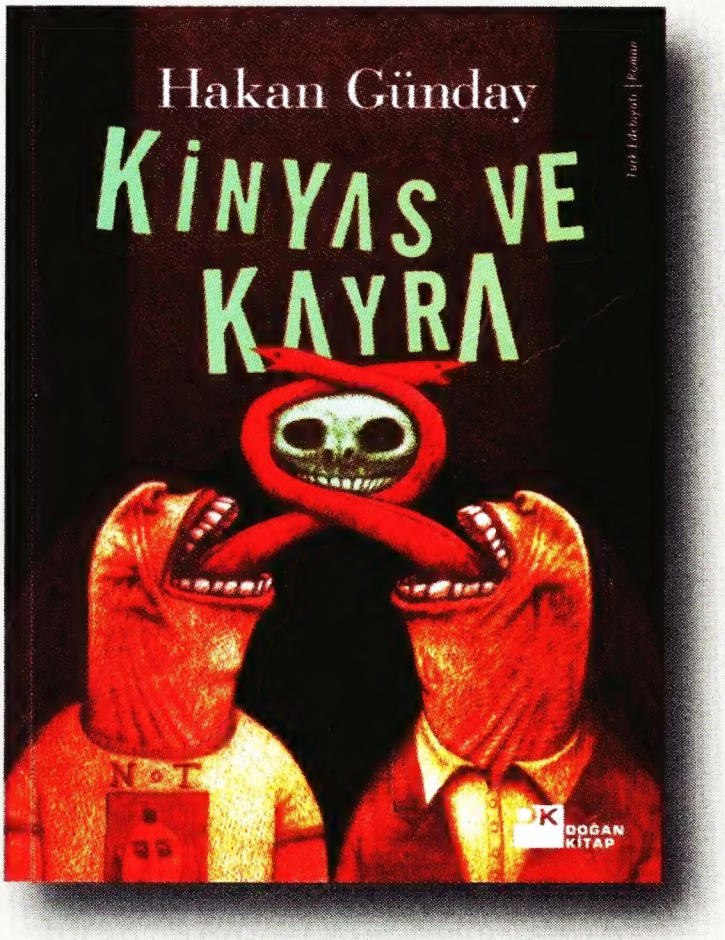

“Hayatın anlamı”ndaki şiddete şiddetle karşı koyanların romanı. *Kinyas ve Kayra* insanın, insan da Dünya’nın sonudur...

2. baskı

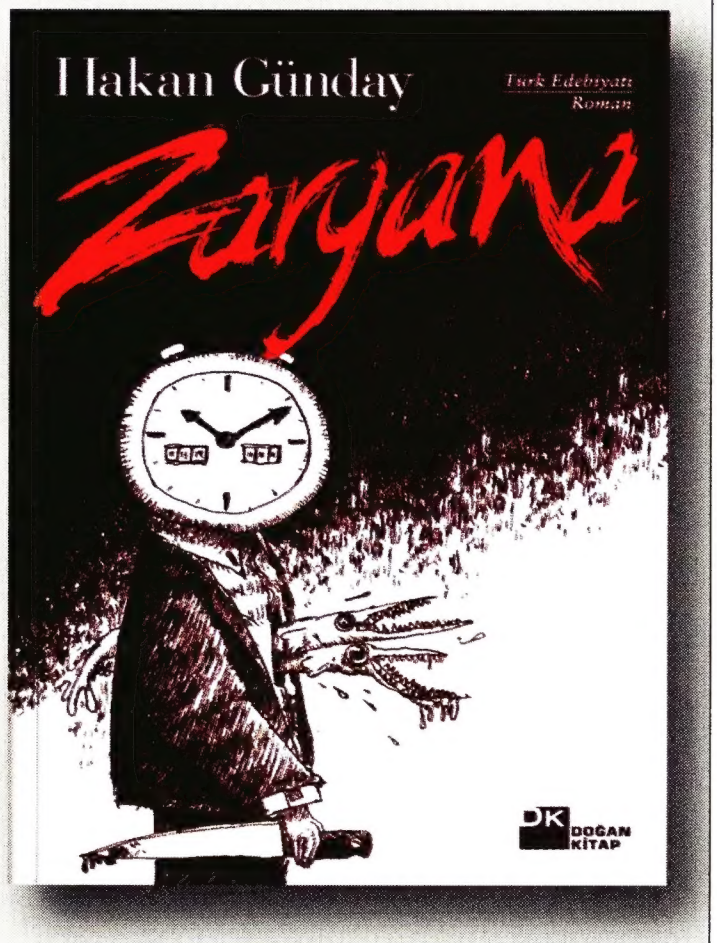

“Bir kentte yaşadığınız, bir insan olduğunuz ve en önemlisi aşık olmadığınız için kendinizden utanmalısınız!”

www.dogankitap.com

DK DOĞAN KİTAP

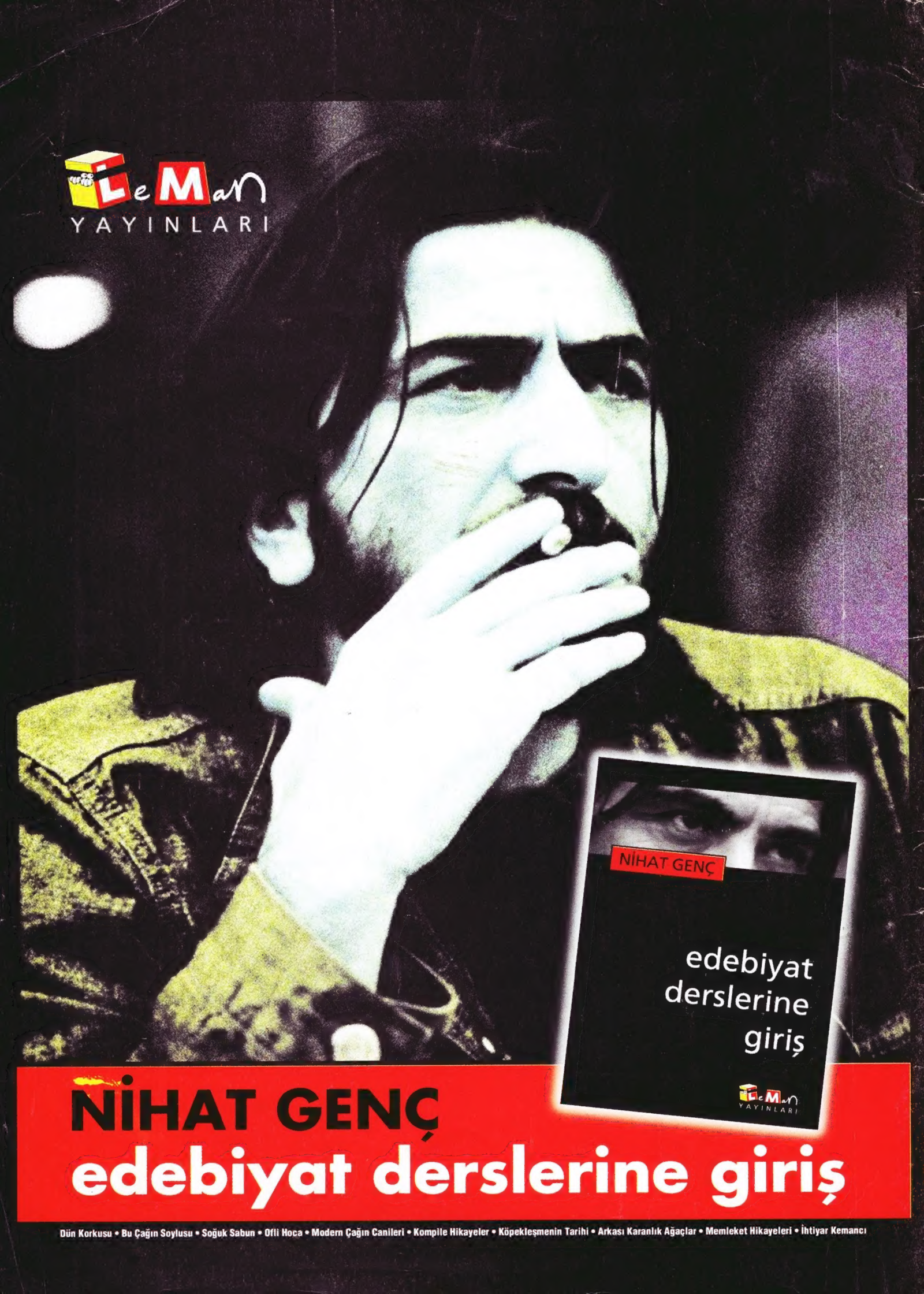

NİHAT GENÇ
edebiyat derslerine giriş

Dün Korkusu • Bu Çağın Soylusu • Soğuk Sabun • Ofli Hoca • Modern Çağın Canileri • Kompile Hikayeler • Köpekleşmenin Tarihi • Arkası Karanlık Ağaçlar • Memleket Hikayeleri • İhtiyar Kemancı